

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:Novinsko-izdavačka ustanova »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica**UPRAVNI ODBOR:**Vesna Prčić (predsjednica)
Slaven Bačić, Ivan Gregurić,
Dražen Prčić, Zvonko Sarić,
Josip Stantić, Thomas Šujić,
Tomislav Žigmanov**DIREKTOR**

Ivan Karan

ODGOVORNA UREDNICA:

Jasminka Dulić

**POMOĆNIK I ZAMJENIK
ODGOVORNE UREDNICE:**

Zvonko Sarić

REDAKCIJA:Ivan Andrašić (Podunavlje)
Davor Bačić Palković (kultura)
Zvonimir Perušić
Dražen Prčić (sport i zabava)
Zoran Vukmanov Šimokov (fotografije)
Željka Vukov (društvo)
Mirko Kopunović (dopisništva i korektura)
Jelena Ademi (tehnički prijelom)**TEHNIČKI UREDNIK:**

Thomas Šujić

ADMINISTRACIJA:Zdenka Sudarević
Ljubica Vujković-Lamić**LEKTORICA:** Katarina Vasiljčuk**TELEFON:** ++381 24/55-33-55
++381 24/55-15-78
++381 24/53-51-55**ŽIRO RAČUN:** 355-1023208-69**E-MAIL:** hrvatskarijec@tippnet.rs**WEB:** www.hrvatskarijec.rs**TISAK:** »Rotografika« doo Subotica
List je registriran kod Tajništva za
informiranje Skupštine AP Vojvodine
pod rednim brojem 73.CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Imati i nemati

Istraživanja pokazuju da u Srbiji polovica građana živi u stalnom strahu da su oni sljedeći koji će dobiti otkaz na radnom mjestu, a psiholozi tvrde kako je gubitak posla, nakon smrti bliskih osoba, najstresniji događaj u životu svakog čovjeka. Nameće se pitanje: kako kvalitetno raditi, ako ste u u strahu od otkaza? Prema službenim podacima, u Srbiji je trenutno nezaposleno oko 730.000 osoba. Cijena tranzicije jest visoka, no neminovnost aktualne tranzicije, znane kao put od socijalizma do kapitalizma, kao i uvijek glede društvenih turbulencija i ekonomskih nedaća najviše pogađa »šljakere« i umirovljenike, koji se opet, kao i uvijek kada iskrsnu društvene nedaće, upitaju: a zašto ne trpe ozbiljne posljedice i oni, koji su doveli sustav u krizu, a sljedeća razmišljanja o krizi dosegnu čak do svjetskog konteksta i posljedica prelijevanja svjetske financijske krize, evo, i u Srbiju.

Naravno, zbog čega drugog nego zbog sirotinje, sudionici samita industrijski najrazvijenijih zemalja dogovorili su se podržati gospodarstvo i provesti reguliranje svjetskog financijskog sustava. Na samitu u Washingtonu zaključeno je kako su institucije Svjetske banke i MMF-a igrale važnu ulogu u svjetskom financijskom sustavu, ali i da su one organizirane na principima ekonomskog poretka iz 1994. godine, te će se morati modernizirati njihova struktura i politika. Neki lideri, među kojima i predsjednik Francuske Nicolas Sarkozy, sugerirali su da je došao trenutak za postavljanje kapitalizma na nove temelje. Izgleda da je vrijeme koje je označeno kao epoha postmoderne, sa svim njenim značajkama, definitivno završeno.

Novo, 21. stoljeće je širom otvorilo vrata, a osvrnimo se i na neke dobre stvari koje se nalaze iza tih vrata novoga vremena kapitalizma. Primjerice, kilogram svinjske polutke u Europskoj Uniji u prosjeku košta 1,55 eura, što je jeftinije od cijene tovljenika u Srbiji. Zbog čega je ta cijena manja, kao i kod niza drugih proizvoda? Manja je zbog subvencija koje poljoprivredni proizvođači dobivaju od države u EU, a koje se kreću od 300 do 400 eura po hektaru. S ove, za sada, druge strane vrata konstatacija je stara: »imati i nemati«, a o toj temi je u istoimenom romanu pisao i Ernest Hemingway, kojega je književnica Gertruda Stein, uz nekoliko drugih pisaca, etiketirala izrekom »izgubljena generacija«. Vjerojatno taj književno-historijski termin nije bitan za mnoge iz moje generacije, ali sama izreka »izgubljena generacija« sigurno obuhvaća većinu moje generacije, kao i većinu iz niza mladih ili starijih generacija koje žive i danas s ove strane vrata.

Z. S.

Rasprave o prijedlogu Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina

Ovlasti nacionalnih vijeća i postupak izbora 4

Predstavljanjem knjige »Divani iz Sonte«, Dani Matice hrvatske uspješno privedeni kraju

Nepotrošena ljepota materinskog govora 25

Uzgoj paprike i cvjetače

Zadovoljstva i razočaranja 26,27

Antun Nad Kanas, nogometaš

Dva hattricka u dva susreta 43

Rasprave o prijedlogu Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina

Ovlasti nacionalnih vijeća i postupak izbora

Javna rasprava o prijedlogu Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina održana je 14. studenoga, u Hrvatskom domu u Somboru i 15. studenoga, u prostorijama HKPD-a »Matija Gubec« u Rumi, u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća.

dencije državnih tijela, gdje se osobe izjašnjavaju o pripadnosti nacionalnim manjinama. Svaki bi pripadnik manjine trebao na kućnu adresu dobiti obavijest o ulasku na birački popis hrvatske nacionalne manjine. Ukoliko netko ne želi biti na tom popisu ima pravo tražiti da

nacionalnim vijećima, a to su pitanja obrazovanja i odgoja, kulture, službene uporabe jezika i pitanje informiranja, koje je Ladislav Suknović razmotrio u svome izlaganju.

Uslijedila je rasprava u kojoj su svoje prijedloge, sugestije i mišljenja iznijeli direktor NIU »Hrvatska riječ« Ivan Karan, predsjednik DSHV-a podružnice Sombor Mata Matarić, te Joza Kolar, Zoran Čota i Stipan Pekanović, dok je završnu riječ imao predsjednik HNV-a Branko Horvat.

RUMA: Na sastanku predstavnika hrvatskih udruga iz – Novog Slankamena, Golubinaca, Srijemske Mitrovice, Zemuna, Beograda i domaćina Rume, s predstavnicima Hrvatskog nacionalnog vijeća, a povodom donošenja novog Zakona o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina, koji bi uskoro trebao biti usvojen u Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća, među kojima su bili: Branko Horvat, predsjednik HNV-a, Ladislav Suknović, tajnik HNV-a, Mato Groznica, član Izvršnog odbora HNV-a, kao i Dujo Runje, zastupnik u skupšti-

nja manjinskih udruga i slično. Nazočni su upoznati s tim da će ubuduće zastupnici u HNV-u moći biti birani na neposrednim izborima, pod uvjetom da se prethodno formiraju zasebni birački spiskovi pripadnika hrvatske nacionalne zajednice, na kojima bi bila upisana najmanje polovica pripadnika hrvatskog naroda u odnosu na posljednji popis stanovništva iz 2002. godine. Druga alternativa je da se zastupnici u HNV i dalje biraju posrednim putem preko izabranih elektora. U diskusiji, koja je uslijedila, većina sudionika se založila za to da se zastupnici biraju neposrednim putem.

Na sastanku je bilo riječi i o novom načinu financiranja manjinskih udruga i nazočni su upoznati s tim da se po prvi put jednim zakonskim rješenjem predviđa izdavanje određenog postotka iz proračuna lokalnih samouprava, AP Vojvodine i Republike Srbije za rad manjinskih udruga. Razgovaralo se i o drugim aktualnim temama vezanim za položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, kao što su - oblasti informiranja i obrazovanja na hrvatskom jeziku i službena uporaba hrvatskog jezika. Istaknut je napredak

Šima Raič, Slaven Bačić
i Ladislav Suknović

SOMBOR: Pripadnicima hrvatske zajednice, odnosno čelnicima hrvatskih udruga okupljenim na javnoj raspravi o prijedlogu Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina, govorili su dr. sc. Slaven Bačić i tajnik HNV-a Ladislav Suknović. Ovaj zakon regulira ovlasti nacionalnih vijeća, postupak izbora i osnovne crte financiranja. U svome izlaganju dr. sc. Slaven Bačić je ukazao na najinteresantnije i bitne novine u odnosu na dosadašnje stanje i na dileme koje će iz toga proizaći. Poseban naglasak je bio na pitanju izbora nacionalnih vijeća. Sva prva nacionalna vijeća izabrana su elektorskim ili posrednim putem, a jedna od dvojbi kod postupka donošenja ovoga zakona bila je – opredijeliti se, kao do sada, na posredne ili na neposredne izbore. Zakon je ostavio mogućnost da se same manjine opredijele kojem će načinu od ova dva dati prioritet. U nekim pripravnim radnjama bilo je riječi o tome da će sami pripadnici manjina tražiti da budu upisani na birački popis. Slaven Bačić je mišljenja da je dobro što ovaj prijedlog nije prošao, jer postoji apstinencija u političkom životu, pogotovo kod manjina, te bi se mali broj ljudi opredijelio za upisivanje na birački popis. Prijedlog je da država napravi birački popis za svaku manjinu na osnovi evi-

se njegovo ime izbriše s popisa. Jednako tako, onaj koji nije dobio obavijest da je na popisu, ako je Hrvat, može se javiti kod mjerdavnih tijela i tražiti da se upiše. Pretpostavka je da će dobar dio pripadnika manjina ipak biti na tom popisu. Ako se u ovaj popis ne upiše 50 posto plus jedan pripadnik manjine, smatrat će se da se ta manjina opredijelila za elektorske izbore.

O pitanju ovlasti u najosnovnijim odredbama u drugom dijelu izlaganja govorio je Ladislav Suknović.

Država je nacionalna vijeća zamislila kao savjetodavna tijela, a zakon uređuje pitanje o mogućnosti raspolaganja vlastitom imovinom. Već na samom početku zakona govori se kako nacionalno vijeće može stjecati i otuđivati kako pokretnu, tako i nepokretnu imovinu, ustanovljavati i dodjeljivati priznanja, sudjelovati u pripremi određenih propisa i zakona, koji se tiču ovlasti nacionalnih manjina i drugih propisa, koji se tiču uređivanja i pitanja nacionalnih manjina. Nacionalno vijeće osniva svoje ustanove, udruge, kako kulturne tako i druge vrste, pa čak i gospodarska društva u područjima obrazovanja, kulture i javnog informiranja. Osim općih odredaba, zakon posebno razrađuje sva područja koja su i izvorno u

S rasprave u Somboru

ni AP Vojvodine, upoznali su na sastanku predstavnike hrvatskih udruga iz – Novog Slankamena, Golubinaca, Srijemske Mitrovice, Zemuna, Beograda i domaćina Rume, u najkraćim crtama o rješenjima u prijedlogu novog zakona, a koja se, prije svega, tiču načina i procedure izbora zastupnika u Hrvatsko nacionalno vijeće, kao i o načinima na koje su regulirana pitanja informiranja i obrazovanja na manjinskim jezicima, njegove službene uporabe, financira-

u svezi s tim pitanjima u Subotici i još nekim mjestima, a istodobno je ukazano i na probleme i teškoće u svezi s tim u Srijemu. Naglašena je i potreba čvršće suradnje hrvatskih udruga s HNV-om, značaj apliciranja u programima i natječajima od manjinskog značaja, a osobito je istaknuta važnost apliciranja kod predpristupnih fondova Europske Unije, koji bi uskoro trebali biti dostupni i za nacionalne manjine u Srbiji.

Z. Gorjanac i N. Jurca

DSHV: Rasprava o Nacrtu zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina

Na sjednici Predsjedništva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, održanoj 13. studenoga, glavna točka dnevnog reda bila je rasprava o Nacrtu zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Zauzeto je stajalište da je za hrvatsku zajednicu u Republici Srbiji pogodniji elektorski način izbora nacionalnog vijeća, zbog nepoznanice hoće li se na birački popis upisati 50 posto plus jedan pripadnik hrvatske manjine s biračkim pravom. Također je zauzeto stajalište da potpiše osoba koji podržavaju elektore, moraju biti ovjereni kod suda. Predsjedništvo je donijelo i zaključke o primjedbama na Nacrt zakona, koje će biti dostavljene autorima teksta. Predsjedništvo je razmotrilo i problem u svezi s hrvatskom redakcijom na RT Vojvodine, glede navodnog pripajanja ove redakcije rumunjskoj redakciji RT Vojvodine. Predsjedništvo je zauzelo stajalište da se prvo provjeri je li došlo do izmjene statusa hrvatske redakcije i ako jest, onda će u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem poduzeti odgovarajuće korake za rješenje mogućeg problema. Na sjednici je usvojen i prijedlog da se pokrene inicijativa za organiziranje znanstvenog skupa o podrijetlu Bunjevaca.

Z. S.

Nastavlja se suradnja DSHV-a i DS-a u 2009. godini

U četvrtak, 13. studenoga 2008. godine, u prostorijama DSHV-a održan je sastanak vodstva Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini – Podružnica Subotica i subotičkog Gradskog odbora Demokratske stranke. Vodstvo DSHV-a predvodio je predsjednik ove stranke *Petar Kuntić*, a nazočni sastanku su bili i dopredsjednici stranke *Martin Bačić*, *Dužo Runje* i *Josip Gabrić* te vijećnici DSHV-a u Skupštini Grada Subotice.

Vodstvo DS-a je predvodio gradonačelnik Subotice *Saša Vučinić*, a nazočni su bili dužnosnici stranke *Dragan Trklja*, *Nenad Ivanišević*, *Petar Balažević* i *Slavko Parać*. Tema sastanka bila je suradnja dviju stranaka u 2009. godini, te artikuliranje obostranih interesa kroz izvršnu vlast SO Subotica, s posebnim osvrtom na mogućnost jače podrške institucijama hrvatske manjinske zajednice u Općini Subotica.

S. S.

DZH – dati doprinos u javnoj raspravi

Demokratska zajednica Hrvata poziva sve pripadnike nacionalnih i etničkih zajednica, pojedince i udruge da svojim aktivnim zalaganjem daju svoj doprinos u javnoj raspravi prijedloga radne verzije Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina za budući saziv najvišeg manjinskog tijela. Na ovaj način će se osigurati lakši put u opredjeljenju manjinskih zajednica glede izbora nacionalnih vijeća. DZH-a se zahvaljuje mađarskoj koaliciji, koje je postigla da radna verzija Zakona o nacionalnim vijećima ugleda svjetlost dana, te da na taj način osigura svim manjinskim i etničkim zajednicama da sami donesu odluku o načinu izbora novog nacionalnog vijeća.

Godišnja nagrada za toleranciju

U povodu Međunarodnog dana tolerancije istarskom je županu Ivanu Jakovčiću u ponedjeljak, 17. studenoga, u Bačkoj Topoli uručena godišnja nagrada za toleranciju, koju dodjeljuje Skupština Vojvodine. »Svojim dosljednim stavom pokazao je da samo univerzalne vrijednosti – humanost, mir, tolerancija, poštovanje vladavine prava – mogu suštinski pridonijeti razvoju društva«, rekao je predsjednik Skupštine Vojvodine *Sándor Egeresi*, čitajući obrazloženje odluke o dodjeli priznanja. *Egeresi* je dodao da je to visoko vojvodansko priznanje *Jakovčiću* dodijeljeno i jer je uvijek podupirao Vojvodinu i njezinu euro-regionalnu politiku.

Jakovčić je primajući nagradu rekao da je želi podijeliti s Vojvodanima, ali prije svega s građanima Istre, »jer da oni nisu tolerantni ovu nagradu nikada ne bih mogao dobiti«.

»Vojvodina i Istra napravili su puno toga zajedničkoga, pokazavši na ovim prostorima da postoje ljudi koji žele živjeti zajedno. Neka živi prijateljstvo Istre i Vojvodine«, poručio je u obraćanju okupljenima na svečanosti u mjesnom domu kulture, kojemu su bili nazočni mladi sjeverne Vojvodine, te predstavnici lokalne vlasti i pokrajinske administracije.

Poslije svečanosti dodjele nagrade za toleranciju istarski župan se sastao s predstavnicima Hrvatskog nacionalnog vijeća i Generalnog konzulata RH u Subotici. Zajednički je konstatirano da je položaj Hrvata u Vojvodini bitno bolji u odnosu na devedesete, ali da još uvijek postoje ozbiljni problemi u ostvarenju manjinskih prava.

Jakovčić je rekao da hrvatskoj zajednici u Vojvodini još uvijek treba aktivna potpora matične domovine, te da će županija, kojoj je na čelu, različitim projektima pomoći prije svega afirmaciju nastave na hrvatskom jeziku. Konkretno, on se obvezao osigurati prikladnu literaturu o Istri, a dogovoren je i posjet učenika hrvatskih odjela toj hrvatskoj županiji.

Javna rasprava u Subotici

U organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća bit će održana u petak, 21. studenoga, javna rasprava o nacrtu Zakona o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina u Plavoj vijećnici Gradske kuće, s početkom u 17 sati. Sudjelovanje na skupu potvrdio je ministar za ljudska i manjinska prava *Svetozar Čiplić*, kao i pokrajinski tajnik za propise, upravu i nacionalne manjine *Tamás Korhecz*.

Istra i Vojvodina u sličnim pozicijama

Izaslanstvo Istarskog demokratskog sabora (IDS) predvođeno glavnim tajnikom stranke *Tedijem Chiavalonom* prošlog je vikenda boravilo u Vojvodini na poziv Lige socijaldemokrata (LSV). Cilj posjeta bio je jačanje suradnje između dviju stranaka, razmjena iskustava u operativnom vođenju stranaka kao i u ostvarenju političkih ciljeva te uspostavljanje političkih veza između Kluba mladih te Kluba žena i Foruma žena IDS-a i LSV-a.

Kako je priopćio IDS, tijekom trodnevna posjeta Vojvodini, izaslanstvo te stranke boravilo je u Novom Sadu i Zrenjaninu gdje je, između ostalog, posjetilo pokrajinsku skupštinu u Novom Sadu i gradsku skupštinu u Zrenjaninu.

»LSV i IDS iznimno uspješno surađuju već dugi niz godina, a ovaj posjet smo iskoristili da se поближе upoznamo s novim Statutom Autonomne Pokrajine Vojvodine te njihovim nastojanjima da se Vojvodini vrati visok stupanj decentralizacije, kakav je imala za vrijeme bivše Jugoslavije«, ističe se u priopćenju.

Nakon povratka iz Vojvodine *Tedi Chiavalon* je izjavio kako Vojvodina u ovom trenutku puni proračun Republike Srbije s više od 35 posto, a istodobno za funkcioniranje i financiranje raznih projekata u Vojvodini vraća se tek sedam posto sredstava što je, kako je kazao, »vrlo slično istarskoj realnosti«. Naime, po *Chiavalonovim* riječima, Istarska županija trenutačno sudjeluje u proračunu Republike Hrvatske s više od 12 posto, a istarskim se građanima vraća manje od jedan posto.

Chiavalon je nadalje istaknuo kako su LSV i IDS dogovorili nekoliko daljnjih koraka u njihovoj suradnji što će rezultirati, kako je kazao, »daljnjim osvješćivanjem građana o potrebi što hitnije i radikalnije decentralizacije države.«

»Politika podjele proračunskog novca politički podobnima kažnjava svih ovih godina kako građane Istre, tako i građane Vojvodine te će obje stranke vrlo aktivno nastaviti borbu protiv takve neodržive centralizacije«, naveo je u priopćenju glavni tajnik IDS-a.

Z. P.

Mađarski i hrvatski, kao jezici društvene sredine, od iduće godine izborni predmeti u školama

Poznavanje je uvjet razumijevanja

*Odluka Skupštine Grada Subotice čeka odobrenje mjerodavnih državnih tijela * Reguliranje područja zapostavljenog prethodnih desetljeće i pol * Učenje jezika društvene sredine može pomoći u razumijevanju onog drugog*

Od idućeg rujna učenici na području Grada Subotice moći će učiti jezik društvene sredine kao izborni, a ne više kao fakultativni predmet. To znači da će roditelji i dalje sami odlučivati hoće li njihova djeca učiti taj predmet, ali će, ukoliko se za njega odluče, učenici morati uistinu učiti odabrani jezik društvene sredine, bit će ocjenjivani iz tog predmeta, ta će ocjena ulaziti u prosjek na kraju školske godine, a bit će moguća i eksterna provjera stečenog znanja.

Uz to, jezik društvene sredine više neće biti samo mađarski, kao do sada, nego i hrvatski. Ovako su odlučili vijećnici Skupštine Grada Subotice prije dva tjedna, a ta je inicijativa prosljeđena Pokrajinskom tajništvu za obrazovanje. Nakon očitovanja tog tijela svoj će stav dati Nacionalni prosvjetni savjet, te na koncu i Ministarstvo obrazovanja Republike Srbije.

ZASTOJ IZ 90-IH: Mađarski jezik, kao jezik društvene sredine, u subotičkoj je općini desetljećima nakon Drugog svjetskog rata bio obavezan nastavni predmet za sve učenike koji su nastavu pohađali na tzv. srpskohrvatskom jeziku. Desetine generacija učenika u svim ovdašnjim školama, i u osnovnim i u srednjim, najmanje dva puta tjedno slušali su nastavu iz predmeta mađarski jezik, redovito odgovarali, pisali kontrolne i pismene zadaće, bivali ocjenjivani, a ocjena je ulazila u prosjek na kraju školske godine. Bio je to predmet poput bilo kog drugog.

Između ostalog zahvaljujući i takvom pristupu u školama, učenici koji su se školovali u odjelima na tzv. srpskohrvatskom jeziku svladavali su osnove mađarskog jezika, koji je bio u aktivnoj uporabi na ulici, igralištu, u gradu, diskoteci. Među Subotičanima starijim od 35 godina gotovo i nema nikog tko ne bi razumio makar osnovne riječi na mađarskom jeziku, dovoljne da se čovjek, recimo, ne zagubi u Segedinu. U to vrijeme nije bilo međunacionalnih incidenata, barem ne ozbiljnih i s trajnim posljedicama, inspiriranih nepoznavanjem onog drugog.

Ratne su devedesete donijele promjene na mnogim poljima, a jedna od prvih žrtava novih vjetrova u obrazovanju bilo je izučavanje jezika društvene sredine. Taj predmet u školama formalno nikad nije ukinut, ali je od 1992. godine sustavno zapostavljan. Prestao je biti obaveznim, postao je fakultativnim predmetom, a hoće li ga učenici pohađati ovisilo je isključivo o volji njihovih roditelja. Budući da je bio fakultativan, od njegovog se učenja moglo odustati u bilo koje doba, ocjena nije utjecala na prosjek

učenika, a sve je to u velikoj mjeri pridonosilo i ležernom odnosu prema nastavi iz tog predmeta. Što nije obvezno, obično nije ni bitno.

PROPIISANI UVJETI: »To stanje iz 1992. godine traje i danas«, kaže član Gradskog vijeća Subotice zadužen za obrazovanje *Slobodan Čamprag*. »Mađarski je jezik za učenike u srpskim i hrvatskim odjelima još uvijek fakultativan, a srpski je jezik za učenike u mađarskim i hrvatskim odjelima obavezan. Ove školske godine od ukupno oko 11.800 učenika na teri-

toriju Grada Subotice, njih 2242 uči mađarski jezik kao jezik društvene sredine. Da bi uvođenje mađarskog i hrvatskog jezika, kao jezika društvene sredine, bilo provedeno, moraju se ispuniti propisani uvjeti. Dakle, neophodno je napraviti plan i program iz tog predmeta za sve razrede, od prvog do osmog u osnovnoj školi i od prvog do četvrtog u srednjoj školi, moraju se napisati udžbenici za svaki razred, ti udžbenici moraju biti odobreni u Prosvjetno-pedagoškom savjetu, te se moraju osigurati kadrovi, kako ne bi bilo nikakvih improvizacija.«

Čamprag kaže kako, prema njegovim saznanjima, plan i program za mađarski jezik već postoji, kao i udžbenici, ali slične pripreme aktivnosti za predmet hrvatski jezik tek slijede. On napominje kako izborni predmet znači i obvezu: ukoliko se roditelj opredijeli da mu dijete uči jedan od jezika društvene sredine, morat će ga učiti u cijelom četverogodišnjem ciklusu, dakle od prvog do četvrtog ili od petog do osmog razreda, i u tom ciklusnom razdoblju od učenja tog predmeta neće moći odustati.

»Ova je inicijativa svakako dobra, jer do sada se mađarski jezik, kao jezik društvene sredine, u školama izučavao bez usvojenog plana i programa i bez udžbenika«, kaže Slobodan Čamprag. »Nastavnici su radili kako je tko umio i kako se tko snalazio. Očekujem da od iduće godine učenje tog predmeta bude ozbiljno i regularno.«

U Gradskom vijeću kažu kako je udžbenik za mađarski jezik, kao jezik društvene sredine, već odobren od strane Katedre za hungarologiju, a dobivene su i recenzije Pedagoškog zavoda i Zavoda za unapređenje nastave.

NASTAVA PO INERCIJI: U Osnovnoj školi »Ivan Milutinović« od ukupno 602 učenika, mađarski jezik kao jezik društvene sredine trenutačno uči njih 125, i to iz srpskih odjela 98, a iz hrvatskih odjela 28. Odjela na mađarskom jeziku u toj školi nema.

»U našoj školi nikada nije niti prestalo učenje mađarskog jezika kao jezika društvene sredine«, kaže ravnatelj škole *Ivan Stipić*. »Taj je predmet do sada bio fakultativan, što znači da se roditeljima nudio izvan izbornih predmeta i to dva sata tjedno. Predmet predaju ili profesori mađarskog jezika, ili nastavnici razredne nastave koji su fakultet završili na mađarskom jeziku. Uči se iz starih udžbenika, tamo gdje ih još ima, po planu i programu iz 1988. godine. Ovu je nastavu do sada financirao Grad, odnosno Općina Subotica i time je ovdje pokazana dobra volja da se zadrži neki oblik učenja jezika s kojim se susrećemo u svakodnevnom životu, ali smatram kako je ova inicijativa dobra i zbog toga što će učenje tog predmeta ući u regularan

Odgovornost na roditeljima

Voditeljica Centra za savjetovanje i podršku obitelji pri Centru za socijalni rad u Subotici, diplomirana psihologinja Nada Vereš, tvrdi kako utvrđivanje jezika društvene sredine kao izbornog predmeta može donijeti samo pozitivan učinak:

»Kao psihologinja, podržavam tu odluku i smatram da će ona pridonijeti boljem razumijevanju, boljem suživotu i ostvarivanju razumijevanja različitosti«, kaže Nada Vereš. »Osobito je bitno što se učenje jezika društvene sredine uvodi od prvog razreda i tu je sada velika uloga roditelja. Oni također trebaju ovu inicijativu podržati i usmjeriti svoju djecu da od najranijeg školovanja upoznaju jezike i kulturu naroda koji žive na ovom području.«

tok i što će ga ubuduće financirati država, a ne više lokalna samouprava.«

Ivan Stipić ne želi licitirati o tome hoće li učenici iz srpskih i mađarskih odjela željeti učiti hrvatski jezik kao jezik društvene sredine, no smatra kako iskustvo pokazuje da je uvođenje odjela na hrvatskom jeziku smanjilo zainteresiranost učenika hrvatske nacionalnosti za učenjem fakultativnog predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.

PUNO ZAINTERESIRANIH ZA MAĐARSKI: U Osnovnoj školi »Vladimir Nazor« iz Đurđina nastavu na srpskom i hrvatskom jeziku pohađa ukupno 144 učenika, a mađarski jezik kao fakultativni predmet uče skoro svi, njih čak oko 120.

»Mađarski jezik se izučava kao fakultativni predmet i o tome su se izjašnjavali roditelji«, kaže ravnateljica škole *Ljiljana Dulić*. »U našoj školi ne postoji nastava na mađarskom jeziku, te je ponuđen ovaj predmet i veliki broj djece je zainteresiran. Također, kao fakultativni predmet imamo predmet od igrčke do računala, te u prvom razredu djeca mogu pohađati i sate lijepog pisanja. Tu su i vjerski odgoj i građanski odgoj. Odluka da mađarski jezik postane izborni predmet, znači kako će djeca za taj predmet dobivati ocjene koje će im ići u prosjek, a također će se ponuditi mogućnost učenja i hrvatskog jezika kao jezika društvene sredine, koji će također biti izborni predmet, a samim tim će se i ocjenjivati. Mi u školi već imamo predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, no za to nas ne plaćaju, jer je stav Ministarstva obrazovanja jasan: djeca koja imaju mogućnost, a žele nastavu na hrvatskom – imaju hrvatske odjele.«

POLITIČKA ODLUKA: »Prijedlog da mađarski jezik postane izborni predmet u školama pokrenuo je Savez vojvodanskih Mađara«, objašnjava genezu inicijative zamjenik gradonačelnika Subotice i član predsjedništva DSHV-a *Pero Horvacki*. »Razgovarao sam s čelnim ljudima u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini i u dogovoru s njima predložio da se kao izborni predmet u školama ponudi i hrvatski jezik – kao jezik društvene sredine. Udžbenik iz ovog predmeta trebao bi biti pripremljen i izrađen po pravilima i propisima Ministarstva obrazovanja Republike Srbije. Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i dalje će ostati u školama, ali kao fakultativni predmet, dok će hrvatski jezik, kao jezik društvene sredine postojati kao izborni predmet i ulaziti će u prosjek.«

Pero Horvacki je i na sjednici Skupštine Grada, objašnjavajući prijedlog, rekao kako je hrvatski jezik u službenoj uporabi na teritoriju Grada Subotice, te je to temelj na kojem se zasniva inicijativa. Na pitanje hoće li hrvatski jezik kao izborni predmet smanjiti broj upisanih učenika u hrvatske odjele, Pero Horvacki kaže: »To će sami roditelji odlučiti.«

U Hrvatskom nacionalnom vijeću smatraju da prednost ipak treba imati predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture.

»Stav odjela za obrazovanje pri Hrvatskom nacionalnom vijeću je da prvenstveno hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture treba

odobriti kao izborni predmet, mimo drugih predmeta, te će tek tada taj predmet zadovoljiti potrebe Hrvata u Republici Srbiji«, kaže članica IO HNV-a zadužena za obrazovanje *Stanislava Stantić-Prčić*. »Tek će tada hrvatski jezik moći izučavati učenici u svim mjestima gdje postoji potreba i želja za tim.«

SMANJIVANJE RAZLIKA: Učenje jezika društvene sredine, s druge strane, nije samo obrazovno pitanje, nego, u određenoj mjeri, razumijevanjem onog drugog može pridonositi smanjivanju razlika među ljudima u nacionalno mješovitim sredinama. Na to je među prvim ukazao nekadašnji dugogodišnji gradonačelnik Subotice *József Kasza*, koji je na konferenciji za novinare rekao kako međunacionalne incidente u gradu smatra i posljedicom jezičnog nerazumijevanja među mladima.

»Politika je prije dvadesetak godina ukinula obvezu izučavanja jezika društvene sredine, što je dovelo do toga da se mladi različitih nacionalnih pripadnosti ne razumiju«, rekao je *Joszef*

Kasza. »Da to nije učinjeno vjerojatno bi ekscesi među mladima bili mnogo rjeđi, jer do nesporazuma dolazi zbog nepoznavanja jezika.«

S tom je tezom suglasna i pomoćnica sadašnjeg subotičkog gradonačelnika *Ljubica Kiselički*, koja smatra kako nerazumijevanje mladih dovodi do nekog antagonizma.

»Ono što ne razumijete to vam se čini stranim i tuđim«, kaže *Kiselički* dodajući, kako bi uvođenje jezika društvene sredine bila preventiva u eventualnim incidentima.

Na istoj je konferenciji za novinare gradonačelnik Subotice *Saša Vučinić* rekao kako se proglašenjem hrvatskog i mađarskog jezika za izborne predmete samo primjenjuje Statut grada po kojem su srpski, mađarski i hrvatski u službenoj uporabi, ali je izrazio i mišljenje da će za hrvatski jezik biti »vrlo malo zainteresiranih, a možda ih neće ni biti«.

Željka Vukov
Zvonimir Perušić

Jezik je bogatstvo

Marina Piuković: »Imamo dvije kćeri i obadvije pohađaju nastavu na svom materinjem hrvatskom jeziku u OŠ 'Ivan Milutinović' u Subotici. Također pohađaju i sate mađarskog jezika. Mislimo da je to bogatstvo, jer što više jezika govoriš – više vrijediš. Mađarski je jezik sredine i nikad se ne zna kad im može zatrebati, pa možda i jednog dana prilikom zapošljavanja. Iako obje pohađaju sate mađarskog imamo različita iskustva, no i kada mađarski jezik bude izborni predmet te im ocjena bude išla u prosjek i onda će i dalje ići na mađarski. Mislim da to neće mnogo promijeniti način rada.«

Djeca će nešto naučiti

Jelica Dulić: »Naša kćerka pohađa sate mađarskog jezika u OŠ 'Vladimir Nazor' u Đurđinu i to u skupini djece od 1. do 4. razreda. Nemaju neki poseban udžbenik, nego nastavnica radi s njima. Regina je zadovoljna i voli ići na sate mađarskog jezika, a inače pohađa 1. razred na hrvatskom jeziku. Iako su mnogi roditelji upisali djecu na mađarski jezik zato što smo do sada dobivali od Republike Mađarske 90-100 eura po školskoj godini, kao poticaj za izučavanje ovoga jezika, mi smo se odlučili upisati je jer mislimo kako ovdje ipak može nešto naučiti i sigurno joj neće škoditi da zna jedan jezik više.«

Održan 31. međunarodni sajam knjiga i učila u Zagrebu

Interliber – najveći hrvatski književni i k

Tijekom pet dana trajanja ovog najvećeg i najstarijeg sajma knjiga u Hrvatskoj posjetiteljima je na ukupno 15.600 četvornih metara prostora izložena godišnja produkcija 206 hrvatskih i 84 strana izdavača

Ovogodišnji Interliber je otvorio ministar kulture Božo Biškupić i s direktoricom Zagrebačkog velesajma Katjom Kovačić obišao štandove

Ovogodišnji, 31. po redu Međunarodni sajam knjiga i učila »Interliber« održan je od 12. do 16. studenoga na Zagrebačkom velesajmu pod visokim pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Tijekom pet dana trajanja ovog najvećeg i najstarijeg sajma knjiga u Hrvatskoj posjetiteljima je na ukupno 15.600 četvornih metara prostora izložena godišnja produkcija 206 hrvatskih i 84 strana izdavača, što je još jednom potvrdilo »Interliberov« status najomiljenije hrvatske manifestacije vezane uz knjigu. Uz prodajnu izložbu nekoliko tisuća naslova »Interliber« je bio krcat i brojnim popratnim sadržajima kao što su prezentacije, dodjele nagrada, razgovori s autorima, književne radionice, kvizovi za poticaj čitanja, okrugli stolovi i sl. Dobar dio novih naslova nakladnici već tradicionalno pripremaju za ovaj sajam knjiga, te su posjetitelji i ove godine mogli uživati u bogatoj književnoj produkciji i cijeli niz izdanja kupovati uz velike popuste, čak i do 70 posto, što je posebno vrijedno kada je riječ o enciklopedijskim izdanjima. Zahvaljujući upravo toj bogatoj ponudi i mogućnosti kupovanja knjiga po popularnim cijenama, kao i činjenici da je ulaz bio besplatan, »Interliber« je ove godine bio rekordno posjećen, a nakladnici su zadovoljni ostvarenim poslovnim rezultatima i prodajom.

Ovogodišnji »Interliber« je otvorio ministar kulture Republike Hrvatske Božo Biškupić

ustvrdivši kako je ta tradicionalna manifestacija najveći hrvatski književni i knjižni događaj te naglasio da se za knjigu i izdavaštvo izdvaja 64 milijuna proračunskih kuna. »Koliko god imali kvalitetnu kulturnu politiku i koliko god bila razgranata mreža poticajnih mjera, ona je sama po sebi beznačajna ako ne postoji uspješna i kvalitetna suradnja sa strukom i strukovnim udrugama«, rekao je tom prigodom ministar Biškupić. Ministrove riječi o »Interliberu«, manifestaciji od iznimne kulturne važnosti, najbolje je potvrdila i rijeka posjetitelja koja je u proteklih pet dana protjecala između mnogobrojnih štandova nakladnika u dvama velesajmskim paviljonima.

Na štandu Hrvatske matice iseljenika izložena je i književna produkcija NIU »Hrvatska riječ« iz Subotice

ZEMLJA PARTNER: Gostovanje Izraela kao ovogodišnje zemlje partnera najavio je veleposlanik Izraela u Hrvatskoj Shmuel Meirum. »U Izraelu se godišnje objavi četiri tisuće novih naslova, što ga, u usporedbi s brojem stanovnika, čini zemljom s najvećim brojem naslova godišnje«, rekao je veleposlanik Meirum i dodao kako je nastup njegove zemlje organiziran u suradnji sa Židovskom općinom. U protokolarnom dijelu otvorenja sudjelovala je i direktorica Zagrebačkog velesajma Katja Kovačić, koja je, pozivajući se na brojke – 290 izlagača, od čega 206 domaćih i 84 inozemnih, ustvrdila kako je ova kulturna manifestacija prvorazredan kulturni i gospodarski događaj te da je ovogodišnji »Interliber« sa sloganom »Knjige i učenje su in« do sada »najveći i najatraktivniji«.

Izdavaštvo ovogodišnje zemlje partnera Izraela spada među najrazvijenije u svijetu, a djelić toga bogatstva donijeli su i u Zagreb, gdje je gostovao i jedan od najpoznatijih izraelskih pisaca srednje generacije Boris Zaidman, dok je izdavačka kuća »Durieux« predstavila na hrvatskom jeziku knjigu »Judaizam« Nicolasa De Langea. Uz najbogatiji nastup Izraela na Interliberu su bile i nakladničke kuće iz Austrije, Belgije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Irana, Njemačke, Poljske, Sjedinjenih Američkih Država, Srbije, Španjolske i Velike Britanije.

HRVATI IZ VOJVODINE: Za nas je iz bogatog programa »Interlibera« svakako najzanimljiviji bio štand Hrvatske matice iseljenika na kojem je predstavljena nakladnička djelatnost hrvatskog iseljeničtva, između ostalih i nakladnička djelatnost Hrvata u Vojvodini. Predstavljena su izdanja NIU »Hrvatska riječ«, Hrvatske čitaonice, Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost »Ivan Antunović«, kao i izdanja objavljena u samostalnoj nakladi autora.

U organizaciji »Školske knjige« iz Zagreba, u četvrtak 13. studenoga »Interliber« su organizirano posjetili nastavnici i odgojitelji koji izvođe nastavu u hrvatskim odjelima u Subotici. Stanislava Stantić-Prčić, članica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužena za obrazovanje, rekla nam je kako u Subotici trenutačno postoje pet osnovnih škola i dva razreda gimnazijalaca u kojima se održava nastava na hrvatskom jeziku. »U ovih proteklih sedam godina, od kako traje nastava na hrvatskom jeziku, udžbe-

Knjižni događaj

nike smo dobivali uglavnom od 'Školske knjige', a Grad Zagreb ih je plaćao. Prošle godine je Ministarstvo znanosti bilo 'široke ruke' te nam je za svaku školu dalo po 20 tisuća kuna za nabavu udžbenika i stručne literature, a ove godine su nas zaboravili te smo knjige dobili tek u listopadu. Da je to nama velik, nepremostiv problem ne trebam ni naglašavati jer mi udžbenike u Srbiji nemamo gdje kupiti», kaže nam Stanislava Stantić-Prčić i dodaje kako se upravo vode pregovori sa »Školskom knjigom« i »BIGZ-om« o tiskanju udžbenika na hrvatskom jeziku u Srbiji kako bi se izbjegli problemi oko uvoza, a to bi bilo i trajno rješenje za izvođenje nastave hrvatske nacionalne manjine na svom materinjem jeziku u Vojvodini.

NOVI NASLOVI: »Kršćanska sadašnjost« je objavila 80-ak novih teoloških naslova. Uz osnovnu teološku literaturu posebno se ističe novo izdanje Dokumenta II. Vatikanskog koncila, uz 50 posto novog prijevoda. Nakladnička kuća »Verbum« ponudila je literaturu za različite uzraste čitatelja, od dječje literature do klasičnog duhovnosti. Najveći im je hit knjiga »Majka Terezija – dođi i budi moja svjetlost« koja je već godinu dana svjetski bestseller i najprodavanija knjiga vjerske publicistike općenito. Od ostalih izdanja izdvajamo novi roman *Ludwiga Bauera* »Patnje Antonije Brabec«, »Algoritam« je predstavio novi roman *Renata Baretića* »Hotel Grand«, »Profil« roman *Marinka Koščeca* »Centimetar od sreće«, »Faktura« roman *Zvonka Todorovskog* »More pravog kapetana«, Naklada »Ljevak« je došla s romanima »Ništa sveto« *Ive Brešana* i »Raspeće strasti« *Dimitrija Popovića*...

NAJBOLJI ROMAN: U nizu popratnih događanja »Interlibera« je i tradicionalni natječaj za najbolji neobjavljeni roman VBZ-a i Tiska. Ovogodišnji pobjednik je srpski prevoditelj i književnik *Predrag Crnković*, odnosno njegov roman »Beograd za pokojnike«, opisan kao sumorna slika glavnog grada Srbije od vremena raspada jugoslavenske federacije do ovih dana. O pobjedniku je odlučivao žiri u sastavu *Miljenko Jergović* (predsjednik), *Zoran Ferić*, *Julijana Matanović*, *Strahimir Primorac* i *Vladimir Arsenijević*.

Predrag Crnković je dosad objavljivao pripovijetke, eseje, književne kritike i poeziju, a nedavno mu je izašao i prvi roman »Čarapanke sa Zvezdare«. Uz čestitke za dobivenu nagradu pitali smo Crnkovića ima li razlike između »Interlibera« i Beogradskog sajma knjiga. »U Beogradu se priča da je Interliber fin sajam za razliku od gužve koja vlada na Beogradskom

Interliber su organizirano posjetili nastavnici i odgojitelji koji izvode nastavu u hrvatskim odjelima u Subotici

sajmu, ali vam mogu reći da je i u Zagrebu i u Beogradu toliko puno ljudi da vas mogu 'pregaziti'. Jedina je razlika što je u Zagrebu besplatan ulaz«, odgovorio nam je laureat Crnković.

Paralelno s »Interliberom«, u paviljonu 7 je održan i 2. sajam glazbe & multimedije koji je ponudio brojne atrakcije, a najveća je bila na Prolightovom štandu na kojemu se u zamračenom prostoru svakih sat vremena odigravao sedmominitutni laserski spektakl, praćen trodimenzionalnim projekcijama likova iz filmova »Star Wars« i borbom kostimiranih *Dartha*

Vadera i *Lukea Skywalker*. Oni skloniji videoigrama zaputili su se odmah u Feniks gaming arenu gdje se prošlog vikenda održavalo natjecanje u četiri najpopularnije virtualne online pustolovine – »Warcraft III«, »Counter Strike 1.6«, »Starcraft« i »Call of Duty 4«.

Novitet ovogodišnjeg »Sajma glazbe & multimedije« je projekt plesnog kluba »Megablast« nazvan »Sajam plesa«, a posjetitelje je svakog dana dočekivala i projekcija brojnih glazbenih filmova.

Zlatko Žužić

Skupocjena, ručno uvezena Biblija

Najveću medijsku pozornost ovogodišnjeg »Interlibera« privukla je skupocjena, ručno uvezena Biblija u izdanju »Mozaik knjige« i »Kršćanske sadašnjosti«, objavljena u ograničenoj nakladi od 1500 primjeraka, od kojih je svaki unikat. Krasi je više od tri stotine reprodukcija i ilustracija iz ručno oslikanih biblija koje su rađene kao ekskluzivni darovi kojima su darivani kraljevi, a svi se izvori čuvaju u jednom od najbogatijih arhiva u svijetu, u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču. »Od tih tri stotine ilustracija, stotina je otisnuta sa zlatnim folijama, čime je posebno naglašena vrijednost knjige. Najstariji prateći materijal reprodukcija datira iz tisućite godine, a najmlađi iz 1610. godine. Zbog toga je ovo luksuzno izdanje Biblije rađeno u tri radionice. U jednoj je radionici rađen tisak, u drugoj zlatna zaštita, a u trećoj ručni uvez u koži«, kaže nam referent prodaje »Mozaik knjige« Zvonimir Perše i pojašnjava kako se uz kupljenu knjigu dobiva redni broj i vlasnički list ovjeren kod javnog bilježnika, te da je zlatna zaštita postavljena kako knjiga ne bi povukla vlagu, gljivice i sl. Tekst Biblije je hrvatski standardni prijevod preuzet iz zagrebačke i jeruzalemske Biblije, pravopisno je dotjeran, a cijena po primjerku je 16.000 kuna.

Franjo Topić, predsjednik Hrvatskog kulturnog društva Napredak iz Sarajeva

Suradnja Hrvata iz Hrvatske, BiH i Vojvodine mora se poboljšati

»Ukoliko ima onih koji su zainteresirani pokrenuti Napredak u Vojvodini, mi ćemo tu ideju svesrdno pomoći. Ako ima netko tko bi se rado prihvatio osnivanja i vođenja Napretkovih podružnica neka nam se javi«, kaže Topić

Razgovarala: Arijana Beus

Franjo Topić je predsjednik Hrvatskog kulturnog društva Napredak od 1990. godine. Rođen je 13. ožujka 1953. u Kasapovićima kod Novog Travnika. Gimnaziju je završio u subotičkom sjemeništu, filozofsko-teološki studij na vrhbosanskoj Filozofsko-teološkoj školi u Sarajevu, a poslijediplomski studij s doktoratom na Papinskom sveučilištu Gregoriana. HKD Napredak je najveće kulturno društvo hrvatskog naroda, čije je sjedište u Sarajevu te ima podružnice širom svijeta. Topić u intervjuu za Hrvatsku riječ govori o radu Napretka kao i o trenutnoj situaciji hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini.

HR: Nedavno ste ponovno izabrani za predsjednika HKD Napredak, dobili

ste veliku podršku i povjerenje svih nazočnih na Skupštini. Koji su glavni ciljevi Vašeg rada?

Prije svega, u idućem razdoblju svoj ćemo rad fokusirati na otvaranje novih podružnica, jačanje postojećih i oživljavanje onih pomalo zamrlih. Veliki je broj projekata pred nama, kako pred nama u Sarajevu tako i u podružnicama. Nedvojbeno je jedan od najznačajnijih projekata izgradnja spomenika papi Ivanu Pavlu II. u Sarajevu kao i izgradnja multimedijalnog doma na Trebeviću. To su dva velika projekta u Sarajevu, ali radimo i na tome da dobijemo jednu zgradu u Zagrebu i na Jadranu. Predsjednik Vlade Republike Hrvatske dr. Ivo Sanader nekoliko je puta obećao dati Napretku zgrade. Obje ove zgrade bile bi prvenstveno studentski domovi, ali

i višenamjenske. Prioritet su nam studenti. Radi njih je Napredak i nastao. Želja nam je davati još više stipendija, a to, naravno, ovisi o sredstvima. Već odavno radimo na tome da osnujemo zakladu za stipendije, na čemu smo već nešto i uradili.

HR: Činjenica je da je bio iznimno aktivan u proteklih godinu-dvije dana. Pokrenuli ste brojne manifestacije, akcije i projekte, no možete li nam reći po čemu se mogu pamtit posljednje godine kada je u pitanju rad Napretka?

Od 1990. do 2007. prema nama dostupnim informacijama Napredak je realizirao 5251 različitu manifestaciju, tj. projekt. Od toga su 702 koncerta, 439 knjige, 342 tribine, 196 sport-

skih manifestacija itd. Dodijelili smo preko 2500 stipendija. Kada pogledamo samo ovo, slobodno možemo kazati kako u Europi nema sličnog društva. To kažem bez imalo skromnosti. Napredak radi i stvara nove vrijednosti. Navest ću samo neke od projekata koje smo realizirali i koje i dalje realiziramo. U Sarajevu su Napretkov svečani Božićni koncert i Napretkov svečani Uskršni koncert postali službeni koncerti za vrijeme ovih blagdana u BiH. Na njih uvijek dođe veliki broj gostiju iz javnog života. Prihod od ovih koncerata namijenjen je Napretkovom fondu za stipendiranje Ivo Andrić – Vladimir Prelog. Kada spominjem ta dva imena treba kazati kako su ova dva nobelovca bili Napretkovi stipendisti. Ne smijem ne spomenuti ni naš Malonogometni božićni turnir kojeg ove godine organiziramo 16. put za redom i on uvijek privuče veliku pozornost sarajevske publike. Mogao bih nabrajati za svaku podružnicu neku specifičnu manifestaciju, ali gdje bi tome bilo kraja? Spomenut ću samo Napretkovu školu njemačkog jezika u Beču. Tuzla, tj. tuzlanska podružnica, specifična je po međunarodnoj likovnoj koloniji Breške, koje svake godine okupi preko 50 umjetnika iz nekoliko zemalja. Inače, ova je podružnica jedna od aktivnijih i vrijedno je spomena kako izdaje i mjesečnik Hrvatski glasnik već punih 16 godina. U okviru Napretka podružnica u Travniku izdaje list Napredak, a ona u Varešu Bobovac. U Varešu i Sarajevu imamo i radio-postaje Bobovac i Vrhbosna. Splitska se, pak, podružnica više orijentirala na izdavaštvo. Svake godina tiskaju preko 50 knjiga. Sav kulturni život u Kreševu, Bugojnu, Uskolju, Busovači i u drugim bh gradovima vrti se oko Napretka.

HR: Napredak ima svoje podružnice diljem svijeta, međutim, najavili ste da ćete raditi na otvaranju novih podružnica i realiziranju novih projekata. Gdje planirate otvo-

riti nove podružnice i koji su glavni projekti koje planirate realizirati?

Cilj nam je oživjeti rad podružnica u Hercegovini, gdje postoji jedan broj podružnica, ali držimo kako u svakoj općini Napredak ima prostora. Nedavno su nas zvali čak iz Melbournea i pitali postoji li mogućnost da se i australijski Hrvati uključe u Napredak. Posebno nas veseli kada se jave ljudi iz tudine. Napredak je do gašenja imao svoje podružnice u svim krajevima Kraljevine Jugoslavije gdje god su živjeli Hrvati. Naravno da nam je želja vratiti se tim podružnicama, ali nećemo ništa forsirati.

HR: Podružnice HKD-a Napredak nekad su djelovale i u Podrinju, širem području Bosanske i Cazinske krajine, također i na području istočne Hercegovine. Postoje li naznake za povratak i tamošnje imovine i ima li interesa za oživljavanje njihova rada?

Moram biti svjesni trenutačnog stanja. Ne vjerujem da se što ozbiljnoga može napraviti u Podrinju, jer tamo gotovo da Hrvata ništa nema. Nije ništa bolje ni s istočnom Hercegovinom. U Bosanskoj krajini imamo dosta jaku podružnicu u Bijaču, gdje je i koncentracija Hrvata veća nego u drugim gradovima toga područja. U protekle dvije godine oživjeli smo podružnice u Banja Luci, Dobroju, Modriči, Bosanskom Brodu i Derventu. To je za nas jako važno – pokazati kako su i ovi gradovi u RS i hrvatski gradovi. U selu Garevac kod Modriče uz pomoć Europske komisije njemačkog Renovabisa vodimo projekt Otvorena kuća, koji je uvelike pomogao da se Hrvati vrate u to, do prije rata hrvatsko selo. Moram kazati kako se zahvaljujući Napretku veliki broj Hrvata vratio posebno u Bugojno.

HR: Napredak nema svoju podružnicu u Subotici, u Bačkoj, no može li se očekivati skoro otvaranje Napretkovih podružnica i u drugim krajevima Bačke, Banata i Srijema?

U pravu ste. Kazao sam kako nećemo ništa forsirati budući da Hrvati u tim krajevima imaju sličnih organizacija. Ukoliko ima onih koji su zainteresirani pokrenuti Napredak, mi ćemo tu ideju svesrdno pomoći. Stvar je uvijek do prvog čovjeka. Ako je na poziciji predsjednika netko tko želi raditi i vući, podružnica će funkcionirati. Dakle, ako ima netko tko bi se rado prihvatio osnivanja i vođenja Napretkovih podružnica u Vojvodini neka nam se javi. Bilo je inicijativa u Subotici, ali je stalo

na tome. Sada postoji inicijativa u Srijemskoj Mitrovici.

HR: Kakva je suradnja HKD-a Napredak s hrvatskim institucijama i društvima u Vojvodini, radi li se na još većem jačanju tih odnosa?

Suradnja se više događa s vremenom na vrijeme. Hrvati se generalno trebaju više vezati i komunicirati. Držim da se suradnja Hrvata iz Hrvatske, BiH te Vojvodine mora poboljšati. Naša glavna podružnica iz Tuzle ima dobru suradnju s hrvatskim društvima iz Subotice i to treba još pojačati. Mi smo lani bili domaćini predstavljanju Leksikona podunavskih Hrvata, također i sada radimo da dođu predstaviti se u Sarajevo druga hrvatska društva iz Vojvodine, pa neka i ovo bude poziv da nam se jave. Ne smijemo zaboraviti ni one iz Boke Kotorske. Tamo u Tivtu postoji Napretkova podružnica. Mi smo jedno tijelo, ma koliko nas neki htjeli dijeliti.

HR: Kakva je suradnja Napretka s institucijama RH, kako državnim, tako i društvenim i kulturnim?

Suradnja s hrvatskim institucijama vlasti je iz godine u godinu sve bolja. Prošle nas je godine u Sarajevu posjetio i dr. Ivo Sanader, a već prije nekoliko puta nas je posjetio u Sarajevu i Zagrebu predsjednik *Stjepan Mesić*. I na prošloj 57. glavnoj skupštini, koja je održana 11. listopada u Sarajevu, imali smo goste iz Hrvatske. U ime Vlade Hrvatske nazočio je mr. *Jasen Mesić*, državni tajnik u Ministarstvu kulture Hrvatske, te prof. dr. *Dražen Vikić Topić*, državni tajnik u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa Hrvatske, zatim *Ante Sanader*, župan Splitsko-dalmatinske županije i mnogi drugi. Suradnja s Maticom hrvatskom je dobra kao i s Hrvatskom maticom iseljenika.

HR: Jeste li zadovoljni financijskom

pomoći iz Hrvatske, ali i od BiH vlasti?

I u pogledu financija imamo sve veću podršku i od hrvatskih i od BiH vlasti, jer prepoznaju značaj Napretka. Neki gradovi su stavili Napretkove podružnice u proračune, a radimo da to učine i drugi. Sarajevska županija i Federacija su uvrstili Napredak među stalne korisnike proračuna. To su učinili još nekoliko gradova u BiH i u Hrvatskoj ali dosta ih nije, pa radimo na tome. Nitko vam ne da ništa lako. Ovih dana je skupština u Zadru pa su nam obećali županija i grad da će staviti podružnicu u proračune. Novac dobivamo uglavnom preko projekata. O kvaliteti projekata ovise i sredstva koja dobijemo. Na sreću, iz godine u godinu dobivamo sve više sredstava – što kazuje kako su nam i projekti sve bolji.

HR: Pomaže li Hrvatska dovoljno Hrvate u BiH i može li se ta pomoć poboljšati?

Odbio biti gradonačelnikom Sarajeva

Profesor Franjo Topić je nedavno kandidiran za gradonačelnika Sarajeva. Kandidirala ga je bošnjačka stranka SDA. Međutim, Topić je odustao od kandidature.

»Počasćen sam što su me kandidirali za gradonačelnika Sarajeva. Zahvalio sam se na ponudi, ali sam je definitivno odbio. Ja sam svećenik i meni crkveni zakoni ne dopuštaju da obnašam političke dužnosti«, objašnjava Topić. Prema njegovim riječima, kad bi to i mogao raditi po zakonima Crkve, opet ne bi prihvatio ponudu SDA, zato što nema političkih ambicija. Topić važnim drži potporu, koju je zadnjih dana dobivao od građana Sarajeva, pa i iz Hrvatske.

Ponovno kažem, uvijek podrška u svakom smislu može biti bolja. Hrvatska nas pomaže na najbolji način kroz kulturu, obrazovanje, znanost i zdravstvo. Ne trebamo mi nikakvu milostinju od bilo koga, niti želimo da ispada kako smo mi nekome teret. Nažalost, u Hrvatskoj ponekad mogu čuti kako su Hrvati BiH kao nekakav kamen oko vrata Hrvatskoj. Često kažem kako je Hrvatskoj BiH najvažnija zemlja po svakoj osnovi, a napose ekonomskoj. Hrvati BiH su veza same Hrvatske i BiH i da nema nas nisam siguran kako bi Hrvatska uspjela plasirati toliko robe i usluga u našu zemlju. Da posjetim, Hrvatska je, na primjer 2005. prodala u BiH robe u vrijednosti od milijardu i 150 milijuna dolara. Toliko nije prodala svim susjednim zemljama. I da nema nas Hrvata ne bi bilo šanse da se toliko plasira u BiH. I politička potpora bi trebala biti bolja. Sada je situacija drugačija i bolja, ali i od hrvatskih političara ponekad očekujemo čvršći stav. Hrvatska je supotpisnica Daytonskog mirovnog sporazuma i ima obvezu voditi računa o BiH i o tamošnjim Hrvatima.

HR: Poznato je da Hrvati nemaju ostvarena sva prava, iako su konstitutivni narod u BiH. Prema Vašoj ocjeni, u kakvoj se trenutačno situaciji nalaze bosansko-hercegovački Hrvati i tko je glavni krivac za takvo stanje?

BiH je komplicirana zemlja i nije lako naći dobro i funkcionalno rješenje. Poražavajuće je kada čujete od hrvatskih političara koji su u vlasti kako Hrvati nemaju prava u BiH. Pa što onda oni rade? Onda je to njihov neuspjeh. Moram reći i volio bih da nisam u pravu, ali veliki dio hrvatskih političara nije prihvatio BiH kao svoju zemlju i slabo se bore za Hrvate, ali i za cijelu BiH, jer nema sreće samo jednoga naroda bez sreće drugih. Mi imamo nacionalna prava, ali se to često miješa s političkim. Koja nacionalna prava imaju Hrvati u Austriji, Njemačkoj ili Australiji? Imaju pojedinačno, ali kolektivno ne. Koliko imaju škola na hrvatskom jeziku, radija, novina... A u BiH imate desetine hrvatskih radija, dnevni list, nekoliko hrvatskih televizija, kao npr. TV Kis iz Kiseljaka, Hercegovačku televiziju iz Mostara, OBN itd. Napredak, kao što smo spomenuli, ima dva radija, veća od svih hrvatskih radija u svijetu, osim naravno Hrvatske.

HR: Koja je uloga Napretka u očuvanju kulturnog, nacionalnog i vjerskog identiteta Hrvata u Bosni i Hercegovini?

Uloga Napretka je ogromna. Već sam odgovarajući na prethodna

pitanja dao odgovor i na ovo. Mi radimo i stvaramo. Preko Napretka je veliki broj Hrvata osigurao i svoje radno mjesto. Mnogima smo pomogli u vrijeme rata osiguravanjem humanitarne pomoći. Pomogao je da se Hrvati ljepše osjećaju u BiH, da su ponosniji. Najveći doprinos je taj, da smo pokazali kako se može biti svoj, a pri tom ne stvarati neprijatelj. Mi se nikome ne dodvoravamo, ali nikoga i ne izazivamo. Pokojni biskup *Kokša* je kazao kako su Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Matica hrvatska i Napredak tronožac hrvatskog identiteta i opstojnosti.

HR: Napretku je oduzeto dosta imovine, a malo je toga do sada vraćeno. Ima li ikakvih pomaka vezano za povrat vaše imovine u BiH i Hrvatskoj? Jedan od glavnih problema, koliko nam je poznato, vezan je uz povrat Napretkove

ništa dobili. Trebalo bi što prije donijeti zakon o restituciji. Čak je zgradu Sarajevo osiguranje uknjižilo na sebe, ali smo ih tužili. Tu su posrijedi mutni poslovi. Zamislite paradoks da država daje za pravo trenutačnim korisnicima stanova da otkupe stan, a izvornim vlasnicima će, kao, dati zamjenske, kojih uopće nema! Valjda bi trebalo biti obratno. No, to je jedan u nizu problema ove države. Pitam se samo koliko bismo stipendija mogli osigurati da koristimo i iznajmljujemo prostorije čiji smo vlasnici. Vrlo je moguće da ćemo pokrenuti i tužbu u Strasbourgu.

HR: Poznato je da ste Vi mnogo radili na poboljšanju povratka Hrvata u BiH. Kakva je trenutačno situacija s povratkom?

U Federaciju se vratilo više od 50 posto prognanih i izbjeglih Hrvata, što je više od svjetskog prosjeka. Već sam kazao kako je Napredak

riti neki predstavnici međunarodne zajednice kako to nije po europskim standardima. Neka samo odu u Belgiju i vide kako tamo funkcionira RTV sustav. Prema tome, tu ne treba biti ništa spornoga. Naši su se političari 1998. odrekli hrvatskog kanala na račun Federalne televizije. Iz kojih razloga – to njih pitajte. A da oni hoće, mogla bi se i sada napraviti dobra hrvatska televizija. Pa ni rođeni brat vam neće dati ništa lako.

HR: I na koncu, što Napredak, kao jedina značajnija kulturna institucija hrvatskoga naroda, čija središnjica nije u Zagrebu, nego naprotiv u Sarajevu, znači danas za hrvatski narod u cjelini?

Napredak je uvijek svoju središnjicu imao u Sarajevu. Ne mislim da su Hrvati time imalo hendikepirani, dapače, smatram da je beskrajno važno da jedno veliko nacionalno društvo, kao što je

palače i zgrade Napredak osiguranja u Titovoj ulici u Sarajevu. U Hrvatskoj nam je jedan dio imovine vraćen. Vraćena su nam četiri kata Nebodera u Zagrebu u središtu grada. Dio nam iz praktičnih razloga neće biti vraćen, ali očekujemo naknadu tj. obeštećenje. Očekujemo zamjenu. Ali, nije nam vraćeno u drugim mjestima, npr. u Osijeku Napredak ima 4 zgrade, a dosada nije ništa vraćeno. U BiH i 13 godina nakon rata ne postoji zakon o povratu imovine i ništa nam nije vraćeno. U spomenutoj Napretkovoju palači u Sarajevu smo podstanari. Koristimo samo mali dio onoga što su naši preci sagradili. U zgradi osiguranja, tj. u Zadržnom domu, koji je u samom središtu Sarajeva, nismo

pomogao da se jedan broj Hrvata vrati u svoje domove. I sadašnja naša nastojanja da osnivamo podružnice u RS znak su podrške ljudima da se vrate u svoje krajeve. Nije to nimalo lako i ne očekujemo da se svi vrate, ali sam siguran kako je svima ljepše u svojoj kući nego negdje u svijetu u podstanarstvu.

HR: Ponovno je aktualizirano pitanje pokretanja RTV kanala na hrvatskom jeziku u BiH. Kako gledate na takve inicijative, mogu li Hrvati očekivati da će dobiti javni RTV kanal na hrvatskom jeziku?

Ja sam i od 1991. zagovarao da Hrvati imaju svoj TV kanal. To mislim i danas i ne mogu me uje-

Napredak, ima središte u Sarajevu. Dapače, mi i na ovaj način kažemo kako je Bosna i Hercegovina i hrvatska zemlja, što je uvijek i bila. Sarajevo je tako i hrvatski grad, iako nas sada u Sarajevu živi oko 20.000, za razliku od prije rata kada je u Sarajevu živjelo 38.000 Hrvata. Isto tako, jasno kažemo kako smo mi dio jedinstveno hrvatskog korpusa uvažavajući sve realnosti. Na kraju, pozdravljam sve Hrvate kao i druge građane u Vojvodini, jer sam u Subotici završio gimnaziju u Paulinumu i uvijek mi je drago doći u Suboticu. Neka budu uporni, jer sve je moguće s pameću i dobrim radom, a onda će dragi Bog dati pomoć.

VII. pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku

Sve veći broj recitatora

*Nagrađeni učenici će 6. prosinca ići na nagradno putovanje u Osijek * Svi koji su sudjelovali dobili su knjige na hrvatskom jeziku * Sudjelovali su učenici iz - Sonte, Vajske, Bođana, Bačkog Monoštora, Sombora, Svetozara Miletića, Tavankuta, Đurđina, Žednika, Male Bosne i subotičkih škola*

Ovogodišnja Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku, sedma po redu, održana je 15. studenoga subotičkoj Gradskoj knjižnici. Okupila je preko osamdeset recitatora, koji su se predstavili u tri skupine. Prvo su se predstavili najmlađi natjecatelji, koji pripadaju mlađoj skupini koju su činili učenici od 1. do 4. razreda. Nakon toga su nastupili sudionici srednje skupine, koju su činili učenici viših razreda osnovne škole, od 5. do 8. razreda, te starija skupina, koju su činili učenici srednje škole i studenti.

Svi koji su sudjelovali na ovogodišnjoj Pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku su kao nagradu dobili knjige na hrvatskom jeziku, koje su osigurale Hrvatska čitaonica i izdavačka kuća »Profil« iz Hrvatske.

LJEPOTA JEZIKA: Osim spomenutih knjiga, nagrađeni će učenici 6. prosinca ići na nagradno putovanje u Osijek, gdje će, kako je pojasnila organizatorica smotre i ravnateljica Hrvatske čitaonice Katarina Čeliković, učenici pogledati dječju predstavu u Osječkom dječjem kazalištu, zatim Sveučilišnu knjižnicu u Osijeku kao i franjevački samostan.

Na početku u pozdravnom govoru organizatorica je pozdravila svu djecu koja su bila nazočna,

a osobito onu koja su došla iz – Sonte, Vajske, Bođana, Bačkog Monoštora, Sombora, Svetozara Miletića, Tavankuta, Đurđina, Žednika, Male Bosne, kao i domaćine iz svih subotičkih škola, gdje postoji mogućnost nastave na hrvatskom jeziku. Ovom je prigodom pozvala i djecu koja nemaju mogućnost pohađati nastavu na hrvatskom jeziku, da skupa sa svojim roditeljima pokrenu nastavu na hrvatskom ili bar sate hrvatskog jezika u mjestu iz kojeg dolaze. Sve nazočne je pozdravila i generalna konzulica Republike Hrvatske u Subotici Ljerka Alajbeg, koja je djeci dala podršku na ovom natjecanju i potaknula ih da čuvaju ljepotu jezika, te da njeguju i dijalekte, bunjevačku i šokačku ikavicu.

PROPOZICIJE ZA SVE: Ovom je prigodom sastavljen i stručni žiri koji je ocjenjivao djecu, a to su prof. Đurđica Stuhlreiter, Marija Šeremešić iz Sombora i u ime gradske samouprave Subotice Katarina Čović.

»Djeca koja uče nastavu na hrvatskom jeziku, slušaju hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture, te djeca koja pohađaju sekcije u svojim KUD-ima i mjestima iz kojih su došli, i ove su se godine predstavili na VII. pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku. Moram reći kako sam ove godine iznenađena brojem

Članice žirija: Marija Šeremešić, Đurđica Stuhlreiter i Katarina Čović

prijavljenih recitatora. Osobito u prve dvije skupine, dakle, osnovna škola je doista izuzetno zastupljena brojem kazivača lijepih stihoa. Ove godine moram priznati sa žalješću da se Srijem nije prijavio i da mi je žao zbog toga, a s druge strane moram reći kako je puno veći broj prijavljenih iz: Bačkog Monoštora, Sonte, Vajske, Sombora, te prigradskih naselja», rekla je Katarina Čeliković.

Članovi žirija su imali težak posao – morali su izabrati one najbolje. Za ovo natjecanje također postoje pravila po kojima žiri ocjenjuje natjecatelje. »Od početka sudjelujem na smotri recitatora i posljednje četiri godine sam članica žirija. Broj sudionika sve veći, a, naravno, iz toga se onda može

izdvojiti i bolja kvaliteta. Možemo primijetiti i kako je utjecaj hrvatskog jezika pridonio kvaliteti izvođenja. Kod nižeg uzrasta je to najslabije vidljivo, jer su oni najmlađi i imaju tremu te su neki puno bolji od onoga što smo mogli čuti. Ali, bez obzira, jako sam zadovoljna njihovim nastupom. Naravno, u odabiru najboljih postoje propozicije kojih se držimo pri ocjenjivanju. Ako neki tekst govori osoba ženskog spola, tekst treba biti njoj prilagođen, i suprotno. Trajanje pjesme mora biti primjereno uzrastu, za mlađe jednu do jednu i pol minutu. Jako je bitno da se recitiranje razlikuje od dramskog govora teksta, jer nema gestikuliranja, nema mahanja rukama, nema glasovnog mijaukanja, cikanja i sličnog. Po propozicijama je dopušten samo glas, riječ i osjećaj, točnije emocija koju dijete osjeti prilikom govora, koja se vidi na licu. To je ono što žiri gleda«, pojasnila je članica žirija Marija Šeremešić.

Iz godine u godinu broj djece na smotri recitatora na hrvatskom jeziku sve više raste, ali slobodno možemo reći kako jednako tako raste i kvaliteta izvođenja. Sve pjesme koje su izvedene bile su na hrvatskom jeziku, te na dijalektima ovoga jezika. Kao i uvijek, i ove se godine moglo vidjeti i čuti nekoliko djece koja su bila izvanredna, koja su recitirala bez treme i s ljubavlju.

Povećao se broj recitatora a i kvaliteta izvođenja

U globalnom selu nitko ne može biti pošteđen

Bauk krize kruži svijetom

*Najbolji pokazatelj ozbiljnog problema je opći pad cijena nafte i naftnih preradevina * New Deal za Hrvatsku, slično rješenje prihvatljivo i za Srbiju * Trgovina nekretninama u zastoju, ali cijene ne padaju*

Premijeri i ministri koji su svoje narode posljednjih mjeseci uvjerali kako će svjetska ekonomska recesija upravo njihovu zemlju zaobići, sada se redom ispričavaju. Propast hipotekarnih kredita u Sjedinjenim Američkim Državama ipak je neka vrsta, nadajmo se blagog, Crnog utorka koji, baš kao i pravi Crni utork iz 1929. godine, u uvjetima globalnog sela ne može poštediti niti jednu zemlju.

Iduća će godina biti teška, stezanje remenja je neminovnost, a danas je već sve manje onih koji se usuđuju prognozirati kada će i kako recesija završiti, odnosno hoće li se oteti u krizu, ili će se stanje stabilizirati.

NEW DEAL: Vlada u Beogradu uspješno je, kažu, završila pregovore s Međunarodnim monetarnim fondom, postignuti bi aranžman trebao poduprijeti ekonomsku politiku Srbije u očuvanju makroekonomske i financijske stabilnosti, a predviđa uštede na svim razinama. Aranžman bi trebao jamčiti da će se ubuduće trošiti samo ono što

je zarađeno, a to nije puno. Vlada u Zagrebu je, opet, pozvala na neku vrstu hrvatskog New Deal, koji prije svega znači zamrzavanje plaća u idućoj godini, ograničavanje cijena komunalnih usluga na sadašnjoj razini, te nastavak infrastrukturnih radova koji otvaraju vrata stranim ulaganjima. Sindikati se protive ovim mjerama.

Najbolji pokazatelj postojanja krize je opći pad cijena nafte i naftnih preradevina. Cijene ovoga energenta padaju zato što pada tražnja za njim, a tražnja pada jer zamiru gospodarske aktivnosti.

Objavljeno je kako je inflacija u Srbiji u listopadu s rujanskih 10,5 narasla na 12,3 posto, a da je najveći porast cijena u skupini: stan, voda, električna energija, plin i drugi ogrjevi. Za sada je nešto bolje u Hrvatskoj, gdje je u listopadu godišnja stopa inflacije sa 6,4 pala na 5,9 posto, no nema mjesta optimizmu, jer opći pokazatelji nisu ohrabrujući.

Strana ulaganja u Srbiju već su sada usporena, a predviđa se da bi se strana ulaganja u Hrvatsku

u idućoj godini mogla smanjiti za čak 1,5 milijardi eura.

TRGOVINA NEKRETNOSTIMA: Nagli zastoj bilježi se u građevinarstvu, o čemu svjedoči sve manji broj kranova na gradilištima, a budući da su kreditni uvjeti pooštreni, na djelu je i svojevrsan rat živaca: prodavači nude izgrađeno, a kupci čekaju što će se dogoditi. Rast cijena stanova je zaustavljen, a očekuje se i njihov neminovan pad, neki kažu čak i do 25 posto, pogotovo u Beogradu i Novom Sadu, gdje je ludovanje cijena nekretnina posljednjih godina dostiglo shizofrene razmjere, pa su se stanovi u glavnim gradovima Austrije i Njemačke, ili u Budimpešti mogli kupiti jeftinije nego u glavnim gradovima Srbije ili Vojvodine.

U Subotici i drugim gradovima u unutrašnjosti situacija se, međutim, nije bitno promijenila.

»Istina je da se osjeti zastoj u prodaji stanova u Subotici, ali cijene nisu pale«, kaže vlasnica agencije nekretnina »Cenzar« *Nevenka Peić*. »Kredita za kupovinu sta-

nova i dalje ima, neke su banke čak i poboljšale uvjete kreditiranja. Jedna je banka, recimo, ponudila kreditiranje za kupovinu stanova u izgradnji, dakle stanova koji su završeni 80 posto, a nije obavljen tehnički prijem i stanovi nisu etažirani. Toga ranije nije bilo. Vjerujem da se cijene stanova u Subotici niti neće smanjivati, jer su u odnosu na Beograd ili Novi Sad ionako bile neusporedivo niže.«

Stan u središtu grada, u Tokiju, i dalje se može kupiti za 830 eura, plus 2,5 posto za prepis, dok je cijena stanova u izgradnji između 750 i 850 eura, plus PDV. Ako se radi o kupovini novog i potpuno završenog stana, cijena je u centru oko 1000 eura plus PDV.

Prema procjenama Regionalne gospodarske komore Subotica, od proljeća iduće godine rapidno će se smanjiti izgradnja stanova u regiji, pa tako građevinarstvo postaje još jedan biznis koji je nakon kratkotrajnog procvata vraćen na početak.

Z. Perušić

Slobodan Vojinović, zamjenik pokrajinskog tajnika za gospodarstvo

Ne treba paničiti, ali treba biti oprezan

U ovoj je godini Vojvodina zabilježila porast razmjene s inozemstvom od 45 posto u odnosu na prošlu godinu, ali recesija koja je zahvatila najrazvijenije zemlje, zadesit će i nas

Uprošli je petak u Subotici održan sastanak predstavnika Pokrajinskog tajništva za gospodarstvo i predsjednika regionalnih gospodarskih komora.

»Uradili smo presjek stanja, utvrdili što je to što je Vojvodina uradila za prvih devet mjeseci i pokazatelji su vrlo interesantni, osobito ako se usporede s prošlogodišnjim«, kaže za HR zamjenik pokrajinskog tajnika za gospodarstvo Slobodan Vojinović. »Ukupan promet Vojvodine s inozemstvom u devet mjeseci 2008. blizu je 8 milijardi dolara. To je impozantno, jer je u odnosu na prošlu godinu više za oko 45 posto. Od toga se na izvoz odnosi 3 milijarde dolara, a na uvoz 5 milijardi. Bitno je naglasiti kako je struktura uvoza dobra, jer ako izuzmemo uvoz energe-

nata, koji se knjiži na Vojvodinu, onda je jasno da uvoz prvenstveno čine sirovine, zatim repromaterijal i oprema, dok je roba široke potrošnje tek na četvrtom mjestu.«

Vojinović naglašava kako je posebno interesantno da je proširena lista onih država s kojima Vojvodina gospodarski surađuje i to mijenja njenu poziciju.

»Na toj su listi opet arapske zemlje, zatim Slovenija, Rumunjska, Bugarska, Ukrajina i, normalno, BiH, Crna Gora, Makedonija i Hrvatska«, objašnjava Vojinović. »Međutim, nismo uspavani tim rezultatima, nego razmatramo i probleme koji su se nametnuli u međuvremenu, a to je ovo što se događa u čitavom svijetu – što očekivati, kada i koje nas posljedice mogu zadesiti i što treba

učiniti da se te posljedice preduprije, da vidimo što je to što mi sami možemo uraditi. Moramo predvidjeti koji će se problemi dešavati, jer ako je recesija prisutna kod velikih država, koje su imale puno dobrog, onda zamislite kako će biti kod nas, koji nismo imali puno dobrog.«

Zamjenik pokrajinskog tajnika smatra kako se može očekivati da u idućoj godini promet Vojvodine s inozemstvom, zbog recesivnih kretanja u svijetu – stagnira.

»U posljednjih nekoliko godina stalno smo imali rast, i to vrlo ozbiljan rast razmjene s inozemstvom, zato što su naše tvrtke iznimno dobro pripremljene za izvoz. Što možemo sad očekivati? Ne treba paničiti, ali treba biti oprezan. Treba vidjeti što se sve može

Slobodan Vojinović

učiniti u dogovoru s drugom stranom, sa stranim partnerima, da oni ne odustanu od dogovorenih količina kupljene robe od nas, da vidimo treba li smanjivati cijene, možda produljiti rokove plaćanja. Moramo učiniti sve, kako bismo iduće godine došli do sinergije lokalnih samouprava, regionalnih gospodarskih komora, pokrajinskih tajništava i mjerodavnih ministarstava Republike Srbije«, kaže Slobodan Vojinović.

Z. Perušić

Nelegalno eksploatiranje pijeska u jeku

Tko štiti »pješčanu mafiju«?

*Dnevne potrebe Subotice za pijeskom iznose 2000 metara kubičnih, a ako se zna da je kubik pijeska 600 dinara, kopači pijeska zarade na ovom poslu 120.000 dinara dnevno! * U Subotici je izdano devet dozvola za prenamjenu poljoprivrednog zemljišta, ali ne za eksploataciju * Legalni majdan jedino rješenje!*

Nelegalna eksploatacija pijeska u Subotici ponovno uzima maha. Što se više gradi, problem postaje aktualniji. Dnevne potrebe Subotice za pijeskom iznose 2000 metara kubičnih, a ako se zna da je kubik pijeska 600 dinara, kopači pijeska zarade na ovom poslu 120.000 dinara dnevno! Problem je utoliko veći, što pokraj toga što su narušeni osnovni uvjeti života stanovnika u okolici banja koje nastaju vađenjem pijeska, grad ne dobiva niti dinara od tog posla. Najjeftinije je

udrugu pod nazivom Građanska inicijativa Zapadni vinogradi, kako bi stali na put kopačima pijeska.

»Nismo zadovoljni činjenicom da su na trenutak bageri stali i onda nastavili kopati. Želimo da krivci odgovaraju i poprave ono što su uništili. Osim toga što su kamioni natovareni pijeskom izlomili i uništili tek asfaltirane ulice, ugrožena su i osnovna prava čovjeka. Suše se voćnjaci, po prvi puta nam je voda mutna u bunarima. Nema nam druge, nego tužiti državu, jer svi konstatiraju da je u pitanju

može odnositi i koliko se poslije treba vratiti. Nama su ruke vezane, jer stranke u 90 posto slučajeva od Ministarstva poljoprivrede dobiju odobrenje za vađenje pijeska – kažu u odjelu Općinske službe za lokalni ekonomski razvoj, gospodarstvo, poljoprivredu i turizam.

Subotički »gradski oci« vjeruju da rješenje problema leži u određivanju lokacije za legalan majdan, iz koga bi se sljedećih godina mogao kontrolirano vaditi pijesak. Osim što bi se, po mišljenju mjerodavnih, stalo

pijeska, nekoliko subotičkih tvrtki ima odobrenje od mjerodavnog ministarstva za eksploataciju. Riječ je o tvrtkama: »Vojput«, »ABC«, »Dunav kop«, »Haj komerc« i »Božo Stipanović«.

»Mogu reći kako sam bio razočaran kada sam u ovim tvrtkama saznao da su dobili dozvole za vađenje pijeska. Sa svima sam razgovarao i imaju uredne elaborate za rekultivaciju zemljišta nakon vađenja pijeska. Problem je što ovo pitanje nije zakonski dobro riješeno i nama se uništava rudno blago, a nitko ništa ne poduzima. Zbog toga smo ponovno pokrenuli peticiju i tražili od lokalnih vlasti da nešto konkretno poduzmu protiv kopača pijeska. Sakupili smo preko 600 potpisa«, kaže član SMZ »Zorka« zadužen za komunalna pitanja Adam Pletl.

Ono o čemu se i ne govori jest da vlasnici parcela ne smiju obavljati dubinsko eksploatiranje, jer je to kazneno djelo! Nitko ne smije eksploatirati pijesak, tvrdi članica Općinskog vijeća zadužena za ekologiju i komunalije Suzana Dulić.

»Sustav kažnjavanja nam nije dobar. Nismo zadovoljni radom pokrajinskog inspektora, jer vjerujem da je mogao nešto više uraditi. Mi, lokalna samouprava, obilježili smo ceste i njihovu maksimalnu opterećenost i komunalna inspekcija to kontrolira. Međutim, sporadičnim akcijama ništa ne rješavamo. Ovaj se problem mora trajno riješiti i nelegalno eksploatiranje pijeska mora se zaustaviti. Na potezu između Kelebije i Tavankuta najvjerojatnije će se nalaziti majdan za legalno vađenje pijeska. Vjerujemo da će se, kada pronađemo lokaciju, početi rješavati i problem«, tvrdi Suzana Dulić.

S druge strane, nitko ne kontrolira projekte rekultivacije parcela, koje se moraju uraditi. Nakon vađenja pijeska trebalo bi zatrpati rupe zemljom crnicom, ali umjesto toga građevinci uglavnom ubacuju šutu i otpad. I dok jedni na druge »prebacuju loptu« po pitanju nadležnosti i toga tko treba kazniti kopače pijeska, »pješčana mafija« u Subotici zarađuje kao nikada do sada.

S. I.

Nakon vađenja pijeska trebalo bi rupe zatrpati crnicom, ali...

kupiti plac u Zapadnim vinogradima za oko tisuću eura, cijena ovisi od toga postoji li izgrađena komunalna infrastruktura u naselju, zatim kopati pijesak do 10 metara dubine, iako je dopušteno pet! Na jednom takvom placu može se zaraditi i do 40.000 eura. Nakon nelegalne eksploatacije pijeska ostaju krateri, koji postaju divlji deponiji, a u pojedinim slučajevima razina podzemnih voda opadne pa propadaju voćnjaci, usjevi...

TUŽIT ČEMO DRŽAVU: Stanovnici Zapadnih vinograda deset godina se bore s nelegalnom eksploatacijom pijeska i tijekom ljeta su uspjeli zaustaviti je na trenutak. Građani su, u saradnji s lokalnim i nacionalnim medijima, na dva mjeseca spriječili ovu nelegalnu radnju. Tada su i registrirali

nelegalna eksploatacija pijeska, da se to ne smije, ali nitko ništa ne poduzima kako bi se stalo tome na put«, kaže Vladimir Perija iz udruge Građanska inicijativa Zapadni vinogradi.

U lokalnoj samoupravi Subotice kažu kako nitko nema dozvolu eksploatirati pijesak, ali se na preporuku Ministarstva poljoprivrede daju dozvole za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta, što građevinci koriste i eksploatiraju pijesak.

»To nije odobrenje za eksploataciju pijeska. U Subotici je izdano devet dozvola za prenamjenu poljoprivrednog zemljišta i svi koji su podnijeli zahtjeve imali su urađen projekt rekultivacije prostora nakon vađenja pijeska. Taj projekt predviđa koliki se sloj pijeska

na put nelegalnom eksploatiranju pijeska, punila bi se gradska kasa. »Predložili smo da majdan bude u dijelu Subotičko-horgoške pješčare koja je pod zaštitom i zato nismo dobili odobrenje od Pokrajinskog tajništva za zaštitu životnog okoliša. Još tražimo povoljnu lokaciju. S druge strane, nadležnost mora biti naša prilikom kontroliranja eksploatiranja pijeska. Kada naši inspektori budu kontrolirali eksploataciju, u saradnji s prometnom policijom, tržišnim i financijskim inspektorima, moći ćemo nešto uraditi. Do tada građani se s pravom bune«, objašnjavaju u lokalnoj upravi.

KOPAČI TVRDE DA IMAJU DOZVOLE: I dok se ne riješi pitanje nadležnosti i ne pronađe lokacija za legalno eksploatiranje

Vlatko Vidaković, samostalni stručni savjetnik u Gospodarskoj komori Subotice

Informatika je potisnula fiziku

Diplomirani inženjer primijenjene fizike već godinama se bavi informatičkim sustavima

Razgovor vodio: Dražen Prčić

Samostalni stručni savjetnik u Gospodarskoj komori Subotice, diplomirani inženjer fizike *Vlatko Vidaković*, već godinama radi na informatičkom ustroju sustava u ovoj znamenitoj regionalnoj udruzi gospodarstvenika. Diplomirajući na svjetski priznatoj katedri u Zagrebu, ipak je odlučio vratiti se rodnom gradu i zanemariti potencijalnu, znatno bolju zaradu vani i mogućnost profesionalnog usavršavanja na polju znanosti, koju je odabrao za svoju temeljnu naobrazbu. Kroz godine profesionalnog angažmana, započete još u tvornici »Sever«, značajno je pridonio razvijanju informatičkog sustava na subotičkim prostorima, a jedan je od prvih Subotičana koji je od početka u neposrednom kontaktu s revolucionarnom tehnološkom inovacijom današnjice – PC računalima.

Životnom odlukom da se nakon svršenog studija u Zagrebu vratite svom rodnom gradu, jedan ste od mnogih Subotičana koji su odlučili »zaувijek« ostati u sjeni Gradske kuće. Što ste studirali i što je presudilo odluci o ostanku?

Nakon srednje matematičke gimnazije koju sam završio u Subotici, u Zagrebu sam diplomirao primijenjenu fiziku i odlučio, po okončanju studija, vratiti se. Bilo je tu nekoliko razloga koji su utjecali na moju konačnu odluku – ponajprije moja obitelj i svijest kako bih s praktičnim znanjem znanosti koju sam diplomirao morao otići izvan granica tadašnje zajedničke države, a što nisam želio. Dijelom, kao i kod mnogih drugih Subotičana, »presudio« je i toranj naše Gradske kuće.

Ipak, realno gledano, nakon toliko godina učenja i teškog studija, niste li pomislili da biste mogli efektivnije i materijalno korisnije iskoristiti svoju vrijednu diplomu?

Prije svega, oduvijek sam bio optimist i vjerovao sam kako ćemo se, još u ono vrijeme – prije tridesetak godina, mnogo prije otvoriti prema svijetu i da bi Europa mogla biti kod nas. U to vrijeme bilo je realnih naznaka kako bi upravo pozicija Subotice i blizina granice mogla biti prednost, uz mnoga događanja u smjeru razvijanja gospodarstva na ovim prostorima. Primjerice, na svom prvom radnom mjestu u tvornici »Sever« susreo sam se s opremom koja je, u tom trenutku, bila na najsuvremenijoj tehnološkoj razini.

Kako su izgledali radni zadaci jednog inženjera fizike uposlenog u velikoj industriji?

Formalno, ja sam radio u tvorničkom laboratoriju, a moja je konkretna radna zadaća bila staviti tu suvremenu tehnologiju u praktičnu primjenu za potrebe brojnih radnih procesa tije-

kom proizvodnje. Primjerice, tada su se pojavili prvi digitalni osciloskopi, najnovije dostignuće tadašnje tehnologije i trebao sam svladati način njihovog korištenja i prilagoditi ih za daljnju svestraniju uporabu. Radeći zanimljivi posao osjećao sam se zadovoljnim. Osobito zato što je u to vrijeme postojao i laboratorij koji je imao zadaću baviti se ispitivanjem procesa »ubrzanog starenja« za potrebe namjenske proizvodnje, što je, također, bilo vrlo blisko onome što sam znanstveno izučavao na studiju fizike.

Koliko su Vaš rad i znanstvena stručnost bili cijenjeni u jednom, ipak, glomaznom industrijskom gigantu kakav je »Sever« bio u to vrijeme?

Nažalost, unatoč mogućnostima određenog poslovno-znanstvenog zadovoljstva, koje sam imao na radu koji sam tada obavljao, ubrzo sam shvatio kako to na razini cjelokupnog poslovanja tvornice i nema neku veću cijenjenost, pa sam shodno tome odlučio profilirati se u određenom tehnološkom smjeru. I odlučio sam upisati poslijediplomski studij.

Što ste izabrali za magisterij?

Pri subotičkom Ekonomskom fakultetu na Institutu je bio informatički smjer, a kako su me računala od njihove pojave uveliko interesirala, odlučio sam i znanstveno se usavršavati na polju jedne posve nove znanosti.

U nastupajućim radnim godinama Vaše poslovne karijere, čini se, informatika je posve potisnula fiziku.

Baveći se intenzivno informatikom, teorijski na poslijediplomskom studiju, a svakodnevno praktički na radnom mjestu, ubrzo sam napustio »Sever« i kao samostalni stručni suradnik za

informatiku prešao na rad u pokrajinsko tijelo uprave koje je imalo istureni odjel u Subotici, gdje sam preuzeo cijeli posao oko uvođenja računalne mreže i prilagođavanja unosa podataka novom, suvremenom tehnologijom. S obzirom da sam u to vrijeme bio jedini inženjer, uz teorijsko znanje koje sam dobio na magisteriju, cjelokupan proces informatičke obrade podataka bio je pod mojom kontrolom.

U nastupajućim turbulentnim godinama, posljednje dekeade 20. stoljeća, došlo je do raspada zajedničke države, ali i pokrajinskih institucija poput one u kojoj ste bili zaposleni. Gdje ste radili sve do zaposlenja u Gospodarskoj komori, u kojoj ste i danas?

Kako je Vojvodina reformacijom ondašnjeg državnog sustava gubila svoje ingerencije, tako su gašene i njezine institucije i nekoliko sljedećih godina sam, sve do zaposlenja u Gospodarskoj komori Subotice, radio na poslovima uvođenja informatičkog i računalnog sustava. Između ostalog, u to je vrijeme i subotički sud uvodio računalni sustav, pa sam bio i tamo angažiran. Zaposlenjem u Gospodarskoj

Palić

Svih proteklih godina obiteljski odlazak na jezero Palić, na kojem imamo našu vikendicu, uvijek je predstavljao određeni »bijeg« od svih negativnosti i surove životne kolotečine. I ovoga ljeta smo uz obalu jezera proveli gotovo tri mjeseca.

komori dobio sam zadaću instalirati i provesti cijeli proces uvođenja informatičkog sustava obrade podataka, što sam tijekom proteklih godina i učinio.

Što danas radite u Gospodarskoj komori Subotice?

Na mjestu samostalnog stručnog savjetnika resorno pokrивam određena područja gospodarstva na ovim prostorima. U biti, to je posao koji su nekada obavljali tzv. tajnici za određena područja, a prema novom ustroju i nas nekoliko stručnih savjetnika bismo trebali uskoro biti promovirani na određena »gospodarsko-tematska granska mjesta« u istom svojstvu tajnika za određeno područje.

U čemu se sastoji osnovna djelatnost i praktične aktivnosti Gospodarske komore?

Aktivnosti GK su vrlo raznolike, generalno svaka se aktivnost svodi na njezino davanje usluga prema svojim članicama. Konkretno, svaka poduzeta aktivnost usmjerena je prema potrebama određenog subjekta, koji je opet dio cjelokupnog, kroz GK, organiziranog sustava. Sam rad GK je i neposredno vezan uz aktualnu aktivnost državnog parlamenta i stručno tumačenje i provođenje njegovih odluka. Gospodarska komora je subjekt koji ima zadaću konstruktivnog savjetodavnog tijela i svojim primjedbama, od strane udruženih stručnjaka, nastoji pridonijeti kvalitetnijem ustroju gospodarstva. Također, aktivnost GK se ogleda kroz organiziranje i sudjelovanje u brojnim savjeto-

vanjima, seminarima i stručnim predavanjima, na koje nastojimo pozvati stručne i mjerodavne osobe.

GK ima velikog udjela u razvoju prekogranične gospodarske suradnje država u okruženju.

Kao regionalna udruga, GK ima potpisane brojne ugovore o suradnji s državama u okruženju, ali i s mnogim državama diljem našeg globusa. Shodno tomu imamo i potpisan ugovor o suradnji sa Županijskom gospodarskom komorom iz Osijeka, a kontakti se održavaju i njeguju i na osobnim planovima brojnih gospodarstvenika. Svake godine nastojimo gostovati na nekoj od njihovih gospodarskih priredbi, a uzvratno ih pozivamo na naše. Nastojimo, kroz ovakve i slične aktivnosti, što više povezati gospodarstvenike s obiju strana granice, ali još uvijek nemamo potpunu sliku i povratnu informaciju koliko je stvarnog posla dogovoreno nakon uspješno organiziranih susreta gospodarstvenika. Nažalost, brojni gospodarstvenici se rado prisjete susreta koje je organizirala GK, ali nisu revnosni kada treba izvijestiti komoru o povratnim informacijama glede stvarno realiziranog obujma poslova, koji su sklopljeni zahvaljujući upravo ovakvoj njezinoj aktivnosti na zbližavanju i upoznavanju potencijalnih poslovnih partnera.

Jeste li danas, nakon toliko godina radnog iskustva, barem djelomice »ispoštivali« dio sebe koji je, izborom studija na

Obitelj

Supruga Marija se, također, dobrim dijelom svoje poslovne karijere bavila informatikom kroz rad na PC-u, dok je naša starija kćer Vesna izabrala psihologiju, koju je nedavno i diplomirala, a mlađa kćer Sonja je na drugoj godini grafičkog inženjerstva.

Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, možda zamišljao neku drugačiju profesionalnu karijeru?

Prvenstveno smatram kako je moja obitelj moj najveći životni uspjeh, vredniji od svakog drugog poslovno-karijernog dometa. U uspoređivanju potencijalne osobne uspješne karijere fizičara u SAD, a da nemam svoju obitelj, uvijek bih izabrao svoje najmilije. Gledano s današnje distance prošloga vremena i kriznim godinama koje su obilježile konac prošlog stoljeća, drago mi je što sam skupa sa svojom obitelji uspio opstati na pošten način, nemajući prisile prodavati imovinu radi preživljavanja. Posao kojim se bavim, uz supruginu primanja, bili su dovoljni za odgoj naše dvoje djece, uspješnih studenata, koji su danas blizu svoga osamostaljenja u životu. Osobno smatram to svojim najvećim uspjehom u životu i poslovnoj karijeri.

Osnove organske poljoprivredne proizvodnje

U četvrtak 13. studenoga, u okviru završnice projekta »Programi direktne edukacije poljoprivrednih proizvođača i nositelja ruralnog razvoja« održana je konferencija za novinare. Tom je prigodom poljoprivrednicima, polaznicima ovih programa podijeljen priručnik »Osnove organske poljoprivredne proizvodnje«, te su im dodijeljene potvrde o završenoj bio-školi.

Projekt direktne edukacije poljoprivrednih proizvođača i nositelja ruralnog razvoja - Unaprjeđenje malih poljoprivrednih gazdinstava - Integralna i organska proizvodnja, realizirali su Agrozavod i udruga Terras s ciljem da se oko 25 farmera osposobi za obavljanje organske proizvodnje. Nakon seminara koji je održan u svibnju ove godine, u listopadu je uslijedio specijalistički dio i praktična obuka poljoprivrednika, gdje su oni mogli saznati više o organskoj proizvodnji. Uzorni farmeri, ponajviše proizvođači mlijeka, izrazili su želju proizvoditi na način koji će očuvati i zdravlje i prirodu. Zainteresirani poljoprivrednici s područja Subotice biraju bio-farming s obzirom da ovaj način proizvodnje budućim pokoljenjima pruža sigurnost opstanka i dobrog zdravlja. Iako smatraju da zahtijeva više rada, poljoprivrednici se ipak odlučuju za ovakve vidove poslovanja. Jedan od najvećih zagađivača životnog okoliša je industrijski način proizvodnje u poljoprivredi, pa je upravo iz tog razloga i poruka ovog projekta da je neophodno proizvoditi na način koji neće ostavljati posljedice u životnom okolišu.

Izabrani novi čelnici LSV-a

Izvanredna izborna skupština Gradskog odbora Lige socijaldemokrata održana je 14. studenoga, na kojoj je izabrano novo vodstvo stranke. Novi je predsjednik *Veljko Vojnić*, potpredsjednik je *Tibor Murenji*, a izabrani su i novi članovi Gradskog odbora.

Ovom izbornom skupštinom Gradski odbor LSV-a Subotica sa svojim novim vodstvom ulazi u novo razdoblje svog rada.

Tenis diplomacija

Tradicionalni teniski susret Diplomatskog kluba iz Beograda i TK Spartak iz Subotice, prošle subote 15. studenoga, održan je po peti put, a Subotičani su bili domaćini po treći put. Članovi diplomacijskog

zboru na dužnosti u Srbiji zabilježili su pobjedu u ukupnom zbroju osvojenih natjecateljskih susreta, ali je ispred rezultata, kao i uvijek na ovim prijateljskim susretima, bilo druženje uz sportski teren. Po prvi je put za Spartak zaigrao i subotički gradonačelnik *Saša Vučinić*, u paru s gradskim ministrom za sport *Nemanjom Simovićem*. Uzvratni susret dogovoren je već za prosinac, a domaćin bi trebao biti TK Gemax iz Beograda.

D. P.

Republika Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina, Grad Subotica

Povjerenstvo za građevinsko zemljište

Broj: I-00-352-678/2008, Dana: 18. 11. 2008. godine, Subotica, Trg slobode 1

Temeljem Rješenja Gradonačelnika o proglašenju »Božićno-novogodišnjeg sajma« br. I-00-352-678/2008 od 14. 11. 2008. g. i članka 4. stavak 2. Odluke o privremenom korištenju javne površine i postavljanju manjih montažnih i oglasnih objekata (»Službeni list općine Subotica«, br. 23/2007), a u skladu s člankom 27. Pravilnika o minimalnim tehničkim uvjetima za obavljanje prometa robe i vršenje usluga u prometu robe (»Službeni glasnik Republike Srbije«, br. 47/96, 22/97 i 6/99),

Povjerenstvo za građevinsko zemljište na 34. sjednici održanoj 18. 11. 2008., raspisuje

JAVNI NATJEČAJ

radi prikupljanja pismenih ponuda za davanje na privremeno korištenje javne površine
za postavljanje montažno-demontažnog objekta »Božićno-novogodišnjeg sajma«

I.

1. Raspisuje se javni natječaj radi prikupljanja pismenih ponuda za davanje na privremeno korištenje javne površine na Trgu republike u Subotici, za postavljanje montažno-demontažnog objekta »Božićno-novogodišnji sajam« u svrhu prodaje neprehrambene robe na malo, u površini od 350 m² (7,00m x 50,00m).
2. Privremeni objekt »Božićno-novogodišnjeg sajma« mora biti postavljen u svemu prema Planu za postavljanje privremenog objekta »Božićno-novogodišnjeg sajma« br. U-257/04, izrađenom od strane JP Zavod za urbanizam, izgradnju i uređivanje općine Subotica listopada 2004. godine i Rješenju Međuopćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture Subotica br. 803-1/40 od 19. 10. 2004.
3. Početni iznos naknade za zauzimanje javne površine iznosi 382.000,00 slovima: tristo osamdeset dvije tisuće dinara, za vremensko razdoblje **od 6. prosinca 2008. do 15. siječnja 2009. godine.**
4. Ugovor o davanju na korištenje javne površine za postavljanje montažnog objekta »Božićno-novogodišnji sajam« zaključuje se nakon konačnosti rješenja Gradonačelnika o davanju javne površine na privremeno korištenje i nakon što najpovoljniji ponuđač uplati najveći ponuđeni iznos za razdoblje navedeno u točki I/3 ovoga natječaja.
5. Najpovoljniji ponuđač je obavezan:
 - postaviti objekte u skladu s Planom iz točke I/2 ovoga natječaja,
 - osigurati napajanje objekta električnom energijom prema uvjetima JP »Elektrovojvodina«;
 - izvršiti zaključivanje ugovora o zakupu s korisnicima montažnog objekta s obaveznom klauzulom ispunjenja obveza iz članka 3. Zakona o fiskalnim kasama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 135/2004) ;
 - osigurati objekt kod osiguravajućeg društva;
 - osigurati zaštitarsku službu;
 - organizirati uklanjanje smeća;
 - nakon završetka sajma izvršiti demontažu i uklanjanje objekta kao i da dovesti javnu površinu u prvobitno stanje.
6. U montažnim objektima korisnici mogu vršiti djelatnost prodaje robe na malo u skladu sa Zakonom.
7. Pravo prijave na natječaj imaju sve pravne i fizičke osobe koje su registrirane za obavljanje gospodarske djelatnosti u skladu sa zakonom.

II.

1. Opći uvjeti prikupljanja pismenih ponuda:

Ponuda treba sadržavati:

- sve podatke o podnosiocu prijave (točni naziv podnosioca ponude, njegovo sjedište i ime ovlaštene osobe, matični broj i PIB kao i preslik rješenja o upisu donesenog od strane Agencije za gospodarske registre,
- urednu punomoć za osobu koja će zastupati pravnu ili fizičku osobu u postupku prikupljanja pismenih ponuda;
- ponuđeni iznos naknade koja se nudi za zauzimanje javne površine;
- iskaz da će se javna površina preuzeti u viđenom stanju i da će se u objektu obavljati djelatnost prodaje robe na malo u skladu sa Zakonom.

Rok za podnošenje ponude je 8 dana od dana objavljivanja javnoga natječaja.

Ponuda se podnosi u zatvorenoj omotnici, osobno u Gradskom uslužnom centru – Pisarnica, Gradska kuća, Trg slobode 1 u Subotici ili šalje poštom na naprijed navedenu adresu.

Ponude koje su podnesene poslije oglašenog roka, ponude u nezatvorenoj omotnici i ponude koje ne sadrže sve predviđene podatke i priloge ili su podaci dani suprotno objavljenim uvjetima, neće se uzimati u obzir.

Za dodatne informacije i prijam preslika Plana iz točke I/2 (koji Plan se može naći i na siteu Grada Subotice : www.subotica.rs), obratiti se Službi za građevinarstvo Gradske uprave Subotica, Gradska kuća, II. kat, ured 205-1. Kontakt telefon: 024-626-805.

2. Otvaranje prispjelih ponuda održat će se dana 1. prosinca 2008. godine u Subotici u Gradskoj kući, ured br. 205-1 na II. katu, s početkom u 12,00 sati.

3. U postupku izbora najpovoljnije ponude prednost ima sudionik koji ponudi najveći iznos naknade za stjecanje prava korištenja javne površine utvrđene u točki I/3.

4. Postupak izbora najpovoljnijeg ponuđača provodi Povjerenstvo za građevinsko zemljište.

III.

Javni natječaj o prikupljanju pismenih ponuda objavljuje se u »Službenom listu Općine Subotica«, na siteu Grada Subotice www.subotica.rs, u listu »Subotičke« na srpskom jeziku, »Hrvatska riječ« na hrvatskom jeziku i »Magyar szó« na mađarskom jeziku.

Predsjednica Povjerenstva za građevinsko zemljište, Marija Davčik Ušumović, dipl. pravnica v. r.

Utjecaj svjetske krize na gospodarstvo Srbije

Uponedjeljak 24. studenoga, u Subotici će biti održan zajednički sastanak upravnih odbora Regionalne gospodarske komore Subotica i Gospodarske komore Vojvodine, u čijem će radu sudjelovati i predsjednik Gospodarske komore Srbije, resorni ministar i pokrajinski tajnici. Prema najavama zamjenika pokrajinskog tajnika za gospodarstvo *Slobodana Vojinovića*, tema će biti itekako aktualna – kretanja u gospodarstvu Vojvodine, te mogući utjecaji svjetske financijske krize na gospodarstvo Srbije.

Sastanak će biti održan u novom poslovnim objektu Regionalne gospodarske komore Subotica, na Senčanskom putu broj 15. Početak je u 11 sati.

Z. P.

Kup tolerancije 2008.

Finalno natjecanje Kupa tolerancije 2008. bit će održano četvrti put u Subotici 22. i 23. studenoga. Ovo sportsko natjecanje prvi je put održano 2005. godine na inicijativu Pokrajinskog tajništva za propise, upravu i nacionalne manjine. Cilj je razvijanje duha međuetničke tolerancije kod građana Vojvodine, a projekt se financira iz proračuna AP Vojvodina. Natjecanja su održana u 6 gradova Vojvodine: Srijemskoj Mitrovici, Bačkoj Topoli, Zrenjaninu, Novom Sadu, Somboru i Pančevu. Sudjelovalo je 40 općina s oko 4000 školske djece koja su se natjecala u košarci (muška i ženska konkurencija za srednje škole), malom nogometu (muška konkurencija za osnovne škole), odbojci (muško-ženska mješovita konkurencija za srednje škole) i stolnom tenisu (mješovita muško-ženska konkurencija za osnovne škole). Svi pobjednici po regijama okupit će se u Subotici na finalnom natjecanju 22. i 23. studenoga, koje će se održati u Dvorani sportova (košarka i odbojka), stadionu s umjetnom travom pod balonom u Dudovoj šumi (mali nogomet) i u prostorijama stolnoteniskog kluba »Spartak« u zgradi kina »Jadran« (stolni tenis).

H. R.

Donacija Ekonomskoj srednjoj školi

Ekonomska srednja škola »Bosa Miličević« iz Subotice dio je programa koji su u cilju unapređenja kvalitete srednjoškolskog obrazovanja zajedničkim snagama pokrenuli Ministarstvo prosvjete i Njemačko društvo za tehničku suradnju. Suština projekta je da se budućim bankarskim službenicima osigura da na pravi način, uz korištenje suvremene tehničke opreme, ovladaju svim neophodnim znanjima i vještinama koje će im biti potrebne u realnim uvjetima poslovanja banke.

Erste banka se pridružila ovom programu, te je donirala tehničku opremu koja je obuhvatila računalo, passbook printer, 2 printera, brojač novca, detektor falsifikata i fotokopir aparat. Ovim vidom pomoći Erste banka je željela pomoći budućim bankarima da pokraj teoretskog znanja mogu naučiti i praktični dio posla.

H. R.

Priopćenje za javnost

Nacionalna služba za zapošljavanje je raspisala **natječaj** za sufinanciranje osoba koje su upisale poslijediplomski studij drugog stupnja.

Pravo sudjelovanja na natječaju imaju nezaposlene osobe s visokom stručnom spremom koje su završile osnovni studij s prosječnom ocjenom najmanje 8,00 i upisale su poslijediplomski studij drugog stupnja i to isključivo :

- Specijalistički akademski studiji koji predstavljaju višu razinu studija u odnosu na diplomatske akademske studije – master, gdje je ukupan broj bodova sa završetkom specijalističkih akademskih studija uključujući i bodove ostvarene na prethodno završenim osnovnim i diplomatskim akademskim studijima iznosi 360 ESPB bodova.

- Specijalističke strukovne studije koje predstavljaju višu razinu studija u odnosu na osnovne strukovne studije, gdje ukupan broj bodova sa završetkom specijalističkih strukovnih studija uključujući i bodove ostvarene na prethodno završenim osnovnim studijima iznosi od 240 do 360 OSPB bodova.

Novčana pomoć se dodjeljuje za 100 osoba u trajanju od 12 mjeseci u iznosu od 14.000 dinara mjesečno.

Uvjeti za financiranje

- da se osoba nalazi na evidenciji nezaposlenih osoba Nacionalne službe za zapošljavanje;

- da osoba ima prosječnu ocjenu najmanje 8,00 ostvarenu tijekom osnovnog studija

- da osoba nije korisnik bilo koje domaće ili inozemne stipendije

- da se poslijediplomski studij drugog stupnja ne financira iz proračuna

- natječajem ne mogu biti obuhvaćene osobe koje su jednom financirane po ovom programu od strane NSZ ili se trenutačno nalaze u sličnom programu financijske podrške

Natječaj za sufinanciranje osoba koje su upisale poslijediplomski studij drugog stupnja otvoren je do 1. prosinca 2008. godine. Podnošenje zahtjeva i potrebne dokumentacije obavlja se u filijali Službe za zapošljavanje, Trg slobode 3 / III, soba 67.

Temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (»Službeni glasnik RS« broj. 135/04) i članka 24. Odluke o općinskoj upravi (»Službeni list općine Subotica« br. 5/05. 16/06), Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša:

OBAVJEŠTAVA

da je »Simex« D. O. O. Iz Subotice, Beogradska cesta br. 104. podnio zahtjev za davanjem suglasnosti na Studij o procjeni utjecaja na okoliš Projekta:

»Izgradnja objekata katnosti P+1 – pogon za proizvodnju žestokih alkoholnih pića« u Subotici, na katastarskoj čestici broj 35849 KO Donji grad, grada Subotice.

Suglasno članku 20. stavak 1 i 2 Zakona o procjeni utjecaja na okoliš, Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša osigurati će javni uvid u predmetnu studiju u razdoblju od 21. studenoga do 11. prosinca 2008. godine u prostorijama Stare gradske kuće, II kat – ured 226, svakoga radnoga dana od 10 do 13 sati.

Javna prezentacija i javna rasprava o predmetnoj studiji o procjeni utjecaja na okoliš bit će održana 15. prosinca 2008. godine u 10 sati u prostorijama Gradske kuće, II kat – ured 226.

Temeljem članka 14. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (»Službeni glasnik RS« br.135/04) Općinska uprava, Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša, Subotica – Trg slobode br. 1

OBAVJEŠTAVA

Da je podnesen zahtjev za određivanje obujma i sadržaja Studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »BUNARSKO VODOCRPILIŠTE B-1/III na Vodocrpilištu II« na katastarskoj čestici 14590/2 i 14591/4 KO Novi grad, grada Subotice.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta JKP »VODOVOD I KANALIZACIJA« Subotica, Trg Lazara Nešića 9/a može se obaviti u prostorijama Službe za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša, II. kat – ured 226, u razdoblju od 21. studenoga do 8. prosinca 2008. godine u vremenu od 10 do 12 sati.

Molimo vas da u gore navedenom roku dostavite mišljenje o zahtjevu za određivanje obujma i sadržaja Studije o procjeni utjecaja predmetnog objekta, ovom mjerodavnom tijelu.

Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca predstavljen u Somboru

Sažeto bogatstvo naroda

Matija Đanić, Alojzije Firanj,
Ivan Gutman i Slaven Bačić

Organizaciji Hrvatskog akademskog društva iz Subotice i HKUD »Vladimir Nazor« iz Sombora, u prošlu je subotu 15. studenoga u Hrvatskom domu predstavljen osmi svezak Leksikona podunavskih Hrvata

– Bunjevaca i Šokaca. O Leksikonu su govorili prof. dr. sc. *Ivan Gutman*, dr. sc. *Slaven Bačić* i mr. sc. *Matija Đanić*. U ime HKUD »Vladimir Nazor« nazočne je pozdravio *Alojzije Firanj* i ukratko predstavio dosadašnje sveske i teme koje su u Leksikonu zastupljene.

U uvodnom izlaganju glavni urednik Leksikona dr. sc. *Slaven Bačić* osvrnuo se na opće stvari i svezi s Leksikonom podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Do sada je Leksikon predstavljen oko 35 puta u 18 mjesta, a ovo je bilo četvrto predstavljanje u Somboru. *Slaven Bačić* je podsjetio na cilj ovog projekta, te je naglasio kako ovo nije projekt pojedinca već projekt zajednice. Do sada je preko 80 ljudi pisalo natuknice, a suradnici nisu samo afirmirani i poznati i nisu isključivo Hrvati, već i pripadnici drugih naroda daju priloge koji su od značaja za Leksikon. Jedan od sporednih efekata ovog projekta je i međusobno upoznavanje i bolje povezivanje, jer i građani gradova koji su blizu jedni drugima, po riječima dr. *Slavena Bačića*, malo znaju o svojoj kulturi i ljudi se međusobno premalo poznaju.

U osmom svesku se nalaze imena i pojmovi pod slovom G, o čemu je u nastavku govorio prof. dr. sc. *Ivan Gutman*, o kojem možemo

čitati u ovom svesku. Kako je rekao prof. *Gutman*, u ovom svesku ima za svakoga po nešto, a on je za ovu večer odabrao nekoliko tema. Odabrao je natuknice *Marije Šeremešić*, koja piše o Šokcima i o raznim etničkim značajkama Šokaca, te je rekao kako, ako nekog zanima što su gaće, gibanica, guba, gulja, gomboci i guska kod Šokaca, može pronaći u Leksikonu. Profesor *Gutman* je spomenuo i natuknice gajde, gelegunja (bodoš), golubarstvo, Gospin sokak, Gradina, Grašalković, groblje, kao i glumicu *Elizu Gerner*. Profesor *Ivan Gutman* je rekao kako je trebalo pet godina do izlaska osmog sveska, te se može procijeniti da će se do slova Ž doći negdje 2020. godine, ako se ne dogodi nešto nepredviđeno.

Govorio je i prof. *Matija Đanić*, koji se osim posljednjeg sveska osvrnuo i na prijašnje. On je rekao kako je za jedan ovakav projekt potrebno i više od hrabrosti. Podsjetio je na određene osobe, prostore i naselja, a osobito je lijepo riječi izrekao o prof. *Ivanu Gutmanu*.

Na kraju, poslije izlaganja o osmom svesku Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, nazočni u Hrvatskom domu imali su prigodu postavljati pitanja.

Z. Gorjanac

Filmovi novije hrvatske produkcije

Generalni konzulat republike Hrvatske u Subotici i Forum žena Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, podružnice Sombor, organizatori su večeri novog hrvatskog filma, koje se svakog četvrtka i ponedjeljka tijekom studenog održavaju u Hrvatskom domu. Prva projekcija je bila u četvrtak 13. studenoga kada je prikazan film »Što je muškarac bez brkova«. Ljubitelji filma okupljene u dvorani Hrvatskog doma, te uvažene goste – generalnu konzulicu RH u Subotici *Ljerku Alajbeg* i konzulicu *Mirelu Lucić*, pozdravila je predsjednica Foruma žena DSHV-a, podružnice Sombor, *Vesna Čuvardić*. *Vesna Čuvardić* je zahvalila HKUD »Vladimir Nazor« i predsjedniku *Šimi Raiću* na ustupljenom prostoru.

Generalna konzulica *Ljerku Alajbeg* je otvorila ove večeri i rekla kako je Vojvodina zainteresirana za ove filmove koji su prije Sombora prikazani u Subotici, Zrenjaninu i Novom Sadu, ali je naglasila kako je i grad Niš zainteresiran za novi hrvatski film. Ona je ukratko predstavila ove filmove, koji su žanrovski i tematski različiti, svima ih je toplo preporučila, te je gledateljima poželjela da uživaju u njima.

Osim filma »Što je muškarac bez brkova« u režiji *Hervoja Hribara*, publika će moći vidjeti i »Put lubenica« *Branka Šmidta*, »Pjevajte nešto ljubavno« *Gorana Kulenovića*, »Armin« *Ognjena Sviličića*, »Živi i mrtvi« *Kristijana Milića* »Duh u močvari« *Branka Istvančića* i druge. Nakon Sombora slijede projekcije u Bačkom Monoštoru, Sonti i Bačkom Bregu.

Z. G.

Proslavljen stoti rođendan

U Starom Žedniku 6. studenoga 2008. tradicionalno je proslavljena »Sunčana jesen života«. Program su zajednički pripremili učenici predškolskog uzrasta, učenici osnovne škole i članovi folklorne sekcije iz Starog Žednika.

Počasni gost na proslavi bio je *Đula Vujković Lamić*, koji je svoj stoti rođendan proslavio nakon dva dana, odnosno 9. studenoga 2008. godine.

Činjenica da se možda prvi put u Žedniku slavi stoti rođendan doprinijela je tome da ozračje na proslavi bude izuzetno svečano, uz nazočnost mnogobrojnih slavljenika treće životne dobi.

Prigodne darove ove su godine dobili, osim slavljenika, i najstariji umirovljenici: *Amalija Vuković* (85 godina) i *Jan Sakal* (83 godine). Parovi s najdužim bračnim stažom su – *Slavka* i *Ljudevit Vojnić Tunić* i *Etela* i *Jan Sakal*, sa po 56 godina zajedničkog života.

Pripremanju i organiziranju proslave, pokraj domaćina – Sekcije za kulturu MZ Stari Žednik i OŠ »Pionir«, doprinijeli su još i Udruga umirovljenika, Udruga invalida rada i umirovljenika iz Starog Žednika, gospodarstvenici iz Starog Žednika i MZ Stari Žednik.

M. M.

Književno zabavna večer u Bačkom Monoštoru Divanim šokački

U Centru građanskih aktivnosti u Bačkom Monoštoru, popularno zvanom »Biblioteka«, u petak, 14. studenoga 2008. godine, KUDH »Bodrog« iz Monoštora organiziralo je književno-zabavnu večer »Divanim šokački«. Sudionici večeri su bili – pjevačka skupina ovog društva, tamburaši, pjesnici i glumci-amateri.

»Biblioteka« je bila puna, kao i uvijek, uglavnom stalnim posjetiteljima koji su ljubitelji kulture i druženja.

Nakon uvodnih riječi predsjednice ovog društva *Marija Turkalj* i *Marija Mrgić* su pročitale nazive i opise starih monoštorskih jela, te stare monoštorske psovke i uobičajene, neozbiljne kletve. Uslijedio je koktel pjesnika i pjevačke skupine. Svoje pjesme su čitali – voditeljica *Anita Đipanov*, *Željko Šeremešić*, *Adam Bešlin* i *Antun Kovač*, a pjesme *Ivana Pašića* čitala je voditeljica skupine KUDH-a »Bodrog«.

Udarni dio večeri bio je skeč, kojeg su izvele – *Marija Turkalj*, *Marija Mrgić* i *Eva Roža*, a čiji sadržaj je bio bračni život naših starih, gledano s humoristične strane. Skeč je izmamio puno smijeha i pljeska.

Na kraju je pjevačka skupina otpjevala nekoliko prigodnih, šokačkih bečercaca, a cjelovečernji program je fotoaparatom zabilježila *Gordana Mučalov*.

Nakon službenog dijela programa Monoštorkinje su se pobrinule da noćni uživaju u pogačicama, lokšicama, kolačićima, debelim gibanicama s makom i orasima, bundivom gibanicama, a bilo je i domaćeg baranjskog vina i, naravno, ostalog pića.

Sutra ujutro, poslije mise, žene su komentirale kako je bila lijepa večer, a one koje nisu bile, te su, naravno, žalile.

A. K.

Uspjeh sončanskih recitatorki

Na Pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku, održanoj u subotu, 15. studenoga, u prostorijama Gradske knjižnice u Subotici, sudjelovalo je i šest recitatorki KPZH »Šokadija« iz Sonte. Tri djevojčice natjecale su se u mlađem uzrastu, tri u srednjem. U najstarijem uzrastu »Šokadija« nije imala predstavnika. U pobjedničku skupinu mlađeg uzrasta plasirale su se *Maja Andrašić* i *Ana Tot*, a isti uspjeh u srednjoj skupini postigle su *Sanja Andrašić* i *Tanja Tot*. Tri djevojčice recitirale su na hrvatskom književnom jeziku, a tri na šokačkoj ikavici, neknjižev-

Sončanske recitatorke u društvu s generalnom konzulicom Ljerkom Alajbeg

nom dijalektu hrvatskoga jezika. Njihov voditelj *Ivan Andrašić* bio je poslije natjecanja najzadovoljniji. »Radili smo dugo, temeljito i najljepša nagrada nam je ovaj uspjeh. Mislim da se nije osjetio naš hendikep u odnosu na djecu koja imaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. U »Šokadiji« pokušavamo, pokraj sončanske ikavice, djecu u što većoj mjeri naučiti i osnovama hrvatskog književnog jezika. Daleko više može *Ivana Mihaljev*, a najmlađa, *Tijana Zlatar* došla je radi stjecanja iskustva«, kaže za Hrvatsku riječ Andrašić.

K. P.

Misno slavlje za kraj duhovnih vježbi

Mir u duši blagdan za osjetila

Ovojesenski šestotjedni ciklus duhovnih vježbi u crkvi sv. Lovre u Sonti vodila je sestra *Karmela Dominiković* iz samostana u Đakovu. Kroz svih šest tjedana u crkvi se okupljao veliki broj vjernika, a što najviše

raduje, među njima je bio dobar postotak mladeži. U nedjelju 16. studenoga, euharistijskim slavljem kojega je predvodio sončanski župnik vlč. *Dominik Ralbovsky*, obilježen je svršetak ciklusa duhovnih vježbi. Tijekom svete mise pjevali su župni crkveni zbor, mali župni zbor uz pratnju tamburaškog sastava KUD-a »Mažoret« Sonta i pjevačka skupina Kulturno-prosvjetne zajednice Hrvata »Šokadija« uz pratnju tamburaškog sastava ove zajednice. Skupa s njima pjevali su i brojni vjernici okupljeni na ovom euharistijskom slavlju. Katolička mladež župe Sonta izvela je kratak igrokaz nadahnut jednim ulomkom Evanđelja, a sestra *Karmela* održala je desetominutnu medijaciju za sve nazočne vjernike. Gosti FSR u Sonti, koji bez prekida djeluje od 1905. godine, bili su članovi ovoga reda iz Osijeka i Iloka, predvođeni prof. *Ksenijom Medvidović* i *Blaženkom Gazafi*. Na samom koncu mise sestra *Karmela* je vjernicima predstavila knjižicu »U samoći – trodnevne duhovne vježbe za bogoljubne duše«. Ostaje za istražiti kojim putem je Plan misli stigao u naše krajeve i već 1915. godine bio objavljen u Glasniku sv. Franje. Sestra *Karmela* toplo je zahvalila članici mjesnog bratstva FSR iz Sonte *Evi Vidaković*, koja je knjižicu čuvala i sačuvala pune 53 godine, a ostalim članicama Reda uručila po jedan primjerak.

I. Andrašić

Tragovi Šokaca – sastanak Organizacijskog odbora

Šokci i dogodne zajednički

U Baču je 12. studenoga održana sjednica Organizacijskog odbora projekta »Tragovima Šokaca od Gradovrha do Bača 1688. – 2008.«. Analiziran je dosadašnji rad i uspjeh održanih manifestacija. Svi članovi Odbora iskazali su veliko nezadovoljstvo tretmanom manifestacija od strane čelnika generalnog pokrovitelja HNV-a. Donijeta je odluka o stupanju u kontakt s direktorom NIU »Hrvatska riječ« u cilju izlaženja izvanrednog broja »Glasa Šokadije«, koji bi u cjelini bio tematski, te odluka o izradi Zbornika radova s okruglih stolova i snimanju CD-a s himnom »Šokadija«. Predstavnicu sviju udruga šokačkoga Podunavlja jednoglasno su usvojili i plan projekta za 2009. godinu, kojim će Šokci i dalje nastupati jedinstveno, a nositelj projekta bit će UG »Urbani Šokci« iz Sombora. Naziv projekta biti će »Šokadija kroz pismu, igru i običaje«. Stav svih predstavnika društava je i da bi trebalo pokrenuti »Glas Šokadije« s kvartalnim izlaženjem. Posljednja manifestacija, »Šokačko veče« u Sonti, zaokružiti će ovaj projekt i tada će biti urađena cjelovita analiza, koja će se prezentirati i javnosti.

I. Andrašić

Godinu dana poslije osnutka u Zemunu Obilježena obljetnica Društva hrvatske mladeži

Godinu dana poslije osnutka Društva hrvatske mladeži Zemuna, 15. studenoga, priređen je prigodan program kojim je obilježen ovaj dan. Naime, mladi koji su se redovito okupljali i družili u prostorijama, koje su svečano otvorene prošle godine u tu svrhu, došli su na ideju osnovati i svoj vlastiti zbor, koji bi se predstavljao i izvan zemunske župe. Isto tako, mladi su se potrudili privući što veći broj članova i putem raznih drugih aktivnosti (stolni nogomet, karaoke, pikado itd...). Program, koji je pripremljen od strane članova zbora Društva hrvatske mladeži Zemuna, počeo je himnom matične države – Lijepa naša domovino, kojom su pozdravljeni prisutni i uvaženi gosti. Zatim je *Katarina Ninić* pozdravila veleposlanika Republike Hrvatske u Beogradu *Tončija Staničića*, predstavnike Caritasa i sve ostale koji su se odazvali pozivu da podrže mlade u njihovom nastojanju da na najbolji način obilježe godišnjicu osnivanja društva. Nakon toga slijedila je pjesma »Ne dirajte mi ravnice«, kojom je zbor na najbolji način izrazio svoju naklonost prema ravnome Srijemu. Potom je *Danijela Lukinović* pročitala svoju pjesmu »Zemun« i još jedanput potvrdila kako ovaj grad doista i danas ostavlja svoj pečat, kada je u pitanju književnost i kultura općenito. Zbor

koji je kao sljedeću točku, uz pratnju gospodina *Darka Perišića* na gitari, izveo crkvenu pjesmu »Dajemo ti slavu«. Da Zemun, kao grad, ima i najmlađi naraštaj koji je spreman očuvati njegovu tradiciju pokazao je i kratak igrokaz, koji su izveli *Nikola Gajić* i *Anamarija Vukić*. Mladima i nazočnima obratili su se veleposlanik *Tonči Staničić* i župnik *Jozo Duspara* koji su čestitajući obljetnicu članovima Društva izrazili divljenje postignutim rezultatima. Jednako tako, uputili su i poruku da ne treba stati, nego se treba sve više i više angažirati da hrvatska mladež Zemuna bude primjer kako jedna zajednica treba funkcionirati. Na kraju programa zbor je otpjevao pjesmu – »Moja domovina«. Nakon toga se nazočnima obratio i predsjednik udruge *Miroslav Lečer* i pozvao ih da uz tamburaše iz Rume i zakusku nastave druženje u ugodnoj atmosferi u prostorijama koje će, uz Božju pomoć, još dugo godina ostati malo utočište za sve mlade koji žele biti ponosom svoga grada Zemuna.

L. D.

Nedjelja bračnih jubileja u Golubincima

Nedjelju 16. studenoga, u župi svetog Jurja Mučenika u Golubincima, proslavljena je Nedjelja bračnih jubileja. U punoj golubinačkoj crkvi, misnom je slavlju prisustvovalo i dvadesetak bračnih parova koji ove godine slave obljetnice. Misno je slavlje prvi put u Golubincima, kao dijecezijanski biskup srijemski, predvodio mons. *Đuro Gašparović*, koji je u svojoj propovijedi istaknuo: »Brak i obitelj je dar Božanske ljubavi za ljubav. Najveća kočnica za brak i u braku je strah. Nije dovoljno čuvati vlastiti brak već je u njemu potrebno i stvarati. S talentima u obitelji koji su od Boga, treba raditi. Sve što riječju i djelom činite, sve

činite u imenu Gospodina Isusa, zahvaljujući Bogu po njemu. Zaodjenite se, kao izabranici Božji, sveti i ljubljani, u milosrdno srce, dobrostivost, poniznost, blagost, strpljivost i podnosite jedni druge praštajući si... i zahvalni budite. Danas pred nama stoje bračni parovi koji su znak velike istine da se dar želi umnožiti i da se umnaža dijeljenjem. Koliko je to tek karakteristično za dar ljubavi, sloge i mira u jednoj bračnoj i obiteljskoj zajednici. Dok zahvaljujemo Bogu za njihovo živo svjedočenje istine o daru ljubavi, molimo danas za njih da u tome ustraju, kao i za svaki brak i svaku obitelj da se njihovim primjerom ohrabre u nastojanju oko stabilnog, kvalitetnog i radosnog bračnog i obiteljskog života, na dobro svih supružnika, na dobro njihove djece, na dobro naše župne zajednice ovdje u Golubincima, cijele Crkve i našeg društva.«

Među jubilarcima bio je i par koji je u braku 60 godina, roditelji biskupovi, bračni par *Antun i Ružica Gašparović*. Misno slavlje uveličalo je pjevanje VIS Proroci iz Subotice.

I. Radoš

U crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu Ponovno se čuje zvuk orgulja

U crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Zemunu, 9. se studenoga ponovno začuo zvuk orgulja nakon nekoliko mjeseci stanke. Naime, zemunski župnik i dekan *Jozo Duspara* odlučio je, budući da već izvjesno vrijeme orgulje nisu funkcionirale ispravno, kontaktirati austrijsku firmu *Frantz Vintner* iz mjesta *Sent Florijan* i dogovoriti se s njima da ih na najsuvremeniji način poprave. Radovi su započeti sredinom ožujka ove godine. Kako su ove orgulje prvi put zasvirale još daleke 1912. godine, a rekonstrukcija na njima obavljena prvi put 1932. godine, posao koji je trebalo odraditi nije bio niti jednostavan niti je mogao biti završen u kratkom roku. Dok je trajalo razdoblje u kome se nije čuo gromki zvuk orgulja u ovoj zemunskoj crkvi, misa se pjevala uz sintisajzer. Sada, kada su nakon dužeg vremena, uz pomoć i podršku dobrih ljudi, vjernici doživjeli da ponosno podignu pogled k zboru s koga su se začule orgulje, ostaje samo da se svi skupa nadamo kako će one još jako dugo biti zaštitni znak i ukras ove crkve. Svi župljani Zemuna uputili su na ovoj misi sve svoje misli i molitve ovoj nakani. Veliku zahvalnost za to što se dogodio ovako pozitivan i značajan pomak u životu ove župe, ona duguje svim ljudima dobre volje koji su na bilo koji način pridonijeli tome uz veliku pomoć njene zaštitnice, Blažene Djevice Marije.

D. Lukinović

Hrvatsko-slovenski susret u Beogradu

Predstavljena ZHB »Tin Ujević«

Zajednica Hrvata ima jedini cilj i obvezu promovirati i njegovati običaje i kulturne tradicije Hrvata ovog podneblja, što mi radimo putem tribina, književnih večeri, likovnih izložaba, gostovanja, kaže Stipe Ercegović

Izaslanstvo Zajednice Hrvata Beograda »Tin Ujević« posjetilo je 11. studenoga Društvo Slovenaca u Beogradu »Sava«, predstavljajući se, kroz četiri segmenta kulture, i to: slikarstvo, književnost, glazba i film. Dvorana Društva Slovenaca »Sava« bila je ispunjena do posljednjeg mjesta. Posjetitelji su toplo pozdravili sve sudionike i svi su skupa otpjevali pjesmu »Oprosti mi pape« uz glazbenu pratnju Ilije Žarkovića. Ovo je bio nastavak nedavno, na sportskom polju uspostavljene suradnje dvaju kulturnih društava, s jasno određenom vizijom i dogovorom da druženje trebamo nastaviti i podići na višu razinu, kako bismo se što bolje upoznali i skupa rješavali gotovo identične probleme naših zajednica pred državnim institucijama Republike Srbije.

Domaćin, ujedno i predsjednik Društva Slovenaca »Sava« Vladimir Uršić, toplo je pozdravio goste, rekavši: »Društvo Slovenaca »Sava« njeguje dobre odnose s matičnom državom i većinskim narodom, ali isto tako i sa Zajednicom Hrvata Beograda »Tin Ujević«.

Predsjednik ZHB »Tin Ujević« Stipe Ercegović je predstavljajući svoje društvo rekao: »ZHB »Tin Ujević« ima prostorije u crkvi sv. Petra u Beogradu, gdje nas je velikodušno primio i prihvatio pater Ivan Cindori, na čemu smo

Josip Komljenović-Žiga, Ilija Žarković-Žabar, Dragan Rumenčić i Stipe Ercegović

mu zahvalni. Zajednica Hrvata ima jedini cilj i obvezu promovirati i njegovati običaje i kulturne tradicije Hrvata ovog podneblja, što mi radimo putem tribina, književnih večeri, likovnih izložaba, gostovanja. Postojimo oko godinu dana, za koje smo vrijeme organizirali sedam kulturnih događanja, između ostalog, književne večeri posvećene Tinu Ujeviću, čije ime nosi naša Zajednica, Bartolu Kašiću i četiri stoljeća hrvatske pismenosti, zatim veče posvećeno Antonu G. Matošu i eto sinoć smo u našem klubu imali ovaj isti program, koji ćemo predstaviti i vama ovdje. Do kraja godine organizirat ćemo još tri događanja. Već 26. ovog mjeseca priredit ćemo književnu večer posvećenu 100. obljetnici od smrti Silvija S. Krančevića, uz prigodan

dokumentarni film i predavanje prof. Mate Lončara. U prosincu organiziramo retrospektivu filмова redatelja Vinka Brešana, i na kraju godine, pred božićne blagdane, u našem klubu imat ćemo likovnu izložbu najznačajnijih slikara Srijema i Beograda. Večeras ćemo vam predstaviti Hrvate koji ovdje žive, u Srijemu i Zemunu, što su izgradili i ostavili za sobom.

Prikazan je dokumentarni film »Srijem u vremenu i prostoru« snimljen u produkciji HRT-a, a potom su se publici predstavili Dragan Rumenčić, arhitekt, slikar, novinar, karikaturist, rođeni Zemunac, umjetnik koji je ostvario 25 samostalnih i 13 skupnih izložaba diljem svijeta, urednik lista »Jež«, dobitnik brojnih nagrada i priznanja kao što su »Pjer«, »Zlatno

pero Beograda«, »Ekološka karikatura«, poslije njega književnik, glazbenik, pjesnik, voditelj tamburaša iz Golubinaca Ilija Žarković-Žabar. Žarković je predstavio knjige »Svirac svira« i »Tanke žice tamburice«, koje su zapravo zbirke pjesama s notnim zapisima, rijetko izvođene, a neke gotovo zaboravljene. Knjige naslovljene »Ni tamo ni ovamo« i »Iz naše avlije« su zbirke šaljivih dosjetki, anegdota i autentičnih dijaloga Golubinčana, autorovih sumještana. Glazbenik, skladatelj i konstruktor puhačkih instrumenata Josip Komljenović-Žiga predstavio je publici nekoliko instrumenata i na svakom od njih odsvirao po jednu pjesmu. Predstavio je frulu, zatim dvojnice i okarinu napravljenu od gline, sviralu koja daje vrlo neobičan i prijatan zvuk, jedinstveni »žigafon«, puhački instrument vlastite konstrukcije i izrade. Na kraju večeri predstavio se i sam predsjednik ZHB »Tin Ujević« Stipe Ercegović, kao scenarist i redatelj dokumentarnog filma »Srijem u vremenu i prostoru«, snimljen u produkciji Pučkog učilišta iz Splita i HRT-a iz Zagreba, kombiniran s arhivskim te igranim sekvencama, koji govori o dolasku, životu i opstojnosti Hrvata u Srijemu, o onome šta su gradili i sagradili, počevši od VII. i VIII. stoljeća naovamo.

S. E.

**DOLAZI PLIN DO VAS ?
ONDA POSJETITE NAS !**

CIM GAS

Cesta Jovana Mikića 56.
24000 Subotica
Tel: 024/621-000
www.cimgas.rs

**VRHUNSKA OPREMA I MONTAŽA SISTEMA
ZA GRIJANJE I KLIMATIZACIJU**

Nastavljaju se nemili događaji s hrvatskim povratnicima u Republiku Srpsku

Incidenti u Republici Srpskoj

Nakon bacanja bombe na obiteljsku kuću hrvatskog povratnika kod Dervente, javnost je šokirala vijest o još jednom nemilom događaju. Hrvatskog povratnika brutalno su pretukli pripadnici policije RS-a

BANJALUKA - Hrvati u Republici Srpskoj žive u konstantnom strahu, kaže *Davor Čordaš*, potpredsjednik Republike Srpske iz reda hrvatskog naroda. U posljednjih mjesec dana dogodila su se dva veća incidenta s hrvatskim povrat-

Ivo Petrušić

nicima u taj kraj. Prije tjedan dana bačena je bomba na obiteljsku kuću hrvatske povratničke obitelji, nedaleko od Dervente, što je izazvalo nemir i strah među hrvatskim povratnicima. Nekoliko dana nakon toga hrvatski je povratnik u Banju Luku *Ivo Petrušić* medijima dostavio dokumentaciju i fotogra-

fije brutalnog premlaćivanja od strane policije RS-a.

Nemili incident dogodio se kada su na trgu ispred Muzeja suvremene umjetnosti *Petrušića*, prema njegovom iskazu, bez ikakvog razloga počela tući policajci. »Nikada u životu nisam vidio tako premlaćenog čovjeka, te za to postoje samo riječi osude«, rekao je *Željko Matić*, predsjednik regionalnog odbora HDZ 1990. sjeverozapadne Bosne. Prema *Petrušićevom* iskazu, na trgu mu je prišao policajac, kojeg osobno poznaje, te od njega zatražio legitimaciju. Kada je *Petrušić* pitao zbog čega, policajac ga je počeo tući. Tada se *Petrušić* pokušao braniti, a policajcu su u pomoć priskočile i kolege koji su *Petrušića* mlatili sve do automobila. Nakon toga, nesretnog su *Petrušića* odveli u policijsku postaju gdje se premlaćivanje nastavilo.

Ivo Petrušić je potomak ugledne hrvatske, banjolučke obitelji *Petrušića*, o čemu svjedoče i mnogi domicilni Srbi. Kao i mnogi drugi Hrvati ovog kraja i ova je obitelj 90-ih godina, proživljavala pravu golgotu. U ožujku 1994. godine

Ivi Petrušiću ubijen je otac *Anto Petrušić*, a ubojice nikada nisu pronađene. Netom nakon toga, u Banja Luci mu je ubijen i stric *Franjo*.

»Kada su me tukli samo sam molio Boga da izgubim svijest da ne osjetim bol«, kazao je *Petrušić* govoreći o incidentu koji se dogodio.

Incident s premlaćivanjem *Ive Petrušića* i bacanje bombe na obiteljsku kuću hrvatskih povratnika nedaleko od Dervente potpredsjednik RS-a *Davor Čordaš* je osudio, ali je dodao kako je za cijeli slučaj doznao tek prije par dana te još uvijek ne raspolaže cijelom dokumentacijom.

»Osudujem ovakvo ponašanje policije, prema kome god se odnosilo. Mišljenja sam da bi policija trebala rješavati ovakve stvari, a ne ponašati se na ovaj način«, naglasio je *Čordaš*.

»Hrvati žive u strahu, što je bilo vidljivo i kod prošlih izbora kada je vrlo mali broj Hrvata iz RS-a izašao na izbore i glasovao za hrvatske stranke«, istaknuo je *Čordaš*. Dodao je i kako mnogi ljudi koji mogu pomoći Hrvatima

RS-a reagiraju isključivo kada se dogodi incident te se zbog toga većina Hrvata osjeća ostavljenima. »Često sam u institucijama RS-a ukazivao na sve ove probleme, ali nisam imao nikakvu podršku«, kazao je *Čordaš*.

»Osudujem ovakvo ponašanje policije, prema kome god se odnosilo. Mišljenja sam da bi policija trebala rješavati ovakve stvari, a ne ponašati se na ovaj način«, naglasio je *Davor Čordaš*

Zbog straha Hrvata RS-a dolazi do situacije da mnoga zlodjela nad hrvatskim pukom ostanu nekažnjena. *Čordaš* navodi kako se u mnogo navrata dogodilo da policija obavij svoj posao, ali se počinitelji raznih zlodjela oslobode na sudu, zbog nedostatka dokaza jer mnogi se Hrvati ne usude svjedočiti.

Arijana Beus

Temeljem članka 10. i članka 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (»Službeni glasnik RS broj 135/04) Gradska uprava, Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu životnog okoliša, Subotica – Trg slobode br. 1.

OBAVJEŠTAVA

Da je podnesen zahtjev za odlučivanje o potrebi izrade studije o procjeni utjecaja Projekta: »FARMA TOVNIH PILIĆA« čija se realizacija planira na katastarskim parcelama 4595/1, 4595/2 i 4596/3 KO Tavankut grada Subotica.

Uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta, može se obaviti u prostorijama Službe za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu životnog okoliša, II. kat, Stare gradske kuće, soba 226 u razdoblju od 14. 11. do 29. 11. 2008. u vremenu od 10 do 12 sati.

Molimo vas da u gore navedenom roku, dostavite mišljenje o zahtjevu za odlučivanje o potrebi izrade studije o procjeni utjecaja predmetnog objekta na životni okoliš ovom mjerodavnom tijelu.

Temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (»Sl. Glasnik RS« br.135/04) i članka 24. Odluke o općinskoj upravi (»Službeni list Općine Subotica« br. 5/05, 16/06 i 06/07), Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu životnog okoliša:

OBAVJEŠTAVA

Da je nositelj projekta »VETERINARSKI ZAVOD« A.D. Subotica, Beogradski 123, Subotica podnio zahtjev za davanje suglasnosti na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš Projekta »Proširenje kapaciteta ekstrudiranja hrane sa skladištem gotove robe, kip rampom, portirnicom s kolskom vagonom i izgradnje kotlarnice, u krugu kompleksa Veterinarskog zavoda A.D. u Subotici na životni okoliš na katastarskoj parceli broj 12018 KO Donji grad grada Subotica.

Suglasno članku 20, stavak 2 i 3, Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš, Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu životnog okoliša osigurati će javni uvid u predmetnu Studiju u razdoblju od 14. 11. 2008. do 5. 12. 2008. godine u prostorijama Stare gradske kuće, II. kat, soba 226, svakog radnog dana od 10 do 12 sati.

Javna prezentacija i javna rasprava o predmetnoj Studiji o procjeni utjecaja na životni okoliš bit će održana 11. 12. 2008. godine u 10 sati u prostorijama Službe za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu životnog okoliša, II. kat Stare gradske kuće, soba 226.

Predstavljanjem knjige »Divani iz Sonte«, Dani Matice hrvatske uspješno privedeni kraju

Nepotrošena ljepota materinskog govora

Zakupljena i začarana Šokcima i šokaštvom, kako u recenziji kaže Milovan Miković, Ruža je zahvatila u nepotrošenu ljepotu materinskog govora i bogatstvo šokačkih običaja, pa nam, hodajući unatrag, otkriva dirljivost prisjećanja na minulo vrijeme

Ivica Vuletić, Vera Erl, Ruža Siladev, Ljiljana Kolenić i Zvonko Tadijan

Dani Matice hrvatske, peti po redu u Osijeku, uspješno su dovedeni do svojega kraja još jednom uspješnom manifestacijom, suradnjom osječkoga ogranka sa Šokačkom granom, a pred prepunom dvoranom Gradske četvrti Retfala predstavljena je knjiga podunavske Šokice, »Divani iz Sonte«, privenac Ruže Siladev, o kojemu su nadahnuto govorili prof. Vera Erl, predsjednica Šokačke grane, Ivica Vuletić, predsjednik osječkog ogranka Matice, prof. Zvonko Tadijan, predsjednik HKPD »Šokadija« iz Sonte, dr. Ljiljana Kolenić, profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku i sama autorica.

Zakupljena i začarana Šokcima i šokaštvom, kako u recenziji kaže Milovan Miković, Ruža je zahvatila u nepotrošenu ljepotu materinskog govora i bogatstvo šokačkih običaja, pa nam, hodajući unatrag, otkriva dirljivost prisjećanja na minulo vrijeme.

I Vera je Erl vrlo nadahnuto govorila o autorici i njezinom uratku, ali i o Šokačkoj grani koja s kulturnim institucijama u susjednoj Vojvodini gradi i plete jedno divno prijateljstvo koje rodi ovakvim plodovima, počevši od Subotice preko Berega, Sombora, Monoštora, Sonte, Bača, Plavne, Vajske do Bođana. Zato su ovu lijepu večer, koja je odisala šokačkom ikavicom Ruže Siladev, začiniili šokačkom pjesmom i svirkom tamburaši Batorek i ženska pjevačka skupina Šokice.

UGODAN SUSRET: »Naš skromni jubilej, pete po redu Dane Matice hrvatske, privodimo kraju, predstavljajući još jednu novu destinaciju, šokačku i hrvatsku, s one strane Dunava, predstavljajući Sontu i Ružu Siladev, a ujedno promoviramo i našu suradnju sa Šokačkom granom, s kojom smo povezani na više razina«, rekao je Ivica Vuletić i dodao kako su prije koji dan gostovali i prijatelji iz Subotice predstavljajući »Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca«, dok je Kazalište iz Pečuha gostovalo s predstavom »Emigranti«.

Zvonko Tadijan najprije je zahvalio Šokačkoj grani i Matici hrvatskoj što su omogućili ovaj ugodan susret, a onda je predstavio nakladničku djelatnost Hrvata u Vojvodini, koja je oživjela ponovnim pokretanjem hrvatskoga tiska, tj. Hrvatske riječi u Subotici. Potom je vrlo nadahnuto

govorio o svojoj Sončanki Ruži s kojom dijeli svakodnevicu, no ona se usudila tu svakodnevnicu ukoristiti na kojih 150-160 stranica, te lijepom šokačkom ikavicom progovoriti o Šokcima u Podunavlju, napose iz Sonte.

LJEPOTA ŠOKAČKE IKAVICE: Prof. Ljiljana Kolenić najviše je govorila o šokačkom govoru, o ljepoti šokačke ikavice koja se, na sreću, zadržala u Podunavlju, koje nastanjuju Šokci u Bačkoj, zatim u Podravini, koju nastanjuju Šokci u Baranji i Slavoniji, te u Posavini, koju nastanjuju Šokci u sjeveroistočnoj Bosni, oko Orašja, što nije ni čudo, jer sve tri velike rijeke, Drava, Sava i Dunav, rijeke su iz hrvatske himne pa se hrvatska riječ održala do dana današnjega. »Ta pitoma i lijepa šokačka ikavica tako je živa u tekstu Ružinom, no čuli smo je i iz usta autorice, a govorio je i gospodin iz Sonte i

svi ste mogli prepoznati taj pjevušeci ili melodijski govor koji krasi Hrvate u regijama koje sam spomenula. On se da iščitati iz teksta ove zbirke pripovijedaka, no još se više uživa u živoj riječi, a večeras svi tomu svjedočimo.«

Ruža Siladev je najprije pozdravila sve Šokce Osijeka i okolice, ali i sve svoje Sončane, kojih je baš bilo ove večeri, te s nekoliko riječi predstavila sebe i svoj uradak, svoju Sontu i pregršt šokačkih običaja, zahvalila svima što su došli u tolikom broju te Šokačkoj grani i Matici hrvatskoj na pozivu, a posebno Veri Erl i Stipi Galoviću na darovima.

Sve u svemu, večer za uživanje, jer Ruža je uspjela tako lijepo naslikati crtice iz svakodnevnog života kroz godinu, najčešće ih dijeleći prema blagdanima i svecima. Ona nas vraća u neka davna vremena i ne da nam vjerovati da je bakica u zasluženoj mirovini, koja se može sjetiti baš svega što je bilo, pa nam lijepom šokačkom ikavicom oživljava te slike iz života Sonte, svoje uspomene i uspomene svojih baka, čak prabaka, tjerajući nas da u njima nalazimo sebe, pa nam se čini kako ponovno s njom proživljavamo to vrijeme kada se svetkovalo i svatovalo, uređivalo za veliku misu, dotjerivalo za kirbaj i radovalo Božiću. Njezino živo pričanje prosto nas tjera da se uživamo u kolektivnu svijest i vrijeme o kojemu piše i život koji oslikava čini nam se naš, blizak i potpuno prirodan.

Slavko Žebić

Dvorana gradske četvrti Retfala bila je prepuna

Uzgoj paprike i cvjetače

Zadovoljstva i razočaranja

Paprika potječe iz tropske Amerike, a vjeruje se da je centar podrijetla Meksiko i Gvatemala. Zbog visokog stupnja strano-oplodnje, u prošlosti su formirane brojne ekološke podvrste, iz kojih su selekcijom dobivene na stotine hibrida paprike različitih svojstava. U svijetu se proizvodi na više od 1.200.000 ha, a u našem je okruženju značajan uzgoj paprike u Mađarskoj, Bugarskoj i Italiji. Paprika se uzgaja na poljima, u vrtovima, plastenicima i staklenicima. Riječ je o jednogodišnjoj kulturi, koja se uzgaja radi ploda. Paprika nije samo ukusno, već i zdravo povrće koje sadrži znatne količine vitamina, šećera i minerala, koja ovisi o vrsti paprike, a crvene sorte su bogatije od zelenih. Botanički zreli plodovi sadrže 150 do 250 mg vitamina C, što je gotovo pet puta više nego u limunu.

UVJETI UZGOJA PAPIRIKE: Poljoprivrednicima je katkad teško odabrati kulturu koja obogaćuje sklop bilja u plodoredu, zahtijeva malo radne snage i osigurava sigurnu dobit i sigurnu naplatu proizvoda. Obitelj Bajić zaključila je kako bi ove kriterije mogao zadovoljiti uzgoj paprike. Odluku baviti se proizvodnjom paprike donijeli su još 1986., kada su započeli

s jednom motikom zasada, a tijekom proteklih godina proširili su uzgoj paprike na devet motika. Ovih dana, na posjedu u Gornjem Tavankutu, još uvijek se crvene zreli plodovi paprike, što je, kažu, nevjerojatno za ovo doba godine. »Prvi puta, otkako se bavimo proizvodnjom paprike, dogodilo se da berba traje i u studenom, što je svakako rezultat visokih temperatura. Prvi mrz označuje kraj berbe i početak pripreme i obrade zemljišta za sljedeću godinu«, objašnjava Pajo Bajić.

Kako je paprika porijeklom iz tropskih krajeva, pri uzgoju zahtijeva mnogo topline i svjetla, jer je osjetljiva na hladnoću, tako da ugiba kod -0,5 °C.

Osim topline i svjetla, paprika traži i dosta vlage. Obitelj Bajić osigurala je dva bunara i sustav za natapanje »kap po kap«, pomoću kojeg se omogućuje pravodobna vlažnost tla, koja je osobito važna u razdoblju sadnje i nakon oplodnje prvih cvjetova. Nestručno određivanje količine natapanja može pogodovati jačoj pojavi patološkog venuća i sušenja paprike, koje se teško ili nikako suzbija, pa već prilikom planiranja proizvodnje paprike u sljedećoj godini, proizvođači moraju poduzimati preventivne mjere.

Obitelj Bajić uvidjela je kako je, unatoč visokim troškovima sustava za natapanje, ovo ulaganje itekako vrijedno ukoliko se žele dobri rezultati u vrijeme berbe paprike. »Preko ovog sustava radimo i prihranu biljaka tekućim rastvorima gnojiva, dušika i kalija. Sustav katkad radi neprekidno i po nekoliko dana«, kaže Pajo, navodeći primjere pojedinih proizvođača kojima je nedostatak vlage nanio veliku štetu.

Cijevi za natapanje položene su ispod zaštitne folije, koja se također pokazala višestruko korisnom. Naime, prema Pajinim riječima, postavljanjem folije sprječava se pojava korova i omogućuje zadržavanje vlage zemljišta, a da se pritom biljka ipak može nesmetano obrađivati i štiti.

Govoreći o zaštiti, svakako treba spomenuti i površinsku zaštitu, koja se primjenjuje radi obrane od crvljivosti i bolesti plemenjače, koji u znatnoj mjeri oštećuju plod paprike. »Površinsku zaštitu radimo obično u večernjim satima, pri nižim temperaturama, stoga smo postavili i prigodnu rasvjetu. Pri korištenju kemijskih sredstava koristimo lednu prskalicu 'Lero', kako bi se zahvatio što veći dio biljke«, navodi Bajić.

SADNJA PAPIRIKE: U usporedbi s drugim povrtnarskim vrstama, paprika vrlo sporo klija i niče. Dužina vegetacije paprike traje i do 150 dana. Obitelj Bajić uzgaja papriku na otvorenom, koristeći tzv. čupani rasad. Sjeme, kažu, posiju u lije i čupaju u rasad. »Kada biljke niknu, iznosimo ih u polje, strojno postavljamo novu foliju u kojoj bušimo rupe i stavljamo po dva struka u svaku kućicu, kako bi se kasnije, pod težinom plodova, mogle osloniti jedna na drugu«, kaže Pajo, dodajući kako sa sadnja ranijih sorti kreće u svibnju, a potom se sade i kasnije sorte, od kojih je na njihovu posjedu zastupljeno ukupno šest vrsta, što slatkih što ljutih sorata paprike.

Sljedećih dana, kao i tijekom božićnih i novogodišnjih blagdana, većina proizvođača povrća planira sjetvene površine za iduću vegetaciju. Obitelj Bajić zbog velikih obveza na poslu, kao i angažiranja oko ostalih biljnih kultura koje uzgajaju, ne namjerava proširivati zasade paprike u sljedećoj godini. »Unatoč dobrom urodu i prodaji, za sada nećemo proširivati proizvodnju paprike, jer zahtijeva puno rada tijekom godine«, kaže Pajo, pokazujući već pripremljeno stajsko gnojivo kojim uskoro treba prihraniti zemljište, nakon što se ono istarupira, odnosno uklone stabljike i zaštitna folija.

TRŽIŠTE: Berba paprike započela je u kolovozu, a najbolje su rodile, kažu, babura i okrugla ljuta paprika. Obitelj Bajić papriku prodaje na tržnicama u Subotici i Bajmoku, kao i pojedinih restoranima. Ovogodišnjom su prodajnom cijenom, tvrde, vrlo zadovoljni, jer je u odnosu na prošlu godinu viša, a kao razlog tomu navode slabiji prinos paprike zbog suše i bolesti, što izravno eliminira tržišnu konkurenciju. »Kako se već dugi niz godina bavimo proizvodnjom paprike, imamo stalne kupce i gotovo uvijek uspijemo prodati količinu paprike koju odnese-mo na tržnicu, što je dobro jer ubrana paprika

vrlo brzo propada. Osim toga, poznato je kako paprika dobro uspijeva na pjeskovitom tlu, te paprika iz Tavankuta dobro kotira na našem lokalnom tržištu«, objašnjava Marinko, koji naizmjenice s ocem, prodaje na tržnici.

O prodaji preostale sitnije paprike tvornicama za preradu povrća, kažu, ne razmišljaju, jer su otkupne cijene niske, a neizvjesnost oko isplate velika, te su troškovi berbe veći od gubitka zao-ravanjem ostatka paprike. Kao najveće troškove navode nabavu folije, koja se svake godine treba mijenjati, kao i trake za natapanje, koje se unatoč filteru za odvajanje pijeska, mogu koristiti samo godinu-dvije.

UZGOJ CVJETAČE: Cvjetača je povrće koje zbog iznimno hranjive vrijednosti pripada samom vrhu povrtlarskih kultura. Iz ovih, kao i razloga visoke prošlogodišnje tržišne cijene, u njezinu uzgoju obitelj Bajić također se odlučila oprobati. Ove su se godine prvi put upustili u proizvodnju cvjetače sorte cortes, koja im je donijela kvalitetne krupne cvjetne glavice ruža, težine i do 2 kg. Početno iskustvo u uzgoju, tvrde, pokazalo je kako za razliku od paprike, cvjetača ne zahtijeva puno rada i ulaganja.

Biljke cvjetače će rasti i razvijati se u uvjetima umjerene temperature, s dovoljno vlage u tlu i zraku. Optimalna temperatura rasta cvjetače je od 16 - 18 °C, dok pri visokim temperaturama, s niskom vlagom zraka i tla, glavice brzo rastu i oblikuju se grube strukture s vrlo lošom kakvoćom. Zbog toga se cvjetača proizvodi u rano proljeće ili u kasnu jesen, kad su temperature odgovarajuće i kad je dovoljno vlage u tlu i zraku.

Najveće potrebe za vlagom cvjetača iskazuje u stadiju oblikovanja cvjetne glavice. Zbog toga se cvjetača može proizvoditi uz dobro natapanje, koje je na svom posjedu osigurala i obitelj Bajić, metodom orošavanja biljaka i tla, čime se stvara visoka relativna vlaga zraka, a to godi cvjetači. Obitelj Bajić odlučila se za kontejnerski način uzgoja presadnica, koji je posebice prikladan kod proizvodnje hibrida povrća kod kojih je zbog skupoće sjemena iznimno važno da se iz svakog sjemena dobije kvalitetna presadnica. Biljka se presađuje oko 6 tjedana nakon sjetve, odnosno početkom srpnja, a u pravilu, povrće iz presadnica uzgojenih kontejnerskim načinom dostiže ranije za berbu i u pravilu daje veće prinose. Cvjetači treba osigurati i mnogo hranjivih tvari, jer je to nužno za ovu kulturu. »Cvjetača vrlo pozitivno reagira na gnojidbu tla stajskim gnojivom«, kaže Pajo, dodajući kako je također potrebna i površinska zaštita od štetočina, povrh svega, crvljivosti.

Pružanje svih potrebnih elemenata ključnih za uspješnu proizvodnju cvjetače, obitelji Bajić donijela je zadovoljstvo kvalitetom, ali s druge strane i razočaranje ovogodišnjom tražnjom, a samim time i cijenom na tržištu, u odnosu na prošlu godinu. »Cvjetača odjednom sazrijeva, a ne možemo ju prodati, niti unatoč mogućnosti nekoliko dana njezina skladištenja. Tako nam je sada količina od jedne tone propala, ali pokušat ćemo ju iskoristiti za stočnu hranu«, navodi Marinko, pomalo razočaran ali istrajan u namjeri da se iduće godine ponovno uhvate u koštac s tržišnim izazovima njezina plasmana.

Marija Matković

Na zasadu paprike angažirana je cijela obitelj

Tržište i istrajnost

Pružanje svih potrebnih elemenata ključnih za uspješnu proizvodnju cvjetače, obitelji Bajić donijela je zadovoljstvo kvalitetom ali s druge strane i razočaranje ovogodišnjom tražnjom, a samim time i cijenom na tržištu, u odnosu na prošlu godinu.

Paprika traži dosta vlage: sustav za natapanje »kap po kap«

Marija Cindori-Šinković, Eva Bažant, »Neven«, Grafoprodukt, Beograd – Subotica, 2008.

Bibliografija »Nevena«

Bibliografska građa obrađena je kronološki, prema vremenskome slijedu objavljivanja priloga, tako da se tekstovi objavljeni u Nevenu mogu pratiti po svescima, brojevima i godištima, što omogućuje uvid u sadržaj pojedinih brojeva, strukturu časopisa i njegovu uređivačku koncepciju.

Bibliografije – popisane i klasificirane publikacije i tekstovi – nemaju odviše često za predmet bibliografsko naslijeđe podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca. Najpoznatiji bunjevački bibliograf nesumnjivo je *Ivan Kujundžić*, sa svoje dvije cjelovite (1946., 1969.) i jednom selektivnom (1968.) bibliografijom, koju je za poslijeratno razdoblje dopunio *Ante Sekulić* (1996.). Osim desetak bibliografija pojedinaca (*Ivan Antunović*, *Mijo Mandić*, *Balint Vujkov*, *Matija Poljaković*, *Josip Buljovčić*, *Ante Sekulić*, *Tome Vereš*, *Milovan Miković*, *Petko Vojnić Purčar*), za kulturnu povijest bačkih Hrvata posebnog su značenja bibliografije serijskih publikacija, kojih je do sada bilo samo dvije: *Lazar Merković* je priredio bibliografiju *Rukoveti* (1990.), a *Bela Gabrić* i *Ivo Prčić* mlađi izradili su bibliografiju *Subotičke Danice* (1994.) za razdoblje 1971.-93. Jednu od posljednjih bibliografija izdao je *Tomislav Žigmanov*, koji je 2005. objavilo analitičku bibliografiju vojvođanskih Hrvata za razdoblje 1990.-2002.

REGIONALNA PERIODIKA: Skroman broj bibliografske obrade, inače ne male, periodike Hrvata u međurječju Dunava i Tise, nedavno je proširen bibliografijom prvih trideset godišta (1884.-1914.) najznačajnijeg bunjevačko-hrvatskog časopisa – *Nevena*, koju su izradile poznate subotičke bibliografkinje *Marija Cindori-Šinković* i *Eva Bažant*. Knjiga pod naslovom *Neven: zabavno-poučni misečnik za Bunjevce i Šokce (1884-1914): bibliografija počinje Predgovorom* (str. 7-35), kao svojevrsnim uvodom bibliografije, koji je zapravo studija o ovoj značajnoj publikaciji u razdoblju prije Prvog svjetskog rata: *Neven* je smješten u kontekst regionalne periodike, dan je pregled njegovih urednika i programa, opisana je grafička oprema i čitačka publika lista, te je na koncu izvršenja rubrikacija članaka (kla-

sifikacija u skupine). U poglavlju *Raspored bibliografske građe* (str. 36-37) izloženi su metodološki principi korišteni u obradi građe, dok je u poglavlju *Periodičnost izlaženja* (str. 38-41) dan pregled podnaslova, urednika, nakladnika, tiskara, mjesta i učestalost izlaže-

ljeni u *Nevenu* mogu pratiti po svescima, brojevima i godištima, što omogućuje uvid u sadržaj pojedinih brojeva, strukturu časopisa i njegovu uređivačku koncepciju. Ovaj princip (umjesto klasifikacije građe po autorima, kakav je korišten u do sada izdanim svescima

ima 5017) pored bibliografskoga opisa (naslov, podnaslov, godište, godina, broj sveska ili lista, broj stranice ime autora), sadržava i žanrovsku pripadnost priloga. U navođenju naslova i podnaslova poštovani su autentični jezični izričaj i pismo, bez pravopisnih intervencija. Brojni sitniji prilozi poput kratkih vijesti, anegdota itd. (koji su objavljivani najčešće u rubrikama *Sitnarije*, *Visti* i sl.), obrađeni su u vidu rezoniranih bibliografskih jedinica, ali zbog brojnosti nisu svi manji članci mogli biti uvršteni, pri čemu su autorice kod notacije najčešće vodile računa o relevantnosti događaja ili ličnosti.

Kao prilog bibliografiji sastavljeni su *Registar razrešenih inicijala i pseudonima* (str. 365-66), *Registar toponima* (str. 367-372), *Registar listova i časopisa* (str. 373-374), *Predmetni registar* (str. 373-385) i *Registar imena* (str. 386-404), koji olakšavaju korištenje ove bibliografije, i zapravo su ključni za djela ovakve vrste. Knjiga završava kratkim životopisom *Istvána Szentgyörgyija* (1921.-2004.), kome su autorice posvetile knjigu, te bilješkama o autoricama. Izdavači bibliografije su *Institut za književnost i umetnost* iz Beograda (knjiga je izašla u okviru serije *Istorija srpske književne periodike*) i subotička tvrtka *Grafoprodukt*, dok su tiskanje omogućili *Pokrajinsko tajništvo za znanost i kulturu* te *Općina Subotica*.

Nesumnjivo je da je ogromno polje kulturne i druge povijesti vojvođanskih Hrvata neobrađeno, a nerijetko čak i elementarno neistraženo. Očekivanja od novoutemeljenog Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata velika su i na planu bibliografske obrade hrvatske periodike u Vojvodini (koja je, inače, najbrojnija bila u međuratnome razdoblju) te je za očekivati da jedan dio budućih aktivnosti ove institucije bude usmjeren i na bibliografske poslove.

Slaven Bačić

nja *Nevena*, broj strana na koliko je izlazio, u kojim formatima, te popis samostalnih priloga.

LAKŠE PRAĆENJE NEVENA: Sama bibliografska građa (str. 43-364) obrađena je kronološki, prema vremenskome slijedu objavljivanja priloga, tako da se tekstovi objav-

Subotičke bibliografije), omogućuje lakše praćenje sadržaja *Nevena*, koji se gotovo kompletan odnedavno može čitati u digitalnom obliku na internetskoj stranici Narodne biblioteke Srbije (<http://digital.nbs.bg.ac.yu/novine/neven/>). Svaka bibliografska jedinica (a ukupno ih

Predstavljanje 8. sveska Leksikona u Subotici

U organizaciji Hrvatskog akademskog društva večeras, 21. studenoga, u Subotici će u Velikoj vijećnici Gradske kuće u 19.30 sati biti predstavljen 8. svezak Leksikona podunavskih Hrvata – Šokaca i Bunjevaca. O 8. svesku govorit će glavni urednik Leksikona dr. sc. Slaven Bačić, dr. sc. Ivan Gutman i mr. Matija Đanić.

Izložba fotografija Tončija Staničića

U Gradskom muzeju u Subotici bit će, večeras 21. studenoga u 19 sati, otvorena izložba fotografija »Onako usput« Tončija Staničića, veleposlanika Republike Hrvatske u Republici Srbiji.

Izložba slika Cecilije Miler

U Knjižnici na Paliću u 17 sati 21. studenoga bit će otvorena izložba slika somborske slikarice Cecilije Miler. Izložba će biti otvorena do 16. prosinca, a posjetitelji je mogu pogledati svakog dana od 8–13.30, a srijedom od 12–19 sati.

Pjesnički natječaj

NIU »Hrvatska riječ« raspisuje natječaj za mlade pjesnike do 27 godina starosti. Pjesme trebaju biti napisane na standardnom hrvatskom jeziku ili na ikavici, kao dijalektu hrvatskoga jezika.

Pjesme, najviše tri, pod šifrom poslati na adresu: NIU »Hrvatska riječ«, Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Rok za slanje pjesama je 15. prosinca 2008. godine. Na natječaj se mogu slati do sada neobjavljeni radovi. Autor može slati radove samo pod jednom šifrom, a u zasebnoj kuverti treba poslati podatke za rješenje šifre.

Ocjenjivački odbor u sastavu: Milovan Miković, Dražen Prčić i Zvonko Sarić ocijenit će radove i dodijeliti nagrade za tri pjesme, a u tjedniku »Hrvatska riječ« na stranicama Kulturne rubrike bit će objavljene i honorirane sve pjesme koje uđu u uži izbor.

»Šokačko veče« u Sonti

U subotu, 22. studenoga, u 19 sati u velikoj dvorani Doma kulture u Sonti održat će se tradicionalna manifestacija izvornog pučkog stvaralaštva u oblastima plesa, pjesme, poezije, pučkoga ruha, etno i likovnog stvaralaštva - »Šokačko veče 2008.«. Organizator manifestacije, KPZH »Šokadija« iz Sonte, ugostit će KUU »Prigorec« iz Zagreba, UG »Šokačka grana« iz Osijeka, HKUPD »Matoš« iz Plavne, te domaći OKUD »Ivo Lola Ribar« i tamburaški sastav KUD-a »Mažoret«. Narodno ruho svojega kraja gledateljima će predstaviti po jedan par od svih sudionika programa. U poetskom dijelu bit će proglašeni najbolji na natječaju »Za lipu rič«, a gledateljima će se predstaviti i najuspješniji »Šokadijini« recitatori. U holu Doma kulture bit će postavljeni radovi s ovogodišnje »Šokadijine« likovne kolonije, te radovi etnosekcije. Ovogodišnje »Šokačko veče« posljednja je manifestacija projekta »Tragovi Šokaca od Gradovrha do Bača 1688.–2008.«, čiji je generalni pokrovitelj HNV, supokrovitelji HMI i Generalni konzulat RH u Subotici, a medijski pokrovitelj NIU »Hrvatska riječ«.

Roman »Beograd za pokojnike« pobjednik natječaja V.B.Z. i Tiska

Roman »Beograd za pokojnike« Predraga Crnkovića pobjednik je natječaja V.B.Z.-a i Tiska za najbolji ovogodišnji neobjavljeni roman godine, piše Hina.

»Beograd za pokojnike« slika je glavnoga srbijanskog grada od vremena raspada jugoslavenske federacije do danas. U njemu autor opisuje politička previranja, međunarodne sankcije i rat o kojem se ne govori, ali posljedice kojega Beograd osjeća.

Predrag Crnković je književnik i skandinavist, koji živi i radi u Beogradu. Do sada je objavio više pripovjedaka, eseja, književnih kritika i poeziju.

»Sa svjetlom u duši«

Vokalno-instrumentalna skupina »Proroci« priređuje koncert zahvale, koji nosi naziv »Sa svjetlom u duši«. Koncert će se održati u nedjelju, 23. studenoga, u Velikoj vijećnici Gradske kuće, početak koncerta je u 19.30 sati, a ulaz je slobodan.

Nacionalni kviz za poticanje čitanja

Završnoj svečanosti Nacionalnog kviza za poticanje čitanja »U čast Marina Držića« 12. studenoga 2008. u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog velesajma nazočne su bile i dvije učenice iz Subotice - Karla Rudić i Gordana Cvijin. Odjel za djecu i mladež Hrvatskog centra za dječju knjigu priredio je interesantan program. Nacionalni kviz za poticanje čitanja želi knjigu približiti mladim čitateljima, a provodi se u Mjesecu hrvatske knjige.

Domaćinima se u ime subotičkog organizatora, Gradske knjižnice, zahvalila na pozivu za sudjelovanje Katarina Čeliković te naglasila važnost povezivanja knjižnica i učenika iz susjednih zemalja. Ona je tom prigodom knjižnicama Grada Zagreba darovala i nekoliko novih knjiga tiskanih u Subotici.

U Vinkovcima šesti put održana kulturno – znanstvena manifestacija

Šokačka rič, manifestacija koja je ostvarila 6 znanstvenih sesija, iznjedrila 5 zbornika radova i pridonijela svojoj svrsi, o čemu svjedoči više od 70 znanstvenih priloga

Da su Vinkovci bastion obrane Šokadije i šokaštva, očuvanja lijepe šokačke riči i njegovanja bogatstva šokačke tradicijske kulture i baštine, svjedoče brojne institucije i manifestacije, prije svih Vinkovačke jeseni koje traju evo već 43 godine na radost žitelja ovoga kraja i čitave nam Hrvatske, zatim Šokački rodovi koji su svojim programom i nizom manifestacija skrenuli pozornost na sebe, posebice Pokladnim jahanjem, pa onda Privlačica, koja vjerno bilježi i na svijetlost dana donosi šokačku riječ kroz desetljeća, i naravno, kulturno-znanstvena manifestacija Šokačka rič, koja je prošloga vikenda u kongresnoj dvorani hotela Slavonija u Vinkovcima održana po šesti put zaredom, a okupila je tridesetak znanstvenika i drugih kulturnih djelatnika te brojne učeničke skupine i kulturno-umjetnička društva, koja kroz program Štokavčići, igrokazima, recitacijama i pjesmom pokazuju kako najmlađa populacija itekako vodi računa o njegovanju, očuvanju i promicanju šokačke riči.

POKRETAČ I ORGANIZATOR: U Vinkovcima su nam rekli kako je pokretač i organizator ove značajne kulturno-znanstvene manifestacije Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije i njezin predsjednik *Andra Matić*, a za znanstveni dio skupa koji skrbi o proučavanju, njegovanju, čuvanju i promicanju šokačkog govora odgovorna je dr. *Anica Bilić*, upraviteljica Centra HAZU u Vinkovcima. Tako je Šokačka rič, manifestacija koja je ostvarila 6 znanstvenih sesija, iznjedrila 5 zbornika radova i pridonijela svojoj svrsi, o čemu svjedoči više od 70 znanstvenih priloga. »Samo u prošloj godini, u Šokačkoj riči 5, na zadane teme:

slavonski dijalekt u medijima, slavonski dijalekt s naglaskom na poddijalektima, slavonski dijalekt u književnosti i scenskoj umjetnosti, te slavonski dijalekt u nastavi hrvatskoga jezika i književnosti, okupilo se dvadesetak znanstvenika i desetak drugih kulturnih djelatnika koji su vrlo dobro obradili zadane teme s naglaskom na terenska istraživanja i bilježenja. Već to je znak da se slavonskom dijalektu, odnosno šokačkom govoru posvećuje iznimna pozornost, pa svake godine imamo sve deblje i deblje zbornike«, izjavila je dr. *Ljiljana Kolenić*, profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku i recenzentica zbornika, te dodala kako su se u dosadašnjim radovima uglavnom isticali sudionici čije je podrijetlo šokačko i koji su marno uronili u svoju šokačku baštinu, no baš ove godine sve je više autora-nešokaca koji istražuju na terenu i također daju svoj puni doprinos ovoj važnoj materiji.

OČUVATI ŠOKAČKU RIČ: »Mi doista velikom upornošću koristimo ovu neizmjerenu emotivnu energiju, ali i stručnost sudionika, da očuvamo šokačku rič, taj slavonski dijalekt na kojemu su odrastale generacije naših predaka, na kojemu su stvarali mnogi naši umjetnici i književnici, dijalektu koji neminovno odumire, ponajprije pred hrvatskim književnim jezikom, no mogu vam reći kako ovaj naš trud nije uzaludan već daje rezultate koji su vidljivi, a ovi naši mali Štokavčići, vidjeli ste ih večeras iz desetak, petnaestak sela, zaloga su vjerovanju da će slavonski dijalekt i šokačka rič živjeti još dugo, dugo na ovim našim prostorima«, rekla je dr. *Anica Bilić*, voditeljica Šokačke riči.

Da je u pravu, doista smo se uvjerali, a za pravo joj daju i izlaganja dr. *Jasne Melvinger*

na temu. Inojezični leksik u petrovaradinskom lokalnom govoru, dr. *Bogdana Mesingera* – Šokački idiom kao mitski jezik, dr. *Živka Gorjanca* – Germanizmi o hungarizmi u santomavačkom šokačkom govoru, dr. *Marije Znika* – Svatovi, prinosi dijalektnoj leksikografiji, dr. *Sanje Vulić* – Iz današnjeg govora šokačkih Hrvata u Rekašu (Rumunjska), dr. *Sande Ham* – Govori li Kozarčeva Tena slavonski?... i da ne nabrajam dalje.

TUDICE – SVJEDOCI POVIJESTI: Većina je sudionika skupa skrenula pozornost na tudice koje su se odomaćile u slavonskom govoru, kao znakovi drugih jezika i tragovi tuđih kultura, svjedočeći o burnoj povijesti na ovim prostorima, pa ih rado prihvaćamo i gotovo i ne primjećujemo dok jedemo *fiš-paprikaš*, pečemo *štrudlu u tepsiji*, *špricamo* vinograd ili *sipamo* vino u *burad* na *birvadima*, dok stavljamo

Zaboravit se ne smije

Ova nagrada ohrabruje, da u okviru svojih mogućnosti, ustrajem u književnom stvaralaštvu i znanstvenom istraživanju. Na ovim panonskim prostorima, uvijek je bilo umnih i nadarenih Slavonaca i Srijemaca i ti velikani ne smiju biti zaboravljeni. Ne uzmičući pred zahtjevima suvremenog doba, kontinuitet njihova djelovanja na znanstvenom, književnom i općenito kulturnom planu dužni smo na što dostojanstveniji način nastaviti, kazala je *Jasna Melvinger*.

grincajg iz bašće u supu ili pekmezom mažemo šnitru kruha. Često i ne slutimo koje sve jezične znakove kriju u sebi kurzivirani leksemi baš zato moramo posvetiti dužnu pozornost ovoj materiji i osvijetliti inojezične slojeve u slavonskome dijalektu.

Skrenuo sam već pozornost na Štokavčiče, koji iz godine u godinu ovome skupu daju poseban štih, a bilo bi nepravедno da ne spomenem i pučkog pjesnika *Đuku Galovića* iz Drenovaca i njegovu životnu družicu Macu, koji ovaj skup porate od samoga početka i njegov su zaštitni znak, što je Đuka opravdao i nebrojenim stihovima, njegujući šokačku riječ i Šokaštvo općenito.

LAUREATI: ZAKUD je i ove godine dodijelio vrijedne nagrade, prave šokačke, veliki i mali dukat, a laureati su profesorica i književnica iz Petrovaradina dr. Jasna Melvinger, te novinar i urednik kulturne emisije Radio Osijeka, Ritam Šokadije, *Darko Paurić*. Odluku o dodjeli nagrade dr. Jasni Melvinger saopćila je dr. Anica Bilić, istaknuvši kako je pjesnikinja, književnica, profesorica i znanstvenica iz Petrovaradina, koja je dobar dio svojega radnog vijeka provela u Osijeku na Pedagoškom fakultetu, oživotvorenje svih zadaća koje je Šokačka rič postavila pred sebe, proučavanje slavonskog dijalekta, njegovo oživljavanje i prenošenje na mlađe generacije, jer svoj petrovaradinski govor koristi u svojim radovima, posebice pjesmama, a cijeli je svoj radni vijek provela podučavajući studente hrvatskome jeziku, književnoj i pisanoj baštini 19. i 20. stoljeća, koja je za svoje stvaralaštvo već dobila vrijedna priznanja, među kojima su i Visoka zlatna žita, 2006. godine na manifestaciji Duhovno hrašće u Drenovcima, te ove, 2008. godine, Goranovog vijenca, najvećeg priznanja u Republici Hrvatskoj.

Novinara i urednika Darka Paurića nahvalio je predsjednik ZAKUD-a Andra Matić, istaknuvši njegov doprinos popularizaciji i promicanju šokačkog govora, pjesme i glazbe na valovima Radio Osijeka, kroz najslušaniju emisiju Ritam Šokadije, pa je tako šokačku rič, tamburašku glazbu i lijepe šokačke običaje doveo u svaki dom Slavonije, Baranje i Srijema, pa i znatno šire.

Sve u svemu, još jedna uspješna kulturno-znanstvena manifestacija koju je pozorno pra-

Andrija Matić s dobitnicom Velikog dukata Jasnom Melvinger

tilo dvjestotinjak posjetitelja, jer kongresna je dvorana vinkovačkog hotela Slavonija bila dupkom puna, a ovaj ćemo tekst završiti zahvalom laureatkinje dr. Jasne Melvinger, vidno uzbuđene nakon uručjenja nagrade.

»S velikim zadovoljstvom i zahvalnošću primam danas ovu povelju i veliki dukat ovdje u Vinkovcima, a na pameti su mi višeslojne povijesne relacije Vinkovaca i mogega Petrovaradina, napose, one u području obrazovanja i kulture. Nije slučajno stara isusovačka gimnazija, osnovana još davne 1765. godine u Petrovaradinu, kada je zbog raspuštanja reda, njezin status u Petrovaradinu postao nesigurnim, 1779. godine premještena baš u Vinkovce, gdje je dobila sve uvjete za daljnje plodonosno prosvjetno i kulturno djelovanje.

Osobito sam počašćena da su rezultati mogega rada i ovdje zamijećeni i visoko ocijenjeni. Itekako mi je stalo do neopravdano zanemarenih znanstvenih činjenica, književno-povijesnih i jezikoslovnih, napose onih koje se odnose na zavičajni mi Srijem. Bilo je tu pisaca, čiji je jedini grijeh da nisu živjeli u metropoli, pa je njihova ostavština ostala neobjelodanjena. A govori hrvatskoga, starosjedilačkog življa u Srijemu, danas gotovo već posve iščezli, nikada

nisu na sustavniji način istraživani niti opisani od strane dijalektologa.

Zato me ova nagrada ohrabruje, da u okviru svojih mogućnosti ustrijem u književnom stvaralaštvu i znanstvenom istraživanju. Na ovim panonskim prostorima uvijek je bilo umnih i nadarenih Slavonaca i Srijemaca i ti velikani ne smiju biti zaboravljeni. Ne uzmičući pred zahtjevima suvremenog doba, kontinuitet njihova djelovanja na znanstvenom, književnom i općenito kulturnom planu dužni smo na što dostojanstveniji način nastaviti.

Vjerojatno bi u ovom svečanom času i moj djed, strogi pučkoškolski učitelj *Franjo Melvinger*, koji je službovao u Nuštru, nadomak Vinkovaca, tijekom prvog desetljeća 20. stoljeća, mogao biti zadovoljan unukom. Zato veliko hvala vašemu povjerenstvu, hvala Zajednici kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije na nagradi, a hvala i domaćinima Šokačke riči koji su mi omogućili sudjelovati na ovom uglednom znanstvenom skupu.»

A Jasna je, spremajući se za ovaj znanstveni skup, nastojala prikazati inojezični leksik i govor starosjedilačkog hrvatskog življa u rodnom Petrovaradinu, kao svjedočanstvo povijesno kompleksne međukulturne komunikacije raznih naroda i različitih kultura na srijemskome tlu. To je leksik iz svakidašnjeg, razgovornoga jezika, kojim su se koristile generacije Petrovaradinaca iz socijalnoga sloja poljodjelaca i vinogradara, rođenih u drugoj polovici 19. stoljeća. Taj je leksik i sama usvojila u rodnom mjestu, u djetinjstvu i mladosti, kao dio svojega, uglavnom, pasivnoga rječnika. Jezikoslovna građa raspoređena je po terminološkim ili pojmovno bliskim područjima, tako da oslikava pojedine obrasce gospodarskoga i sociokulturnog života, naslijeđene dobrim dijelom iz razdoblja kada je Petrovaradin bio u sastavu Vojne granice, odnosno Austro-Ugarske Monarhije.

Slavko Žebić

Damir Miloš, »Meke ulice«, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.

Tajne i mudrosti morskog svijeta

Roman je moguće čitati na mnogim razinama i doživljavati poput samog mora – kroz dubine i bogatstvo, ali i zamke, opasnosti i sumnje koje nudi more

Piše: Đurđica Stuhldreiter

Damir Miloš

»Vjetrovi pušu, prestaju, oluje prolaze, čini mi se da živim samo od promjena u okolini. Kad bi sve stalo, kad bi odjednom sve utihnulo, ovaj bi se brod, premda na moru, jednostavno ukopao. Sve bi, poput jedara bez vjetera, odjednom splasnulo. Bez vjetera, ponekad pomislim, i more bi nestalo. No, ne pamtim da smo ikada ostali bez vjetera.«

Ulomak je to iz romana *Damira Miloša »Meke ulice«*, svojevrsnog nastavka »Kornatskih priča«. Čitatelji spomenute knjige složili su se da je ona kao stvorena za one kojima je dosta dosad napisanih kičastih gluposti o Kornatima, moru i ribama u tom moru. »Namijenjena je i onima koji ne žele Kornate doživjeti kao mjesto gdje ih se oko podneva dovede, napije, i vrati na kopno. Jer Kornati imaju u sebi i nečeg mitskog, nečeg što čovjeku omogućuje istinski odnos (susret) s prirodom. Glavni lik ovih priča dolazi na Kornate u zimskom periodu, i umjesto nekoliko dana (koliko je namjeravao) ostaje mnogo duže, upoznavajući stalne stanovnike Kornata (izmišljene ali i prepoznatljive), pokušavajući razumjeti što se oko njega (i s njim) događa.«

Damir Miloš rođen je 1954. godine u Rijeci. Osnovnu i dio srednje škole završio je u Opatiji, a maturirao u Čabru. Na

Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je filozofiju i fonetiku. Magistrirao je na katedri za filozofiju s temom iz antropologije govora. Pet godina radio je u centru SUVAG u Zagrebu, zatim bio asistent na Odsjeku za fonetiku, a 1989. godine vratio se moru kao profesionalni instruktor jedrenja. Među objavljenim djelima ističu se »Bijeli klaun«, »Autobiografija«, »Otok snova«, jedriličarski brežujar »Pod jedriljem krstaša«, kao i spomenute »Kornatske priče«.

KOMADIĆ POSEBNOSTI: Ljubav prema moru i otocima snažno je prisutna u većini njegovih djela, a poseban odnos i

strogo zatvorenom, ali ujedno i beskrajno širokom, svijetu Damir Miloš diskretno pokazuje na ono što bi čitatelji njegova romana trebali sami osvojiti ukoliko se žele izboriti za svoj komadić posebnosti. Pri čitanju ipak valja imati na umu i sljedeće mišljenje:

»Damir Miloš zakleti je jezični eksperimentator te protivnik fabule i tečne naracije koji, kao jedan od posljednjih quorumaških Mohikanaca, drsko ustrajava na istraživanju mogućnosti jezika i otporu robovanju gramatici i njenim pravilima.«

U ovom romanu Miloš u isto vrijeme i prikriva i razotkriva.

poput samog mora – kroz dubine i bogatstvo, ali i zamke, opasnosti i sumnje koje nudi more.

Nakon čitanja većina će se složiti s mišljenjem kako »'Meke ulice' treba čitati kao nastavak 'Kornatskih priča', kao još jedan kratki roman u kojem je Miloš dosegao razinu literarne mudrosti, poznatu doista rijetkim piscima. Pojednim dijelovima *Meke ulice* se ljepotom i lucidnošću približavaju koanima starih zen majstora i pričama zaboravljenih kineskih mistika.«

KNJIGA KOJA SE NE ČITA LAKO: Ovo je jedna od knjiga koja se ne čita lako, u trenucima dokolice ili za razbibrigu. Stoga kao svojevrsni vodič za kroz njezine retke mogu poslužiti i riječi koje su popratile objavljivanje »Mekih ulica«:

»Miloš pripovijeda o vjetrovima, olujama i plovećim otocima, o tome zašto se ne može pričati s galebovima i ravnim otočkim stazama, o tome kako kornatski otoci jašu vjetar i koji je otok najbrži, o tome koje je boje med divljih pčela i u kakvoj je on vezi s arktičkim ledom, o brodu od afričkog drveta čiji su red plovidbe i odredište nepoznati putnicima, o kamenju koje se sjeća, o sjenama vatre i o tome kako se dočekuju oluje, o stvarima koje ne razlikuju vodu od vjere i nadi preživjeloy u drvenoj dršci ostiju, o tome kako to izgleda kad se more ogleda u nebu, o jedrenju natraške, o mjestima gdje se udaljenost mjeri maslinovim stablima, o ledu koji tone, i opet o vjetrovima.«

Pisac kojeg su mnogi upoznali čitajući »Bijelog klauna«, obveznu lektiru u osnovnoj školi, ovom nam knjigom daruje radost ponovnog susreta. A svaki novi susret s Damirom Milošem prava je prigoda za užitak u pisanoj riječi i otkrivanju čarolije morskog svijeta, njegovih tajni i mudrosti.

doživljaj morskog svijeta čini ga jedinstvenom pojavom u suvremenoj hrvatskoj književnosti. I u »Mekim ulicama« more i otoci ostaju prostorom koji je dovoljan sam sebi te stoga ne trpi mjerila i konstante iz drugih svjetova. U

Nudeći svijet koji je sam otkrio kao novu šansu, pruža mogućnost i čitateljima da pronađu ono što je u svakodnevnim situacijama i životnom tempu često nemoguće pronaći. Njegov roman moguće je čitati na mnogim razinama i doživljavati

H ili K?

Piše: Miranda Glavaš-Kul

Poučavajući subotičke gimnazijalce hrvatskome jeziku često sam im navodila riječi u kojima se hrvatski oblik riječi minimalno razlikuje od srpskoga. Neke od tih riječi potječu iz grčkoga jezika, a razlikuju se samo po početnome suglasniku. Mnoge riječi grčkoga podrijetla imaju u hrvatskome jeziku na početku glas **k**, a u srpskome **h**. Navest ćemo samo neke: *kaos/haos*, *karizma/harizma*, *kor/hor*, *kemija/hemija*, *kloroplast/hloroplast*. U srpskome je jeziku zadržan glas **h** zbog izravnog grčkog utjecaja, dok je u hrvatskome prevladao tradicionalni latinski izgovor /k/ početnoga grčkoga glasa *hi*.

U medicinskom su nazivlju česte izvedenice od riječi kemija. Tako imamo pridjev *kemijski*

koji je vrlo čest u raznim svetim. Zbog načela jezične gospodarstvenosti taj se pridjev često krati pa umjesto kemijske terapije imamo *kemoterapiju*, a ne *hemoterapiju*. Ali otkud nam onda u hrvatskom jeziku hemodijaliza ili hemoglobin? Grčka riječ *haima* – krv nema na početku *hi* koje je u našem jeziku davalo glas **k**, nego poseban znak koji se bilježio na početku nekih riječi koje su počinjale samoglasnikom.

Kako se kod *kemoterapije* radi o liječenju kemijom, a ne krvlju ostaje naziv *kemoterapija*.

Potvrdu pronalazimo i u *Brodnjakovu Rječniku razlika* u kojemu hemoterapiju smatra srpskim, a *kemoterapiju* hrvatskim oblikom.

Povijest hrvatske književnosti (4. dio)

Hrvatski petrarkisti

Piše: Miranda Glavaš-Kul

Predurenesansno razdoblje europske književnosti obilježila su tri talijanska književnika: *Dante Alighieri*, *Giovanni Boccaccio* i *Francesco Petrarca*. Vjesnici renesansnih promjena stvarali su u 13. i 14. stoljeću. Najsnažniji utjecaj na hrvatske i europske renesansne pjesnike 15. i 16. stoljeća imao je talijanski pjesnik Francesco Petrarca. On je u Avignonu ugledao gospođu Lauru koja je postala njegovom trajnom inspiracijom i nadahnućem. Svoju ljubav prema ovoj, za njega uzvišenoj i savršenoj ženi, opjevao je u zbirci ljubavnih pjesama *Kanconijer*. Petrarca je postao pjesničkim uzorom, a pisanje pjesama po uzoru na njega naziva se petrarkizmom.

O neuzvraćenoj ljubavi prema prelijepim gospama, patnji i dubokim osjećajima koji ih zbog toga obuzimaju, a po uzoru na slavnoga Petrarca, pisali su hrvatski književnici već u 15. stoljeću. Pod snažnim utjecajem talijanske renesanse razvila se hrvatska renesansa književnost. Prvi hrvatski pjesnici ljubavi su *Šiško Menčetić* i *Džore Držić*.

Ugledni dubrovački pučanin Džore Držić (1461.-1501.) stric je slavnoga *Marina Držića*. Nakon

studija prava u Italiji postao je svećenikom. Suvremenici su ga smatrali jednim od najučenijih humanista i teologa u Dubrovniku toga vremena. Ostavio nam je zaokruženi ljubavni kanconijer, a sve sačuvane pjesme su na hrvatskom jeziku. Djelo mu je poznato preko »Zbornika Nikše Ranjine«. U svojim se pjesmama obraća voljenoj osobi, diskretno veličajući njezinu tjelesnu i duhovnu ljepotu. Pjesme su prožete motivima

smrti i prolaznosti te izricanjem tuge zbog gospojine nemarnosti. Najpoznatije pjesme su: *Grem si, grem*, *Draža je od zlata*, *Leute moj* te najspominjanija, otmjena i graciozna pjesma *Odiljam se*. Držićeve su pjesme čudorednije od Menčetićevih, što je sasvim sigurno posljedica njegovoga životnoga poziva. Autor je i ekloge *Radmio* i *Ljubmir*, prvoga hrvatskoga dramskoga djela svjetovnoga karaktera. Ovim je dram-

skim djelom započela svjetovna dramska književnost.

Dubrovački renesansni pjesnik Šiško Menčetić (1457. -1527.) potomak je stare plemićke obitelji. Ovome se plodnome pjesniku pripisuje više od 500 pjesama, većinom ljubavnih. Pjesme nisu samo stalno objavljene, nego su, kao i Držićeve, sačuvane u Zborniku Nikše Ranjine. Teme su mu: ljubav na prvi pogled, obožavanje vile izdaleka, jadikovke zbog neuslišane ljubavi, priželjkivanje smrti, dok se najzad »gospoja« ne smiluje vjernom sluzi. Ima i motiva razočarenja u ljubav i žene, zbog čega pjesnik traži utjehu u refleksivno-religioznim pjesmama. Za Menčetića je karakteristično da u akrostisima i pjesmama spominje barem 12 različitih žena, najčešće izvjesnu Katu, dok je kod Petrarce, a i Džore Držića, vila samo jedna. Neposredniji je i lascivniji od Držića, ali se prepustio maniri i od svih pjesnika prve generacije petrarkista najviše se drži konvencija i stereotipa talijanskih uzora. Petrarca je u jednom sonetu slavio vrijeme i mjesto kada je prvi put ugledao ljubav svoga života – Lauru. I naš je Menčetić, zagledan u tu pjesmu, stvorio svoju najpoznatiju pjesmu *Blaženi čas i hip* koja simbolizira stil hrvatskoga petrarkizma od 16. stoljeća do danas.

Trbina mladih

Savle, Savle zašto me progoniš?

U nedjelju, 16. studenoga, u Katoličkom krugu održana je Tribina mladih na temu »Savle, Savle zašto me progoniš?«, predavanje je održao dr. vlč. Oskar Čizmar

Sveti Pavao, iako je bio Židov, nije rođen u židovskom gradu, nego u Tarzu u Maloj Aziji, i to pete godine prije Kristova rođenja. Pavao je iz roda Benjaminova, na što su Židovi bili veoma ponosni, po mišljenjima nekih znanstvenika njegovi roditelji su bili trgovci i zbog toga su se preselili u Tarz.

Puno ime svetog Pavla je Paulos Saulos, Saulo, Saulus znači izmoljen, onaj koji je izmoljen od Boga i to je bilo židovsko ime, a uz židovsko ime imao je i rimsko Paulus, što znači malen. No, cijeli ga svijet zove Pavao, zato što se u svim svojim spisima potpisuje kao Pavao – u nekom pismu piše: »evo svojom vam rukom potpisujem, ovo je moj potpis«. Tako sebe naziva, ne zbog obraćenja – nego zato što je bio rimski građanin. Pavlovi spisi su teški za razumjeti, zato što se nije školovao u rimskom duhu, nego u židovskom.

Zašto je Pavao progono kršćane? Zato što je za njegovu vjeru bilo nepojmljivo da je Isus, odnosno Mesija, bio i Bog i čovjek. Pavao je toliko držao do Mojsijevog zakona, bio je toliko revan Židov da je židovsku braću, koja su vjerovala u Krista, progono. To mu nije bilo dovoljno. Kako su neki kršćani uspjeli pobjeći za Damask, tražio je od velikih svećenika i od vjeća židovskog da može progoniti one Židove koji su otpali od židovske vjere i koji vjeruju u Isusa Krista. Dobio je odobrenje, pa je krenuo na put za Damask. Na 10 minuta hoda od zidina Damaska ukazao mu se Krist, te je pao. Poslije tog sjaja, od kojega je tri dana bio slijep, susreo se s Kristom te ga on upita: »Savle, Savle zašto me progoniš?«

Osnovan je novi odbor Tribine mladih, koji obuhvaća pet članova: Anita Pelhe, Vlado Kovač, Darko Jurić, Nikola Bašić i Nevena Balažević. Mlade vodi vlč. Marjan Vukov, kao njihov duhovnik. Zadaća ovih mladih je pripremiti i organizirati sve potrebno u vezi mise mladih, kao i Tribine mladih. Kroz mise mladih, želi se ukazati na pobožnost devet prvih petaka. Tribinom mladih u ovoj godini mladima se želi prikazati sveti Pavao.

– »A tko si ti?« – »Ja sam Isus Krist, Nazarećanin koga ti progoniš«. Ovaj susret je ostavio na njega toliki dojam da se cijela njegova znanost o crkvi može svesti na taj događaj. Pavao na taj poziv odgovara: »Gospodine, što mi je činiti?« »Idi u grad, tamo će ti se reći što ti je činiti.« U viđenju se Krist javlja i Janamiji, jednom katoličkom svećeniku, te mu pokaza Pavla i rekne mu da ga krsti. On se obratio, ali mora proći put kao i svi koji su se obratili i žele ući u Crkvu. Pavao je počeo propovijedati u Damasku, te su ga zbog toga uhitili i htjeli ga ubiti. Kršćani to nisu mogli dozvoliti pa su ga u košari spustili sa zidina utvrde. Tako počinje njegov život s Kristom. Pavao ulazi u Crkvu, te sam sebe naziva slugom Krista zbog vas. Umro je tako što se nije htio odreći svoje vjere, pa su mu odrubili glavu. Na mjestu njegove smrti podignuta je crkva svetog Pavla u Rimu.

A. Sudarević

Pjesmom protiv ovisnosti

Sve je više mladih ljudi koji traže pomoć zbog problema ovisnosti o drogi i alkoholu. Možemo primijetiti da je ovisnost opasna kuga današnjice, koja se iz dana u dan širi, a premalo je ustanova koji bi ove mlade prihvatili i naučili ih potražiti i pronaći pravi put. Jedna od takvih zajednica je »Hosana« u Žedniku, koju vodi vlč. dr. Marinko Stantić. Ona je ogranak zajednice »Milosrdni otac« u Medugorju, a liječenje u njoj je besplatno, jer, kako kaže velečasni Marinko, obitelji su dovoljno iscrpljene zbog drogirivanja njihove djece, da bi plaćale liječenje i boravak u zajednici. No, zajednica ipak mora od nečega živjeti i postojati te Božja providnost pronađe dobrotvore, koji joj pomažu. Dobri ljudi su se okupili i u nedjelju, 16. studenoga, u Hrvatskom domu, gdje su odr-

žali humanitarni duhovni koncert za pomoć zajednici »Hosana« u Žedniku. Predstavili su se pjevači i skupine koji su sudjelovali na festivalu duhovne glazbe »HosanaFest« u Subotici: Antonija Piuković, Marina Kozina, Snježana Kujundžić, Tamara Babić, VIS »Antunić«, Lidija Ivković, Ivan Šomođvarac, Zlatko Gorjanac, VIS »Petruš« i VIS »Mateus«. Program su vodile Bojana Jozić i Dejana Jakšić i uljepšale ga nadahnutim stihovima. Pokraj izvedenih pjesama, nazočni su mogli čuti i potresna svjedočanstva bivših ovisnika iz zajednice »Hosana«, kao i svjedočanstva roditelja. Prije samog kraja koncerta govorio je vlč. Stantić o nastanku zajednice i o problemima s kojima se svakidašnje susreću, te uputio poziv svakomu da u svojoj sredini pomogne onima koji imaju problema s ovisnošću, jer nema mjesta sramu ili bilo kakvim izgovorima. Takvim ljudima je potrebna pomoć i treba reagirati prije negoli se osoba uništi, te onda zatraži pomoć. Na kraju koncerta svi su sudionici, kao i momci iz zajednice »Hosana«, zapjevali pjesmu »Ostani s nama«. U planu je da se ovakav humanitarni koncert održi uskoro i u Subotici.

Z. Gorjanac

IN MEMORIAM

Grgo Ivanković
(1927.-2008.)

Grgo je rođen u Starom Žedniku 13. siječnja 1927. godine u obitelji Jakova i Marije r. Vrbanović.

Odrastao je u obitelji svojih roditelja, te dva brata i dvije sestre. Poslije završene pučke škole započeo je školovanje u Varaždinu, ali ga je iste godine prekinuo. Crkveni brak sklopio je 1949. godine s Katom Stantić i s njom imao desetoro djece od kojih su osmero sklopili crkveni brak, kćer Nada je redovnica, a sin Franjo svećenik. Preminuo je u svojoj obiteljskoj kući 11. studenoga 2008. godine okružen suprugom i djecom.

Sprovod Grge Ivankovića bio je 13. studenoga na Bajskom groblju iz Peić kapele. Obrede sprovoda predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić, koji je bio i Grgin dugogodišnji župnik. Na sprovodu je bilo tridesetak svećenika, dvadesetak časnih sestara, kao i mnoštvo Grginih prijatelja i poznanika.

Grgo je bio vrlo jasnih životnih načela i bio je čovjek rada, reda i molitve. Njegovi najmiliji zahvaljuju svima koji su na bilo koji način bili uz njih ovih dana kada im je bilo najteže.

F. I.

Piše:

mons. dr. Andrija Kopilović

Tko čuje Božji glas?

Čovjek je čovjeku brat

Ovih dana sam slučajno na Internetu pronašao jedan potresan podatak. Možete provjeriti. Tamo stoji ovaj tekst: U Sudanu je 1994. godine vladala nestašica hrane. Ujedinjeni Narodi su imali ondje svoj kamp u kojem su dijelili hranu. Do toga kampa je trebalo doći po hranu, ali mnogima to nije bilo lako, a nekima i nemoguće! Dijete na fotografiji (koja se nalazi na Internetu) puzalo je prema kampu koji je bio udaljen »svega« jedan kilometar!? Dijete je na putu klonulo, a blizu njega je čekao lešinar da dijete umre pa da ga rastrgne! Fotografiju je načinio *Kevin Carter* i otišao... Ne zna se kako je dijete završilo, a novinar je dobio Pulitzerovu nagradu za najbolju fotografiju 1994. godine!?! Fotografija je obišla cijeli svijet i mnoge »šokirala«. Tri mjeseca nakon primljene nagrade Kevin je izvršio samoubojstvo. U njegovu dnevniku nađen je zapis: »Dragi Bože, obećavam da nikada neću baciti svoju hranu, bez obzira kako lošeg okusa bila ili kako god budem sit. Nadam se da ćeš Ti sačuvati onog malog dječaka – voditi ga i izbaviti iz bijede. Molim se da svi budemo osjetljivi na svijet oko nas i da nas ne zaslijepe naša sebična priroda i interesi. Nadam se da će nas ova fotografija podsjećati koliko smo sretni i da nikad ne shvaćamo život olako«. Tako s Interneta.

SJEĆANJE IPAK OSTAJE: Vraćam se u svoje djetinjstvo. Bile su teške godine iza rata. Vladala je oskudica i glad i u Bačkoj. Žitnica tadašnje Jugoslavije morala je prehraniti stanovništvo velike države, a osobito novu tzv. »radničku klasu«, a pod tim izrazom čitaj »komunističku partiju« i njene slugе. Zaveli su strahovladu i utjerivali »obvezu«. Meli su tavane i čistili dvorišta. Bio sam dijete. Sjećam se dana kada je došao u kožnom mantilu čovjek u našu kuću. Mi smo doručkovali. Naredio je da se iz dvorišta sve živo potjera, a imali smo samo jednu krmaču i par peradi. Ušao je u sobu i u svoju torbu smeo sve sa stola. Odnio je kruh i što smo doručkovali. Otac je plakao od srdžbe i stida što mu poznanik – dojučerašnji prijatelj – iz usta djece uzima hranu. Stidio se i sebe i svog »prijatelja«. Bila su takva vremena. Sjećam se da smo jedanput dnevno jeli neukusni kukuruzni kruh, a prava je sreća bila kad smo jedanput tjedno mogli pojesti nešto slatkoga. Stajalo se u redu za sol, za kvasac, za šećer. Bogata Bačka! Samo sam znao, jer sam bio ministrant, da je bilo više pokopa i to samoubojica, jer u ono vrijeme svećenik nije mogao vršiti svećani obred pokopa. Kada smo konačno i dobili bijeli kruh

Pitam se kome ta eko-

nomija služi? Ovih se

dana raspravlja o eko-

logiji. Predlaže se da

se o njoj više razmišlja

ili da se čak vjeronauk

zamijeni ekologijom.

Zar je stvarno moguće

da netko misli da će

znanje o prirodi i bo-

gatstvima prirode zami-

jeniti odgoj savjesti?!

Savjest za ljubav prema

prirodi i vrednovanju

zemaljskih dobara

može dati samo svjetlo

Objave da nam je sva

blaga darovao Bog ali

u zajedničkoj kući koja

se zove zemlja, a da je

nas pozvao u život u

toj jedinjoj kući i jedinjoj

kući koja je zajednička:

ova Zemlja.

– pedesetih godina – sjećam se ponovno jednoga sloja ljudi, naše braće iz Bosne, koji su spavali po štalama, hranili se jadno, radili puno, napose u berbi kukuruza da bi zaradili kukuruzni kruh za svoju brojnu siromašnu obitelj u Bosni. I to je vrijeme prošlo. Sjećanje ipak ostaje. Ovih dana sam se vozio kroz neka Bačka sela. Bilo je hladno. U selima se osjetio miris paljenog kukuruza. Bože, ljudi lože kukuruz. Kukuruz je žitarica. On je hrana. Da je moguće prodati ili barem izvesti, koliko bi se djece spasilo od smrti, koliki siromasi od gladi, da im je šaka ukusnog bačkog kukuruza. Njega nema. On gori u peći. Da, mora gorjeti jer naš čovjek, marljivi ratar, nema čime ložiti. Uglja nema ili ako ga ima, jako je skup. Gas je poskupio pedeset posto. Drva odakle? Što može jedan čovjek nego ono što ima staviti u vatru da mu bude toplije. A zapaljena žitarica vapi do neba Bogu za osvetu: nemojte me paliti, nemojte me spaljivati, ja sam kalorično brašno za gladne!

KUDA IDE DANAŠNJI ČOVJEK?: Ali tko čuje Božji glas? Čovjek suvremene Europe? On to ne čuje. Davno je okrenuo glavu od Boga i začepio uši da ne čuje. Njega smeta Božji glas da je čovjek čovjeku brat. Njega interesira samo jedno vrhovno božanstvo: Novac. On ima samo jedan motiv rada: zaraditi. Ima samo jedan način života: uživati. Kuda to ide današnji čovjek? U jedan tragičan raskorak gdje su bogati sve manji broj, ali su bogatiji, a velika većina ostaju siromasi. Netko će reći to je zakon ekonomije. Jest, zakon ekonomije, ali u kojoj nije središte čovjek. Pitam se kome ta ekonomija služi? Ovih se dana raspravlja o ekologiji. Predlaže se da se o njoj više razmišlja ili da se čak vjeronauk zamijeni ekologijom. Zar je stvarno moguće da netko misli da će znanje o prirodi i bogatstvima prirode zamijeniti odgoj savjesti?! Savjest za ljubav prema prirodi i vrednovanju zemaljskih dobara može dati samo svjetlo Objave da nam je sva blaga darovao Bog ali u zajedničkoj kući koja se zove zemlja, a da je nas pozvao u život u toj jedinjoj kući i jedinjoj kući koja je zajednička: ova Zemlja. Jutros sam slušao na televiziji jedan dirljiv intervju o etici i zakonu. Zakoni mogu biti savršeni i zakonito se može čak i ubijati, ali se ne može ostati moralan ubojica. Stoga mislim da je zazvonilo veliko zvono upozorenja: u ovoj ekonomskoj krizi spašavajmo dostojanstvo čovjeka i jedinu budućnost da čovjek čovjeku bude brat. Suodgovornost za svijet da bi vaša djeca i vaši unuci imali budućnost.

Frizure koje se nose ove jeseni i zime

U prošlom smo vas broju upoznali s frizerkom *Kristinom Jakovetić*, a u ovom broju možete saznati što se nosi i koje se boje koriste ove jeseni. Stilovi su različiti, kao i ukusi. Frizura je uglavnom individualna stvar, ali ipak svi volimo znati što se nosi, pa možemo neku sitnicu primijeniti i na sebi.

»Sada se u većini slučajeva forsira ravna kosa, a tek po malo se radi na volumenu. Iako je možda u svijetu u modi kovrčava kosa s velikim volumenom, kod nas je malo teže pratiti modu, jer se mladi teško opredjeljuju za velike promjene. Neke frizure su već duže vrijeme aktualne, primjerice paž frizura, a osobito asimetričan paž«, objasnila je Kristina.

»Ipak se nosi i kovrčava kosa, lokne također, a za njih sada postoje jako dobri preparati s kojima se lokne mogu izuzetno dobro definirati«, dodaje Kristina.

Ravnanje kose se može raditi fenom i četkom, ali je bolji efekt kada se to radi s peglom za kosu. Pitali smo sugovornicu oštećuje li peglanje kosu i koliko?

»Danas mnogi imaju kod kuće svoje pegle za kosu koje nisu profesionalne i najbolje kvalitete. Ako je pegla loša i ako nemate odgovarajuće preparate, sigurno je da će se kosa oštetiti. Mnoge osobe ženskog spola pegle koriste svaki dan, što svakako ne preporučujem, jer, ako je dobro odrađeno, onda je dosta dva puta tjedno. Upravo zato da se ne bi oštetila

kosa, trebaju se koristiti preparati koji će zaštititi kosu prije peglanja, a također i nakon peglanja trebamo zaštititi kosu od prevelike toplote. Najbolje su keramičke pegle, koje su skuplje od običnih, ali je i efekt bolji, a također i ne štete kosi«, objasnila je Kristina.

Ove jeseni i zime izuzetno je popularno nijansiranje kose.

»Na prirodnu boju kose ubacuju se svjetliji ili tamniji tonovi, obično na krajevima. Aktualni su jesenski tonovi – crni, ljubičasti, smeđi, svijetlo smeđi te lješnjak tonovi, a tu su i plavi i zlatni tonovi. O dužini kose zapravo ne postoji pravilo, to je nešto individualno, ali mogu reći kako je sada zastupljena paž frizura ili neka srednja dužina kose«, pojašnila je Kristina.

Što se tiče farbanja kose, može se reći kako na tržištu postoji veliki izbor farbi raznih marki i proizvođača. Koje su boje sada zastupljene i koliko farbanje šteti objasnila je Kristina i rekla kako se farbe koje

se koriste kod kuće i koje se nalaze u svim mogućim prodavaonicama ne mogu mjeriti s kvalitetnim farbama, koje se koriste u salonima. Naravno, nema kvalitetnih farbi niti u svim salonima, jer su one skupe, a, nažalost, današnji standard nam ne pruža takvu raskoš. Upravo radi toga mnogi se farbaju sami kod kuće. Samim tim nemaju i dodatnu, pravu njegu kose, a s jeftinim farbama mogu i oštetiti kosu. Razlika je najčešće vidljiva

golim okom. Poslije farbanja kosi bi trebala kompletna njega, primjerice neka maska koja bi omekšala kosu, a i sačuvala boju. Što se tiče šatiranja, ono uvijek ide i na dugu i na kratku kosu, a za ovaj period je aktualni trend. Tonovi, koji su već spomenuti, provlače se i kod šatiranja – u ovisnosti od osnovne boje kose. Svakako, šatiranje u više nijansi uvijek dobro izgleda, no i to je stvar ukusa.

Ž. V.

Bundevara

Bundevaru možete praviti na više načina. Evo nekoliko:

U kiselo

potrebno:

mlijeko, kvas, sol, šećer, margarin, meko brašno, bundeve. Sol, šećer i kvasac pomiješati s toplim (ne pretoplom) mlijekom, dodati margarin i zakuhati s brašnom. Tijesto ne treba biti tvrdo, a niti previše meko. Ostaviti da se tijesto pokrene. Bundeve izrendati na krupnu rendu, dodati šećer i pirjati sve dok ima soka.

Tijesto rastanjiti, staviti bundevu i zaviti kao rolat (pogaču).

U slatko

potrebno:

tanke kore za prsnac, bundeva, šećer, ulje i mineralna voda. Bundeve pirjati kako je već spomenuto. Kore poprskati uljem i mineralnom vodom, te tako ponoviti s dvije do tri kore. Staviti bundeve i saviti. Kad je pečeno može se posuti šećerom u prahu.

Komplikacije šećerne bolesti

Piše: dr. Marija Mandić

Osim toga što je važno na vrijeme dijagnosticirati šećernu bolest, važno je također i pravilno je i na odgovarajući način liječiti. Zbog kasne dijagnostike, nepravilne i neredovite terapije i nekih drugih čimbenika tijekom postojanja šećerne bolesti, mogu se razviti njene akutne i kronične komplikacije.

Akutne komplikacije su one koje se najčešće javljaju kod oboljelih koji primaju inzulin, osobito djece, rjeđe odraslih. Sve akutne komplikacije praćene su trenutačno loše reguliranim vrijednostima šećera u krvi i nakon što se pojave ne moraju se više nikada javljati. Kod bolesnika koji primaju inzulin, a veoma rijetko kod onih na tabletarnom liječenju, moguća je pojava hipoglikemije, tj. iznimno sniženih vrijednosti šećera u krvi. Hipoglikemija može nastati zbog: propuštanja obroka, intenzivnog fizičkog napora, promjene vrste inzulina ili, pak, mjesta njegova davanja, bolesti bubrega, nakon porođaja, poremećaja rada žlijezda s unutrašnjim lučenjem (štitnjača, nadbubrežna žlijezda...), značajnog gubitka tjelesne težine i drugog.

Za razliku od akutnih, **kronične komplikacije** nastaju »na duže staze«, interesantnije su za širu populaciju i, kad se jednom pojave, samo se u malom broju slučajeva mogu otkloniti, dok se pravilnom i pravovremenom medicinskom intervencijom kod većine može bar zaustaviti njihovo daljnje nastajanje. Poznato je kako dugotrajna neregulirana šećerna bolest djeluje na srce, izazivajući infarkt srca ili oslabljenu funkciju srca, i na mozak, dovodeći do pojave moždanih oboljenja, prije svega inzulta, tj. šloga, ali i češće pojave demencije i Alzheimerove bolesti. Također dolazi i do oštećenja velikih krvnih žila nogu i slabljenja cirkulacije te lošije ishrane natkoljenica, potkoljenica i stopala krvlju.

Zbog oštećenja sitnih krvnih žila dolazi do pojave mikrožilnih komplikacija za koje

su najodgovornije vrijednost tlaka (ispod 130/80mmHg) i vrijednost šećera (ispod 5,5mmol/l). Najznačajnije komplikacije su obolijevanje nervnih vlakana, bubrega i oči. Zbog dugotrajnog dijabetesa, nepravilno liječenog i reguliranog, dolazi do razvoja jedne opasne komplikacije na nervnim vlaknima, a to je tzv. **periferna dijabetesna neuropatija**. Ovdje je riječ o tome da se praktički umrtve nervna vlakna stopala te time dolazi do smanjenja opažanja bola, toplote i hladnoće na stopalima oboljele osobe. To čini pogodno tlo za stvaranje malih ozljeda na stopalima, koje se zbog gubitka osjećaja bola skoro ni ne osjete – sve dok ne dovedu do teških gnojnih upala određenog dijela stopala. Tako običan žulj, mala ranica, upaljena zanoktica, ursorli nokat i slično mogu biti znakom početka teške bolesti koju nazivamo dijabetičnim stopalom i koja u velikoj većini slučajeva završava amputacijom

prsta, jednog ili više, amputacijom stopala, a u najtežim slučajevima i amputacijom noge.

Druga jednako tako opasna bolest je **dijabetesna retinopatija** koja najprije dovodi do oslabljenog vida, a u svojoj najkasnijoj fazi može dovesti do sljepila, tako da ona predstavlja najčešći uzrok sljepila u općoj populaciji. Šećerna bolest šteti i bubrezima te dovodi do nastanka tzv. dijabetesne nefropatije, koja je vrlo značajna kronična komplikacija dijabetesa i predstavlja jedan od vodećih uzroka terminalne bubrežne insuficijencije odnosno »otkazivanja« rada bubrega, kada je jedino preostalo rješenje hemodijaliza.

Osim navedenih komplikacija, kod oboljelih od šećerne bolesti, u odnosu na opću populaciju, češće dolazi do upale mokraćnih kanala, opće infekcije, gljivičnih oboljenja kože, crijeva, noktiju, upale pluća, depresije i drugog. ■

Poštovani čitatelji,

U želji unapređivanja medicinske strane u našem tjedniku, možete slati svoja pitanja na koja će odgovarati naši liječni-ci-suradnici.

Pisma možete slati poštom na adresu redakcije ili mailom na:

hrvatskarijec@tippnet.rs

OČNA KUĆA

optika i ordinacija
na jednom mjestu

 551-045

Subotica
Maksima Gorkog 20

KOD GLAVNE POŠTE

Ljepota hrvatskoga jezika

Dragi moji najmlađi čitatelji, sve vas pozdravljam i u ovome broju Hrvatske riječi. S nekima od vas sam se srela u subotu 15. studenoga na Pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku, gdje ste bili izvrsni. Upravo radi toga za ovaj broj Hrvatske riječi za stranice Hrcka koje su posvećene vama, odlučila sam pisati o ovoj smotri. Ne samo o smotri nego i na neki način vam predstaviti nekoliko ovogodišnjih natjecatelja. Moram reći kako sam i sama iznenađena brojem sudionika

(preko osamdeset) i kako su to svi oni lijepo odradili. Doista ste svi bili za svaku pohvalu.

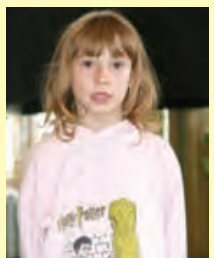
Oni koji ove godine nisu sudjelovali na smotri recitatora neka se priprema-ju pa će sljedeće godine moći i oni pokazati svoje umijeće. Nagrađeni učenici će osim knjige koju su svi dobili, ići i na putovanje u Osijek. Evo nekoliko vaših prijatelja koji su sudjelovali na VII. pokrajinskoj smotri recitatora.

Željka Vukov

Mlađi uzrast:

Maja Andrašić je iz Sonte i pohađa četvrti razred OŠ »Ivan Goran Kovačić«, članica je KPZH »Šokadija« iz Sonte. Recitala je stihove *Ivana Andrašića* »Šokadija« i, kako je sama rekla, voli recitirati, a za ovo ju je natjecanje pripremao tata Ivan i nastavnica koja im predaje hrvatski jezik.

Tijana Zlatar je učenica drugog razreda OŠ »Ivan Goran Kovačić« u Sonti. Predstavila se stihovima *Nedeljke Šarčević* »Moje maće«. Također je članica KPZH »Šokadija« iz Sonte.

Lucija Ivanković Radaković je učenica prvog razreda na hrvatskom jeziku u OŠ »Matko Vuković« iz Subotice. Ovo joj je prvo natjecanje, na kojem se predstavila stihovima *Vesne Parun* »Miš i gušter«. Kako je rekla, za ovo natjecanje su je pripremala učiteljica *Ljubica Ramović* i mama.

Davorin Horvacki je učenik trećeg razreda OŠ »Matko Vuković« iz Subotice, pohađa nastavu na hrvatskom jeziku i za ovo ga je natjecanje pripremala učiteljica, a recitirao je stihove »Kad je zec kupus šišao«, koje je napisao *Zvonimir Balog*. Davorin je rekao kako voli recitirati, a pomalo i čitati.

Martina Čeliković živi u Subotici i pohađa drugi razred na hrvatskom jeziku u OŠ »Ivan Milutinović«. Na ovogodišnjoj smotri recitatora predstavila je Hrvatsku čitaonicu, a recitala je stihove *Grigora Viteza* »Riba za večeru«. Za natjecanje ju je pripremala mama. Rekla je još kako voli i čitati i recitirati.

Ana Piuković je također učenica drugog razreda, hrvatskog odjela u OŠ »Ivan Milutinović« iz Subotice i za ovo natjecanje ju je izabrala učiteljica *Zorica Čakić*, koja ju je i pripremala. Ana se predstavila stihovima *Luke Paljetka* »Tanjur leteći«.

Ana Tot je učenica trećeg razreda OŠ »Ivan Goran Kovačić« u Sonti i na smotri recitatora je predstavljala KPZH »Šokadiju« iz Sonte. Recitala je stihove *Ivana Andrašića* »Najlipše je mamino krilo«.

Srednji uzrast:

Sanja Andrašić je učenica sedmog razreda OŠ »Ivan Goran Kovačić« iz Sonte, recitirala je stihove *Ivana Andrašića* »Šokačka mamo«. Kako je i sama rekla, jako voli recitirati, to joj je velika strast. U Sonti uvijek sudjeluje na priredbama koje organiziraju u KPZH »Šokadija« čija je članica. Sudjelovala je i na općinskom natjecanju recitatora u Apatinu. Iako u školi nema hrvatski jezik, kaže kako voli govoriti hrvatski, a osobito šokačku ikavicu.

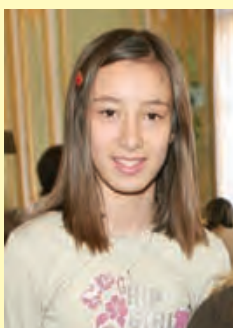

Karla Rudić je učenica šestog razreda na hrvatskom jeziku u OŠ »Matko Vuković« iz Subotice. Karla je do sada sudjelovala na svim smotrama i jako voli recitirati, a da je tako potvrđuje nam i podatak da je Karla prošle godine stigla do republičkog natjecanja gdje je dobila vrlo visoke ocjene žirija. Ove godine na smotri recitatora predstavljala je Hrvatsku čitaonicu stihovima *Grigora Viteza* »Svirač«, a za ovo natjecanje ju je pripremala Katarina Čeliković.

Andrea Dulić je učenica osmog razreda na hrvatskom jeziku u OŠ »Matko Vuković« iz Subotice, ali svakog dana putuje iz Đurđina. Za ovogodišnju smotru recitatora ju je pripremala nastavnica hrvatskog jezika *Vesna Tikvicki*, a recitirala je stihove *Ivana Gorana Kovačića* »U seoskoj crkvi.«

Teodora Radivoj je iz Bođana, a predstavljala je HKUPD »Dukat« Vajska-Bođani, učenica je šestog razreda OŠ »Aleksa Šantić« – Vajska. Iako nemaju u školi sate hrvatskog jezika, njeguju ga u svom društvu. Na smotri Teodora se predstavila stihovima *Josipa Dumendžića* »Podne u šljiviku«.

Miroslava Bjelić je učenica šestog razreda i na smotri recitatora je također predstavljala HKUPD »Dukat« Vajska-Bođani. Recitirala je stihove *Danijele Lukinović* »Molitva«, a za smotru ju je pripremala mama, nastavnica hrvatskog jezika.

Stariji uzrast:

Na ovogodišnjoj smotri recitatora sudjelovale su i učenice koje pohađaju subotičku Gimnaziju »Svetožar Marković«, a pripremala ih je prof. *Đurđica Stuhldreiter*. Uz Subotičanke, predstavile su se i učenice iz Sombora i Svetožara Miletića. Na osobit način ih je pozdravila i generalna konzulica Generalnog konzulata republike Hrvatske u Subotici *Ljerka Alajbeg*, koja ih je potaknula da čuvaju ljepotu hrvatskog jezika, te da tako budu poticaj i drugima.

Nagrađeni učenici u mladoj skupini: Maja Andrašić – Sonta, Martina Čeliković – Subotica, Aneta Firanj – Sombor, Marko Grmić – Tavankut, Davorin Horvacki – Subotica, Josipa Oračić – Subotica, Ana Piuković – Subotica, Ana Tot – Sonta, Ivana Vojnić Tunić – Subotica, Ana Dulić – Đurđin. U ovoj skupini žiri je izdvojio još tri talentirane učenice koje će također s nagrađenima – pohvaljenim učenicima ići na putovanje, a to su: Marija Kovač – Svetožar Miletić, Marija Čuzi – Bački Monoštor i Ivana Tikvicki – Mala Bosna.

Nagrađeni učenici srednje skupine: Sanja Andrašić – Sonta, Gordana Cvijin – Subotica, Andrea Dulić – Đurđin, Emina Firanj – Sombor, Ivan Kovač – Subotica, Nataša Kujundžić – Subotica, Marina Mačković – Subotica, Filip Nimčević – Subotica, Danijela Peić – Đurđin, Karla Rudić – Subotica, Katarina Skenderović – Subotica, Marko Stantić – Tavankut, Tanja Tot – Sonta, Bernardica Vojnić Mijatov – Tavankut, Miroslava Bjelić – Vajska Bođani.

Nagrađeni učenici starije skupine: Klara Dulić – Đurđin, Dejana Jakšić – Sombor, Bojana Jozić – Sombor, Snežana Nović – Subotica, Ivana Petković – Svetožar Miletić, Dragana Sudarević – Subotica i Ivana Stipić – Subotica.

Oprezno s kalorijama

Spriječite gomilanje suvišnih (zimskih) kilograma

Pravilno raspoređeni dnevni obroci i uredno vođenje računa o unosu kalorija

Piše: Dražen Prčić

Ovaj tekst namijenjen je pretežno osobama ženskoga roda, jer one poglavito vode više računa (i brige, nervoze i sl.) o svojoj tjelesnoj težini, a svaki dodatni kilogram na vagi doživljavaju krajnje tragično. Pripadnici muškoga roda takvu pojavu uopće ne doživljavaju pretjerano tragično, ali su suvremeni tijekom življenja i nametnute fitness vrijednosti učinili svoje, pa su se i pojedinci počeli opreznije odnositi prema unosu kalorija. A zima je sve bliža. Vrijeme najveće opasnosti po višak nepotrebnih ekstra kilograma.

NEKOLIKO PRAKTIČNIH SAVJETA

- **Ne preskačite obroke:** nikako. Ukoliko se gladujete tijekom dana, a potom se za samo jedan obrok (gotovo uvijek je to navečer) obilato najedete, niste ništa učinili glede potencijalnog skidanja suvišnih kilograma. Mozak je savršen stroj kojeg se ne može prevartiti.

- **Jedite pomalo svakih nekoliko sati:** Ovo je zlatno pravilo održavanja tjelesne težine, ali i odličan način kontroliranog unosa kalorija u želji za smanjivanjem viška kilograma. Počnite s doručkom, koji ne mora biti obilat, ali bi trebao biti dostatan za prvih nekoliko dnevnih sati. Ručajte uvijek u isto vrijeme, jer ćete tako napraviti sklad u vašem biološkom satu. Između ova dva glavna dnevna obroka, ukoliko vas obuzme dodatni napad gladi, pojedite jabuku (voće po izboru) ili popijte malo više tekućine. Večerajte, po mogućnosti što ranije i laganije kako biste imali nekoliko sati varenja prije odlaska na počinak.

- **Hranite se zdravo:** Istina, to je tijekom zimskog razdoblja malo teže, jer nema svježeg sezonskog voća i povrća. Ipak, iako su ove namirnice tijekom nastupajućih

hladnijih mjeseci znatno skuplje, vrijedi investirati u zdravlje. A i kakanje zbog uvećane kilaže znatno bi moglo biti manje, nego ono nakon učestalog konzumiranja »nezdrave« hrane prepune masti, ugljičnih hidrata, šećera i ostalih štetnih sastojaka.

- **Uzimajte dovoljno tečnosti:** Ovo pravilo ne vrijedi samo tijekom toplijeg godišnjeg razdoblja, nego je važno kontinuirano svakodnevno uzimanje raznovrsnih tekućina (iako je obična voda najbolja i najzdravija). Biljni čajevi bez šećera, osim »grijućeg efekta«, nemaju nikakvih posljedičnih rezultata glede količine ekstra kalorijskih vrijednosti. Važno! Ne pretjerujte sa slatkim gaziranim napitcima, jer je u hladnijem godišnjem razdoblju znatno je manje znojenja i šećer će se samo taložiti u masnom tkivu.

- **Krećite se što više:** Osobito važno, unatoč hladnijim i neugodnijim vanjskim vremenskim uvjetima. Šetnja je najbolji način eliminiranja tjelesnih viškova baziranih na prekoračenju optimalnog unosa potrebnih dnevnih energetskih (kalorijskih) vrijednosti. Također važno! Efekt šetnje očituje se tek

nakon kontinuiranog hodanja u trajanju od najmanje 20-25 minuta.

- **Redovito kontrolirajte tjelesnu težinu:** Svakodnevnom (ili bar svakoga drugoga dana) imate mogućnost neposredne kontrole nad osobnom težinom. U slučaju pojedinih »kikseva« u pojačanoj prehrani (osobito učestalih tijekom prosinca i siječnja zbog brojnih nadolazećih blagdana), odmah možete reagi-

rati na svako nezadovoljavajuće pomicanje kazaljke »prema desno« ili uvećanih brojki na digitalnim mjeracima. Ukoliko pak kazaljke skrenu ulijevo, osjećaj zadovoljstva prvo će vam odmah uljepšati početak dana, ali i dati novoga poticaja da ustrajete u zdravoj nakani.

Svi navedeni savjeti nisu ništa novo i vjerojatno ste ih već milijun puta čuli ili pročitali negdje drugdje. Ali ipak, i pokraj brojnih ponavljanja, na koncu ove zime mogli biste sebe uhvatiti u osjećaju bijesa nakon nekog od »kontrolnih mjerenja«. Prevencija je osnovna metoda današnjice, u svim segmentima zdravstvene njege, a uvećana tjelesna težina, osim negativnog estetsko-mentalnog efekta, mogla bi izravno utjecati i na vaše zdravlje. Osobito ukoliko zima bude duga, hladna i prepuna brojnih prigoda na kojima se obilato jede. A mi ipak živimo na prostorima gdje se od svih salata najviše cijeni meso. I to ono masnije i slanije...

Temeljem članka 14. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš »Službeni glasnik RS« br. 135/04) Općinska uprava, Služba za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša, Subotica - Trg slobode br. 1

OBAVJEŠTAVA

Da je podnesen Zahtjev za određivanjem obujma i sadržaja Studije o procjeni utjecaja na okoliš projekta: »IZGRADNJA TENISKE DVORANE« na katastarskoj čestici 890/1 KO Palić grada Subotice.

Uvid u podatke obavijesti i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta TENIS KLUB »PALIĆ 1878.«, Park narodnih heroja br. 5 Palić, može se izvršiti u prostorijama Službe za komunalne poslove, poduzetništvo i zaštitu okoliša, II. kat – ured 226, u razdoblju od 21. studenoga do 8. prosinca 2008. godine u vremenu od 10 do 12 sati.

Molimo Vas da u gore navedenom roku dostavite mišljenje o zahtjevu za određivanjem obujma i sadržaja Studije o procjeni utjecaja predmetnoga objekta, ovom mjerodavnom tijelu.

Hrvatski paprenjaci u Hamburgu

U Altona muzeju za umjetnost i povijest kulture u Hamburgu otvorena je međunarodna izložba tradicionalnih proizvoda pod nazivom »Lebkuchen aus ganz Europa«. Zahvaljujući Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Hamburgu na izložbi su predstavljeni i hrvatski

proizvođači paprenjaka i licitara. Svoje su proizvode izložili Prva hrvatska tvornica paprenjaka iz Zagreba i obrt »Blažeković medičar i voskar« iz Osijeka. Pred više od 500 posjetitelja izložbu je, prigodnim izlaganjem o tradiciji izrade paprenjaka i licitara u Hrvatskoj, otvorio generalni konzul Republike Hrvatske u Hamburgu.

Internet bez adresa

»Otac interneta«, Vint Cerf, najavio je realnu mogućnost da bi do 2010. godine internet mogao ostati bez IP adresa. Naime, mreža nema dovoljno jedinstvenih kodova koji čine jednu IP adresu, a upravo zbog toga bi u bliskoj budućnosti moglo doći do spomenutog problema tj. nemogućnosti povezivanja novih korisnika na internetskoj mreži. Kada se pojavila »svjetska mreža« (1977.) sustav IP verzija 4 imao je 4,2 milijarde slobodnih adresa, ali se one danas već čine nedovoljnim za buduće potrebe. Novi sustav verzije 6, koji se trenutačno koristi u Japanu, ima mogućnost »uključivanja« 3 x 340.000 milijardi adresa.

Nova piramida

Nedavno je u Egiptu otkrivena još jedna piramida za koju se vjeruje kako je pripadala kraljici Sehseeshet, majci kralja Teia, prvog kralja šeste egipatske dinastije. Piramida je visoka 5 metara, široka oko 22 m sa svake osnovne strane, a smatra se starom oko 4300 godina.

21. studenoga 2008.

U NEKOLIKO REDAKA

Čaj i sladoled

Nastupajuća hladnoća posve je istisnula sladoled iz gastronomskog menija, a brzometno uvrstila topli čaj u našu svakidašnjicu. Posve karakteristično za naše prilike. Ljeti hladno, a zimi toplo. Iako cijeli svijet kontinuirano pije čaj tijekom čitave kalendarske godine, neovisno o stanju žive u vanjskim termometrima. Slična stvar je i sa sladoledom, kojega mnogi narodi ne prestaju konzumirati i za vrijeme najvećih hladnoća. Kod nas to ne ide tako. Mora se poštovati ustaljeni red. A tko ga je izmislio – vjerojatno se nikada neće saznati.

FOTO KUTAK

Ljuljaj me nježno...

ŠALJIVI KUTAK

Zašto žene ne prenose nogometnu utakmicu?

Zato što igrači ne mogu toliko brzo trčati koliko one mogu brzo pričati.

Nova konobarica, zgodna, mlada plavuša, podigne telefonsku slušalicu:

- Izvolite, birtija.

- Možemo li rezervirati stol za dvanaest osoba?

- A koji put vam ja moram ponavljati. Niste dobili prodavaonicu pokušstva, nego gostionicu?!

Ide čačkalica ulicom, sretne ježa i upita: »Bok, dečki!

Gdje je tulum?«

Muškarci imaju samo dvije mane: sve što kažu i sve što naprave.

Djed Mraz, pametni muškarac i žena voze se u liftu i spaze novčić na podu. Pitanje: »Tko će ga podignuti?«

Odgovor: Žena. Ostala dvojica ne postoje.

Hrvanje

Spartak prvak države

Naslov prvaka u hrvanju grčko-rimskim stilom po dvadeseti put osvojili su hrvati Spartaka iz Subotice, predvođeni svojim najboljim natjecateljem i dvostrukim olimpijcem Davorom Štefanekom. Završnica

ovogodišnjeg prvenstva države održana je prošlog vikenda u Beogradu, a novi prvaci države prvo su u polufinalu svladali domaći Partizan (4-3), dosad jedinu neporaženu momčad, a zatim u finalnom susretu slavili i protiv zrenjaninskog Proletera (5-2), prošlogodišnjeg šampiona države.

Nogomet

Neuspješni vikend

Nogometaši NK Spartak Zlatibor vode nesretno su poraženi (0-1) u duelu s izravnim konkurentom za plasman u Prvu ligu, momčadi BSK-a iz Borče. Par minuta prije kraja susreta domaćin je uspio postići pobjedonosni zgoditak i povećati svoju prednost na ligaškoj tablici. Zbog reakcije nakon primljenog gola, posve neopravdano, isključen je trener Ranko Popović. Ni nogometašice Spartaka nisu uspjele zabilježiti pobjedu u proteklom ligaškom nastupu. Bolje do njih bile su gošće iz Kuršumlije (1-4).

Tenis

Đokoviću Masters

Najbolji srpski tenisač Novak Đoković nadmoćno je osvojio Masters u Šangaju sigurnim pobjedama u polufinalu protiv Simona (4-6, 6-3, 7-5) i u finalu protiv Davidenka (6-1, 7-5). Zanimljivo je kako je pobjedniku završnog natjecanja najboljih tenisača ove sezone na koncu »zafalilo« samo 10 poena da pretekne Rogera Federera na drugom mjestu ATP ljestvice. Poraz od Tsonge u skupini koštao ga je drugog mjesta na svijetu.

Rukomet

Zagreb CO ide dalje

Rukometaši hrvatskog prvaka Zagreba CO, neodlučenim rezultatom na gostovanju protiv njemačke momčadi Rhein Neckar Lowena (27-27), izborili su nastavak natjecanja u Ligi prvaka. Ostaje žal za

propuštenom prilikom osvajanja 3 boda, koja se prenose u sljedeću fazu, jer su »Zagrebaši« vodili veći dio susreta i imali u jednom trenutku i 6 zgoditaka prednosti. Ovako obje momčadi nose po dva boda.

Uređuje: Dražen Prčić

Subotica-trans

SUBOTICA-TRANS obavještava cijenjene putnike na međunarodnoj autobusnoj liniji, Subotica – Zagreb, važe cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

- djeca do 6 godina voze se besplatno
- djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.225 din.)
- studenti uz prikaz studentske legitimacije (koja se dobiva na autobusnoj stanici) uživaju popust od 20% (povratna karta je 3.332 din., a u jednom smjeru 1.960 din.)

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA IZRAVNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA SMJERA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

Antun Nađ Kanas, nogometaš

Dva hattricka u dva susreta

Postigavši po tri pogotka na susretima protiv rivala iz momčadi Subotice i Bačke Topole, skrenuo je pozornost na svoj nogometni talent

Razgovor vodio: Dražen Prčić

Skupljanje lopti

Često sa svojim suigračima iz momčadi skljupljamo lopte prvoj momčadi NK Spartaka Zlatibor vode kada igra na domaćem terenu.

Prva momčad NK Spartak Zlatibor vode iz Subotice bori se ove godine za ulazak u Prvu nogometnu ligu Srbije, ali iznimnu pozornost posvećuje i najmlađim uzrastima s kojima se najozbiljnije radi u nekoliko starosnih kategorija. Jer, budućnost uvijek počiva na mladosti, a ponetko iz pionirsko-kadetskih sastava mogao bi vremenom zaigrati na prvoligaškim terenima. Mogao bi to biti, primjerice, *Antun*

Nađ Kanas (1996.), mladi nogometaš koji je u jesenskom dijelu sezone u područnoj ligi najbolji strijelac svoje momčadi.

Koliko godina igraš nogomet u NK Spartak Zlatibor vodi?

Nogomet sam počeo igrati u osmoj godini, u najmlađim uzrastima NK Spartak, a kako se naš klub spojio s klubom Zlatibor voda, danas nastupam u klubu zajedničkog imena.

Tko je bio Tvoj prvi trener, a pod čijim stručnim nadzorom danas treniraš?

Vještinu najljepšeg sporta na svijetu počeo sam učiti kod svog prvog trenera *Fazekeša*, dok je danas moj trener *Zvezdan Čosić*, nekada istaknuti prvotimac prvoligaškog Spartaka.

Na kojoj poziciji igraš u momčadi?

Igram na mjestu napadača, ili kako se to u nogometnom žargonu kaže, na mjestu špice.

Napadači imaju samo jednu zadaću, zabiti gol. Koliko si ih uspio »pospremiti« u ovom dijelu sezone?

U osam susreta jesenskog dijela uspio sam se osam puta upisati u listu strijelaca. Nisam bio strijelac na svakoj utakmici, ali sam uspio zabilježiti dva hattricka. Momčadima Subotice i Bačke Topole »zabio« sam po tri gola i to su bile moje dvije najbolje partije u dosadašnjem dijelu natjecateljske sezone.

Pojasni nam u kakvoj ligi igraju nogometaši tvog starosnog uzrasta?

Igramo u područnoj ligi u kojoj se natječe ukupno 16 momčadi sastavljenih od igrača našeg starosnog uzrasta tj. dječaci rođeni 1996. godine i mlađi. U ovom rangu natjecanja igraju 3 momčadi našeg kluba, 2 momčadi NK Bačke, Subotice, Sente, Bačke Topole, Čoke i drugih mjesta u okolici Subotice.

Za dobre partije na terenu, osobito golove u protivničkoj mreži, potreban je i kvalitetan trening. Koliko često treniraš tijekom tjedna?

Treninge imamo 3-4 puta na tjedan plus jedna utakmica za vikend. Vrijedno i marljivo treniramo pod nadzorom našeg trenera Čosića i vjerujem da ćemo na koncu sezone izboriti još bolji rezultat od trenutačnog 4. mjesta koje zauzimamo trenutačno na tablici.

Što smatraš svojom najboljom nogometnom kvalitetom, a što bi trebao više vježbati i trenirati?

Mislim da najbolje igram desnom nogom i imam solidno jak udarac i dobro igram glavom, dok bih trebao, po trenerovim riječima, raditi još više na tehnici bez koje nema kvalitetnog nogometa.

Imaš li svog nogometnog junaka koji te motivira za nogometno napredovanje i za koji klub navijaš?

Najviše volim *Christiana Ronalda*, najboljeg svjetskog nogometaša današnjice koji igra za Manchester United, moj najdraži klub, dok od hrvatskih momčadi navijam za zagrebački Dinamo.

Bi li volio i sam, jednoga dana, biti nogometaš profesionalac?

To je moja najveća nogometna želja i o tome često razmišljam.

Hoće li škola trpjeti zbog nogometa?

Neće. Idem u 6. d razred OŠ »Ivan Milutinović« i vrlo dobar sam đak. Škola je uvijek na prvom mjestu, a potom slijede treninzi na Spartaku. Ukoliko se dobro rasporedi vrijeme, onda se ima vremena za sve, pa i igrice na računalu, s kojima se najradije zabavljam u slobodno vrijeme.

KRIŽALJKA

www.kvistikoteka.hr

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	SLAVNI RUŠIJSKI EKUVAČ	KULVAČICA FLACK	AMALUJA STVO	OSJEČKA TVORNIČA ČETRI	SMANJE NOSI MRS. DUBNA	DELFSKA PROBO- ČICA	GHASPA RISMA	RIJEKA	ALISTINA	PIČUCL PALCIC	NOGOVE- TAS KLASNIČ	MUČJAK KOSUTE	MOGOMET- VI KLUB IZ BENGAMA
ISPAKA VANJE TRANSPU- RIRANJE													
PRINATI LUDSKI I OBILJEŽJA									TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA				
ZAVRŠITI POSAO								PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK					
ZERKA NERED							VRETA DRAGILJA						
KR. EZINA DRAMA							SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA				NAŠICE HIBRID PŠENICE I BAZI		
CAMUSOV ROMAN								MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU- GHRIVANA				NORVEŠKA CITARIST CLATION	
REDATE- LJICA ZET- TERLING				KIRIK ZGODA PRIGODA (OKAZIJA)		DRUŠTVO SUKOB NAPODA CLUPANI RIKZANI				GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI- VA KAP F			
OTOK		HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO- KRACIJE							GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA				
IZNUVA AKTIVNOSTI													MIKROBIO- LOGINJA MAMUA tamgrot LAVIC-ACI
ZVAKAČA					TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET"								
DRUŽU			SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN									"CITRA" UZDAJVA CI DINJA	
KRAJKA BILJSKA CNOTA							NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del						
UMJERENO U ZAHTJE- VMA								LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA					
KLJE OD MORSKIH ZVODITELJA					ISKOPA- VANJE NABINAI SALAMURA								
ERSTE ADRIATIC GUIDE				PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO		PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE				JAVENIJA OLEB VIDOV			
STANOVNIK RTINE									POLUNAJ- MUNAJAK RANSA PECESE- TICA				
RIVS NO- COMPTAS MADOLKA													

Ukupno riješenih riječi: 100. Riječi koje su riješene u ovom križaljki su: 1. ISPAKA VANJE TRANSPURIRANJE, 2. PRINATI LUDSKI I OBILJEŽJA, 3. ZAVRŠITI POSAO, 4. ZERKA NERED, 5. KR. EZINA DRAMA, 6. CAMUSOV ROMAN, 7. REDATELJICA ZETTERLING, 8. *OTOK*, 9. IZNUVA AKTIVNOSTI, 10. ZVAKAČA, 11. DRUŽU, 12. KRAJKA BILJSKA CNOTA, 13. UMJERENO U ZAHTJEVMA, 14. KLJE OD MORSKIH ZVODITELJA, 15. *ERSTE ADRIATIC GUIDE*, 16. STANOVNIK RTINE, 17. RIVS NO-COMPTAS MADOLKA, 18. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 19. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 20. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 21. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 22. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 23. JAVENIJA OLEB VIDOV, 24. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 25. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 26. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 27. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 28. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 29. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 30. VRETA DRAGILJA, 31. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 32. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 33. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 34. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 35. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 36. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 37. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 38. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 39. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 40. JAVENIJA OLEB VIDOV, 41. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 42. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 43. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 44. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 45. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 46. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 47. VRETA DRAGILJA, 48. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 49. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 50. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 51. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 52. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 53. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 54. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 55. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 56. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 57. JAVENIJA OLEB VIDOV, 58. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 59. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 60. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 61. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 62. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 63. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 64. VRETA DRAGILJA, 65. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 66. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 67. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 68. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 69. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 70. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 71. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 72. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 73. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 74. JAVENIJA OLEB VIDOV, 75. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 76. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 77. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 78. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 79. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 80. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 81. VRETA DRAGILJA, 82. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 83. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 84. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 85. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 86. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 87. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 88. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 89. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 90. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 91. JAVENIJA OLEB VIDOV, 92. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 93. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 94. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 95. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 96. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 97. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 98. VRETA DRAGILJA, 99. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 100. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 101. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 102. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 103. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 104. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 105. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 106. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 107. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 108. JAVENIJA OLEB VIDOV, 109. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 110. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 111. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 112. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 113. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 114. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 115. VRETA DRAGILJA, 116. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 117. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 118. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 119. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 120. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 121. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 122. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 123. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 124. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 125. JAVENIJA OLEB VIDOV, 126. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 127. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 128. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 129. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 130. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 131. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 132. VRETA DRAGILJA, 133. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 134. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 135. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 136. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 137. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 138. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 139. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 140. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 141. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 142. JAVENIJA OLEB VIDOV, 143. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 144. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 145. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 146. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 147. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 148. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 149. VRETA DRAGILJA, 150. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 151. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 152. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 153. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 154. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 155. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 156. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 157. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 158. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 159. JAVENIJA OLEB VIDOV, 160. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 161. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 162. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 163. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 164. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 165. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 166. VRETA DRAGILJA, 167. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 168. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 169. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 170. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 171. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 172. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 173. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 174. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 175. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 176. JAVENIJA OLEB VIDOV, 177. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 178. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 179. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 180. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 181. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 182. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 183. VRETA DRAGILJA, 184. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 185. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 186. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 187. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 188. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 189. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 190. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 191. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 192. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 193. JAVENIJA OLEB VIDOV, 194. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 195. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 196. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 197. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 198. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 199. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 200. VRETA DRAGILJA, 201. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 202. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 203. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 204. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 205. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 206. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 207. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 208. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 209. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 210. JAVENIJA OLEB VIDOV, 211. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 212. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 213. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 214. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 215. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 216. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 217. VRETA DRAGILJA, 218. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 219. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 220. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 221. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 222. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 223. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 224. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 225. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 226. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 227. JAVENIJA OLEB VIDOV, 228. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 229. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 230. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 231. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 232. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 233. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 234. VRETA DRAGILJA, 235. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 236. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 237. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 238. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 239. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 240. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 241. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 242. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 243. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 244. JAVENIJA OLEB VIDOV, 245. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 246. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 247. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 248. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 249. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 250. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 251. VRETA DRAGILJA, 252. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 253. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 254. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 255. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 256. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 257. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 258. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 259. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 260. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 261. JAVENIJA OLEB VIDOV, 262. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 263. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 264. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 265. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 266. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 267. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 268. VRETA DRAGILJA, 269. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 270. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 271. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 272. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 273. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 274. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 275. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 276. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 277. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 278. JAVENIJA OLEB VIDOV, 279. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 280. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 281. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 282. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 283. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 284. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 285. VRETA DRAGILJA, 286. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 287. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 288. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 289. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 290. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 291. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 292. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 293. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 294. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 295. JAVENIJA OLEB VIDOV, 296. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 297. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 298. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 299. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 300. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 301. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 302. VRETA DRAGILJA, 303. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 304. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 305. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 306. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 307. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 308. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 309. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 310. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 311. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 312. JAVENIJA OLEB VIDOV, 313. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 314. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 315. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 316. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 317. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 318. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 319. VRETA DRAGILJA, 320. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 321. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 322. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 323. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 324. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 325. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 326. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 327. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 328. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 329. JAVENIJA OLEB VIDOV, 330. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 331. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 332. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 333. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 334. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 335. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 336. VRETA DRAGILJA, 337. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 338. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 339. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 340. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 341. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 342. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 343. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 344. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 345. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 346. JAVENIJA OLEB VIDOV, 347. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 348. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 349. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 350. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 351. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 352. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 353. VRETA DRAGILJA, 354. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 355. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 356. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 357. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 358. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 359. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 360. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 361. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 362. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 363. JAVENIJA OLEB VIDOV, 364. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 365. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 366. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 367. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 368. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 369. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 370. VRETA DRAGILJA, 371. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 372. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 373. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 374. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 375. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 376. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 377. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 378. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 379. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 380. JAVENIJA OLEB VIDOV, 381. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 382. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 383. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 384. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 385. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 386. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 387. VRETA DRAGILJA, 388. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 389. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 390. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 391. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 392. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 393. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 394. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 395. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 396. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 397. JAVENIJA OLEB VIDOV, 398. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 399. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 400. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 401. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 402. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 403. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 404. VRETA DRAGILJA, 405. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 406. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 407. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 408. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 409. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 410. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 411. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 412. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 413. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 414. JAVENIJA OLEB VIDOV, 415. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 416. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 417. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 418. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 419. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 420. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 421. VRETA DRAGILJA, 422. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 423. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 424. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 425. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 426. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 427. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 428. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 429. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 430. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 431. JAVENIJA OLEB VIDOV, 432. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 433. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 434. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 435. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 436. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 437. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 438. VRETA DRAGILJA, 439. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 440. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 441. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 442. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 443. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 444. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 445. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 446. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 447. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 448. JAVENIJA OLEB VIDOV, 449. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 450. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 451. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 452. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 453. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 454. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 455. VRETA DRAGILJA, 456. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 457. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 458. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 459. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 460. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 461. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 462. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 463. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 464. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 465. JAVENIJA OLEB VIDOV, 466. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 467. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 468. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 469. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 470. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 471. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 472. VRETA DRAGILJA, 473. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 474. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 475. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 476. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 477. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 478. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 479. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 480. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 481. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 482. JAVENIJA OLEB VIDOV, 483. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 484. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 485. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 486. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 487. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 488. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 489. VRETA DRAGILJA, 490. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 491. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 492. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 493. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 494. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 495. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 496. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 497. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 498. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 499. JAVENIJA OLEB VIDOV, 500. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 501. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSOVA WELLEBA, 502. NIKAD KEMUSIO ELEMENT (ZNAK) Del, 503. ISKOPAVANJE NABINAI SALAMURA, 504. TUPSKA EABLAST LVAJET MOST OKA, 505. PAONIK PLICA ZVNIČI I SISAK, 506. VRETA DRAGILJA, 507. SELO 400 NOVOU BADA PRODAVAČ CEJEVA, 508. MOČVAR NO TLO IRANIK ZLODU-GHRIVANA, 509. GOVJEK IZ STARE RECIF DIO NABI-VA KAP F, 510. GLUMICA SORVINO ODHPANAC ERITAMA, 511. HERPES ... PIHVAUNI CI ELRO-KRACIJE, 512. TERICA KAMOMILA "ANAR COMMON MARRIET", 513. SUA ZAVRAJINA TRAGIČAN, 514. PORTUGAL SLOŽENO I TANKO BLOVO, 515. PORTUGAL FABRINJA BALIN NASICE, 516. JAVENIJA OLEB VIDOV, 517. POLUNAJ-MUNAJAK RANSA PECESE-TICA, 518. LUGLEČI NAMAZ GRADJANIN ORSO

Majstor Fabijan je kopao bunare po cijeloj Vojvodini

Bunardžija iz Sonte

*Nekada su bunari kopani na ulici, ali ne za svaku kuću * Majstori bunardžije bili su na velikoj cijeni * Uz pouzdanu opremu trebala je i kuraž za kopanje i do 9 metara dubine * Najdublji bunari u Vojvodini kopali su se u Sonti i u Somboru*

Piše: Ivan Andrašić

Do prije šezdesetak godina nije baš svaka kuća u selu imala bunar. Kopani su na ulici, najčešće za desetak, pa i do dvadesetak okolnih kućanstava. Za potrebe kuhanja i pranja po vodu su išle gazdarice, a ukoliko bi ih bilo u kući, djevojke-udavače. Ovi su bunari često bili mjesta za izmjenu informacija, za malo ogovaranja, pa i za ostavljanje ili slanje kojekakvih poruka. Po vodu su išli i domaćini, ali samo kad je trebalo napojiti stoku. Kopanje bunara bio je specifičan i skup posao kojega baš i nije bio u stanju naučiti i raditi svatko. Oprema je morala biti pouzdana, bila je za ona vremena i prilično skupa, a kako su bunari kopani i do 9 metara dubine, majstoru je bila potrebna i poprilična doza hrabrosti. U Sonti još živi bunardžija *Fabijan Šokac*, koji je zakoračio u deveto životno desetljeće.

»Zanat sam naučio od nekada nadaleko poznatog majstora *Pagre*. Osim mene, kod majstora *Pagre* je šegrtovao i kasnije jednako tako poznati majstor *Jorige*. Šegrt je bilo još, no vremenom su odustajali, nije baš svatko podnosio dubinu i stiješnjen prostor. Kopali smo različite tipove bunara, majstor *Pagra* nam je otkrivao sve tajne profesije. Po svršetku zanata otisnuli smo se svatko na svoju stranu i obojica smo postali traženi majstori«, kaže majstor *Fabijan*.

BUNARI PO CIJELOJ VOJVODINI: Ovaj vitalan starac iskopao je mnoge bunare po cijeloj Vojvodini, a dosta je radio i s one strane Dunava. Kaže kako je u njegovo vrijeme najkvalitetnija voda bila u Sonti i Somboru. »U ova dva mjesta kopalo se i najdublje, čak do 9 metara, a na toj je dubini i temperatura bila dosta niska. Za razliku od bunara u Bačkoj, u Banatu se na vodu nailazilo na dvostruko manjoj dubini, a na pojedinim lokacijama na 'žilu' se nailazilo već i na 2 do 2,5 metra. Na terenima Bačke bunari su kopani obično u promjeru od 1,10 metara, a u Erdutu i Aljmašu puno širi, promjer im je bio 2,5 pa i 3 metra, sve je ovisilo o dubini kopanja. Vremenom, bunari se prestaju kopati na ulicama, preseljavaju se u dvorišta. »Kako je među ženama posjedovanje vlastitog bunara bilo pitanje statusa, gazdarice su ga i budne sanjale u svojem dvorištu. Bunari su obično kopani na međi između 'pridnjega i stražnjega dvora', tako da su 'na ruci' i gazdi za napajanje stoke i gazdarici za potrebe 'kujne' i pranja. U velikom broju slučajeva kopani su na međi između dva kućanstva, tako da bi gazde podijelile troškove, a gazdarice bi bile zadovoljne što po vodu ne moraju na sokak. Problemi bi nastajali jedino kad bi se gazdarice zavadile, pa bi se precizno, konopcem, kukuruzovinom

ili trskom mjerilo na čijem je placu bunar više, no gazde su znale malo 'i reda napraviti', pa bi se gazdarice brzo i pomirile«, prisjeća se majstor *Fabijan*.

OPREMA: Kad bi gazda »pogodio posao«, majstor bi dopremio svoju opremu: nogare, napravljene od tri stupa duljine 2,5 do 3 metra, na vrhu spojena željeznim klinom i poluobručem, a na 80 cm od tla na dva stupa su bila pričvršćena ležišta za drveni valjak s ručkama; motku duljine 9 metara; jedek (debelo užje) duljine petnaestak metara; čeličnu sajlu, čekrk, metalnu kantu od 50 litara, ašov sa skraćenim držalom (do 60 cm) i bager. Radovi bi počeli obilježavanjem budućega bunara. Uporabom čavla i konopa na zemlji bi se ucrtala kružnica promjera 1,10 m. Kasnije, postavljanjem opeka, dobije se otvor bunara promjera 85 cm. Majstor bi pristupio kopanju do 2 m dubine, izbacujući zemlju van, a zatim bi se iznad rupe postavljali nogari s drvenim valjkom, sajlom i kantom. Majstor bi dalje iskopanom zemljom punio kantu, koju bi pomoćni radnici okretanjem ručki valjka i namotavanjem sajle izvlačili i praznili. Pomoćne radnike bi obično osigurao gazda. Tako bi se kopalo dok majstor ne bi »osjetio« vodu. »Za vodu je trebalo imati osjećaj i iskustvo. Ukoliko bi se pretjeralo u kopanju i voda pokuljala, posao bi bio upropašten, jer se ne bi moglo ozidati rupe opekam. Meni se to nikad nije desilo, mnogim samozvanim majstorima jest. Za mene bi to bila velika bruka, ne znam kako bih pogledao majstor *Pagri* u oči«, zamišljeno pripovijeda majstor *Fabijan*. Majstor bi, kad bi osjetio vodu, na dno postavljao prethodno pripremljen šablon od dasaka i na njega bi opekam i jakom cementnom žbu-

Dida Fabijan

kom ozidavao stijenke visine 2 metra. Dalje se ozidavalo »na suho«, jedino se svaki red posipao s malo zemlje, kako bi se izbjeglo klimanje opeka. Tako bi se zidalo do površine. Tada bi se na tronožac montirali čekrk, motka i bager. »Bager je imao pomični dio, koji je tvorio dno i jednu stranu spremnika za pijesak. Trešenjem motke postizalo bi se upadanje otvorenoga bagera u mokri pijesak, a kad bi se spremnik napunio, povlačenjem sajle pomični dio bagera bi se zatvarao i uz pomoć jedeka i čekrka izvlačio i prazio. Postupak je ponavljan dok se ne bi »izbušila« sljedeća dva metra. Ozid bi na taj način postupno upadao u vodu, a preostala dva metra dozidao bih do površine i tako bi moj dio posla bio završen, kućanstvo bi dobilo svoju vodu, a gazdarice bi bile najzadovoljnije«, kaže nam majstor *Fabijan*. Ovaj vrstan majstor znao bi uraditi i drugi dio posla, koji se sastojao od izrade drvene ograde oko bunara zvane sik, te postavljanja derma. Deram se sastojao od stabilnog nosećeg stupa s rakljama i klinom. Klin je prolazio kroz pomični stup, koji je s deblje strane bio opterećen balastom, a na tanjoj je bila pričvršćena motka, na čijem je drugom kraju bila drvena kofa za zahvatanje i izvlačenje vode iz bunara. U kasnijoj fazi umjesto drvenih pojavljuju se betonski sikovi – okrugli, četvrtasti, šesterokutni i osmerokutni, a dermove sve više potiskuju drveni valjci s lancima i limenim kantama.

»Već su bili kod mene otkupljivači starog željeza i nudili mi novac za opremu koju ste vidjeli i fotografirali. Novac nije bio velik, ali nitko se za ovu staru opremu ne zanima, a ja ne znam kuda bih s njom. Jedino bi mi bilo žao da je stvarno moram prodati u staro željezo«, kaže majstor *Fabijan* na koncu našega razgovora.

Bunar iz novije faze

Tajne

Škrinje drvene metalom optočene, velike i male, u mračne kute sklonjene, uvijek nešto kriju. Vrijedno. Blago, dragocjenosti, tajne dobro čuvane. Zato su i sklonjene, od očiju sakrivene. A što nam one, nama koji ih nasljeđujemo, otkrivaju. Pradjedov lik u ulaštenom poklopcu starog džepnog sata, poklopljene skazaljke u zaustavljenom vremenu; prsten vjenčani zlatni, koji još sjajem vjeru i nadu zrači u ljubav čovjeka za čovjeka – trajnu. List uveli, koji se dodirnut u prah pretvara i onda s proljeća ponovno se rada – mlad i zelen. Školjku gluhu s dna izgubljenog mora. Grudvu zemlje i šaku pijeska rasutog u koji kad ugaziš izaći ne možeš.

S dobivenim škrinjama tajne zaključane otkrivamo. Nasljeđujemo. Tajne trajanja koje svatko otkriti mora.

M. Kopunović

**PETAK
21.11.2008.**

05.55 - Trenutak spoznaje
07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
07.05 - Vijesti
07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
07.35 - Vijesti
07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
09.10 - Sve će biti dobro
10.00 - Vijesti
10.15 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
11.10 - Oprah show
12.00 - Dnevnik
12.35 - Opijeni ljubavlj
13.20 - Dan za danom, emisija
14.30 - Vijesti
14.45 - Glas domovine
15.10 - Znanstvena petica
15.40 - Drugo mišljenje
16.15 - Hrvatska uživo - Vijesti
16.20 - Hrvatska uživo
17.55 - Iza ekrana
18.35 - Sve će biti dobro
19.30 - Dnevnik
20.15 - Troja, američki film
23.00 - Lica nacije
23.50 - Poslovne vijesti
00.00 - Dnevnik 3
00.25 - Dosjei X (2.), serija
01.10 - Filmski maraton: Smokey i Bandit 3, američki film
02.30 - Filmski maraton: Docteur Semmelweis, poljsko-francuski film
04.05 - Oprah show
04.50 - Opijeni ljubavlj

06.55 - Najava programa
07.00 - Pingu, crtani film
07.05 - Nove pustolovine: Lucky Luke
07.30 - I to je to, crtani film
07.40 - Oban, crtana serija
08.05 - Na kraju ulice
08.20 - Čarobna ploča (učimo engleski)
08.35 - Učilica
08.50 - Moji su roditelji izvanzemaljci, serija
09.15 - Beverly Hills 6., serija
10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
13.35 - Slikovnica
14.05 - Dokuteka
14.35 - Prijatelji 10., humoristična serija
15.05 - Dragi John 2., humoristična serija
15.35 - Crveni patuljak 6., humoristična serija
16.10 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija

17.00 - Obični ljudi, TV serija
17.50 - Županijske panorame
18.15 - Vijesti na Drugom
18.35 - Posebni dodaci, emisija o filmu
19.20 - Veliki odmor: Glazbeceda
19.35 - Veliki odmor - tema
19.50 - Janko Strižić, crtani film
20.10 - Bez komentara
20.45 - Vijesti na Drugom
21.05 - Eureka 2., serija
22.00 - Umorstva u Midsomeru 11., mini-serija
23.35 - Nabrijani, serija
00.25 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
01.10 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
01.55 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
02.40 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
03.25 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
04.10 - TV raspored

05.15 Ružna ljepotica, serija
06.05 Čarobnjaci
06.30 Power rangers, serija
07.20 Tomica i prijatelji
07.45 Graditelj Bob
08.00 Pocoyo, crtana serija
08.30 Nova lova, TV igra
10.30 Kralj Queensa, serija
10.55 Zakon ljubavi, serija
11.55 Čuvar pravde, serija
12.55 Vijesti
13.10 Nikita, serija
14.10 Inspektor Rex, serija
15.10 Život pod pećevalom, igrani film
17.00 Vijesti

17.15 Operacija Trijumf, reality show
18.15 Zakon ljubavi, serija
19.15 Dnevnik Nove TV
20.00 Moj tata je bolji od tvog tate, obiteljski show
21.20 102 dalmatinca, film
23.10 Vijesti
23.25 Djevojka iz Jersey, igrani film
01.20 Stranac među nama, igrani film
03.05 Deep star six, igrani film
04.40 Nikita, serija
05.25 Kralj Queensa, serija
05.50 Kraj programa

05.15 Big Brother, show
06.10 Magnum, serija (R)
07.00 Spužva Bob Skockani
07.50 Sam svoj majstor

08.15 Korak po korak, humoristična serija (R)
08.45 Puna kuća, humoristična serija (R)
09.15 U dobroj formi, emisija
09.45 Kunolovac, kviz
10.45 Malcolm u sredini, humoristična serija (R)
11.10 Dadilja, serija (R)
11.40 Reba, humoristična serija (R)
12.05 Vijesti
12.10 Ekkluziv, magazin (R)
12.25 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
12.55 Punom parom, kulinarski izazov (R)
13.25 Marina, telenovela
14.15 Cobra 11, kriminalistička serija
15.10 Magnum, serija
16.05 Korak po korak, serija
16.35 Puna kuća, serija
17.05 Malcolm u sredini, humoristična serija
17.30 Dadilja, serija
18.00 Reba, serija
18.30 Vijesti
18.55 Ekkluziv, magazin
19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
19.35 Punom parom, kulinarski izazov
20.00 Big Brother, show
22.15 P.C.U., igrani film
23.55 Vijesti
00.05 Opasna zona, film, akcijska drama
01.45 Kunolovac, kviz
03.45 P.C.U., igrani film, komedija (R)

**SUBOTA
22.11.2008.**

05.40 - Znanstvena petica
06.10 - Iza ekrana
06.50 - Nebeski vrt, dokumentarna serija
07.15 - Vijesti
07.30 - Kinoteka - ciklus klasičnog vesterna: Nepobijeđeni, film
10.00 - Vijesti
10.10 - Vijesti iz kulture
10.15 - Kućni ljubimci
10.50 - Veterani mira, emisija za branitelje
12.00 - Dnevnik
12.35 - Opijeni ljubavlj
13.20 - Prizma, multinacionalni magazin
14.05 - Duhovni izazovi
14.40 - Reporter: Colin Powell
15.55 - Euromagazin
16.30 - Vijesti
16.40 - Hrvatska kulturna baština: Krapanj

17.00 - Svirici moji, glazbena emisija
17.40 - Gandhi, dokumentarni film
18.35 - TV Bingo show
19.15 - Loto 7/39
19.30 - Dnevnik
20.15 - Ples sa zvijezdama, 1. dio (4/8)
21.30 - Ples sa zvijezdama, 2. dio (4/8)
21.50 - Mamutica, kriminalistička serija
22.40 - Dnevnik 3
23.05 - Ciklus Jamesa Bonda: Dr. No, britansko-američki film
01.00 - Ciklus horora: Devil's Rejects, američki film
02.50 - Filmski maraton: Pratilac, francuski film
04.20 - Filmski maraton: Ubojstva davitelja s obronka, američki film
05.45 - Skica za portret
05.55 - Opijeni ljubavlj

06.40 - Najava programa
06.45 - Disneyjevi crtići: Miki i prijatelji
07.05 - Disneyjevi crtići: Kuzco - careva nova škola
07.35 - Žutokljunac
08.00 - Danica
08.05 - Čarobna ploča (Učimo engleski)
08.20 - Ninin kutak
08.25 - Pripovjedač
08.55 - Veliki odmor: Brlog
09.10 - Veliki odmor: Navrh jezika - poštalice
09.20 - Veliki odmor: Kokice
09.35 - Parlaonica
10.35 - Briljanteen
11.30 - Doctor Who 2., serija
12.15 - Majstori svirači
12.45 - Prirodni svijet: Naabi - hijenska princeza, dokumentarni film
13.40 - KS automagazin
14.10 - Košarka (M), NLB liga - prijenos 9. kola
15.55 - Plivanje: Miting Mladosti, prijenos
17.20 - Rukomet, LP - emisija
17.40 - Rukomet, LP: Croatia osiguranje - Pick Szeged, prijenos
19.20 - Rukomet, LP - emisija
19.35 - U vrtu pod zvijezdama
20.10 - Matrix Revolutions, američki film
22.20 - Brodovi hranitelj: Posljednji drveni ribari, dokumentarna serija
22.55 - Sheryl Crow - Live from Irving Plaza, NY
00.00 - Sportske vijesti
00.10 - Noć u kazalištu

05:50 Code lyoko, crtani film
06:15 Yu-Gi-Oh GX
06:40 Superheroj Spiderman
07:10 Iron Kid, crtani film
07:35 Dora istražuje
08:05 Bratz, crtani film
08:30 Nova lova, TV igra
10:35 Čarobnice, serija
11:35 Frikovi, serija
12:35 Djevojka iz Jersey, igrani film
14:35 Nad lipom 35, show
16:05 Ne zaboravi stihove, glazbeni kviz
17:05 Vijesti
17:15 Kod Ane, kulinarski show
18:05 Trenutak istine, game show
19:15 Dnevnik Nove TV
20:00 Posljednji križari, film
21:45 Tajna krvavog mora, igrani film
23:20 Divlja vožnja, film
01:00 Pokretna meta, film
02:45 Stranac među nama, igrani film
04:25 R. Pilcher: Rujan, film
05:55 Frikovi, serija
06:40 Kraj programa

06.00 Look, zabavna emisija (R)
06.25 Najbolje godine, humoristična serija
06.50 Ulica Sezame
07.55 Bikeri s Marsa
08.25 Transformeri
08.50 Maheri, dramska serija
09.45 Lutrija života, serija
10.35 Riba zvana Wanda, film, krimi komedija
12.40 Vijesti uz ručak
12.45 Big Brother, show (R)
14.40 Zvijezde Extra: 50 zvezdanih skandala (3. dio), zabavna emisija
15.55 Premiere League, prijenos
17.55 Look, zabavna emisija
18.30 Vijesti
19.05 Eksploziv, magazin
19.30 Big Brother, show
20.00 Večera za 5 sa zvijezdama, lifestyle emisija
21.55 Lovac i ubojica, film, triler
00.00 Tri kralja, film, akcijski
02.00 Kunolovac, kviz
04.00 Opasna zona, film, akcijska drama

**NEDJELJA
23.11.2008.**

06.40 - Svirci moji, glazbena emisija
 07.10 - Euromagazin
 07.40 - Najava programa
 08.00 - Vijesti
 08.10 - Koncert - ciklus komorne glazbe: Francuska noć u Zagrebu (1.dio)
 09.00 - Opera box
 09.35 - Jelovnici izgubljenog vremena
 10.00 - Vijesti
 10.20 - Cadfael 3., mini serija
 12.00 - Dnevnik
 12.30 - Plodovi zemlje
 13.25 - Split: More
 14.00 - Nedjeljom u dva
 15.10 - Mir i dobro
 15.45 - Lijepom našom: Njemačka (2/2)
 16.45 - Vijesti
 17.05 - Johnson Family Vacation, američki film
 18.45 - Ušća rijeka: Cetina, dokumentarna serija
 19.15 - Loto 6/45
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - 1 protiv 100, kviz
 21.20 - Odmori se, zaslužio si 3. - TV serija
 22.15 - Rizzzi-bizzi
 23.05 - Dnevnik 3
 23.15 - Vijesti iz kulture
 23.25 - Filmski klub: Točka nestajanja, film
 01.00 - Filmski maraton: Tokijska priča, japanski film
 03.20 - Filmski maraton: Nepobijeđeni, film
 05.45 - Glas domovine

06.45 - Mala sirena
 07.10 - Beethoven, američki film za djecu
 08.40 - Leo, serija za djecu
 09.05 - Nora Fora, TV igra za djecu
 09.50 - Na prvi pogled, serija
 10.20 - Biblija
 10.30 - Zagreb (Gornji grad): Grkokatolička liturgija
 12.05 - Ples sa zvijezdama (4/8)
 13.30 - Športski prijenos ili snimka
 14.20 - Magazin Lige prvaka
 15.00 - Volim nogomet
 18.20 - Plivanje: Miting Mladosti
 20.00 - HNL - emisija
 20.10 - HNL: Slaven Belupo - Hajduk, prijenos
 22.05 - HNL - emisija
 22.20 - Sportske vijesti
 22.30 - Zašto demokracija?, dokumentarna serija
 23.25 - Dobro ugođena večer:

Schumann-Clara-Brahms
 00.15 - Specijalna postrojba 2., serija
 01.00 - TV raspored

06:50 Code lyoko
 07:15 Yu-Gi-Oh GX
 07:40 Superheroj Spiderman
 08:05 Iron Kid, crtana serija
 08:30 Dora istražuje
 08:55 Bratz, crtana serija
 09:20 Automotiv, auto-moto magazin
 09:50 Novac, buisness magazin
 10:20 Lanac sudbine, serija
 11:15 Smallville, serija
 12:10 Nogometni pas, igrani film
 13:45 Moj tata je bolji od tvog tate, obiteljski show
 15:15 Braće vode, serija
 15:55 Lud, zburjen, normalan
 17:20 Vijesti
 17:30 Posljednji križari, igrani film
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Nad lipom 35, show
 21:10 Nova faca, igrani film
 22:45 Red carpet, showbiz magazin
 00:05 Svi mrže Chrisa, serija
 01:05 Divlja vožnja, igrani film
 02:40 Red carpet, showbiz magazin
 03:50 R. Pilcher: Rujan 2, igrani film
 05:20 Kraj programa

05.30 Big Brother, show
 06.25 Lutrija života, dramska serija (R)
 07.10 Jedna od dečki, humoristična serija
 07.40 Ulica Sezam, crtana serija
 08.45 Bikeri s Marsa, crtana serija
 09.10 Transformeri, crtana serija
 09.35 Lijepe žene, dramska serija
 10.30 Ljubavno pismo, igrani film, komedija
 12.05 Braća, igrani film, komedija
 14.00 Vijesti
 14.10 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 16.05 Odred za čistoću, zabavna emisija
 16.40 Discovery: Preživjeti divljinu: Pustinja Moab, dokumentarna serija

17.35 Ekkluziv, magazin
 18.30 Vijesti
 19.00 Nivea for men Nogometni izazov, reality show
 20.00 Big Brother, show
 21.00 Ljubav je slijepa, igrani film, komedija
 23.05 CSI: Miami, kriminalistička serija
 00.00 Kunolovac, kviz
 02.00 Lovac i ubojica, igrani film, triler (R)
 03.55 Tri kralja, film, akcijski (R)

**PONEDJELJAK
24.11.2008.**

06.15 - Drugo mišljenje
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.10 - Sve će biti dobro
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 11.10 - Treća dob, emisija za umirovljenike
 12.00 - Dnevnik
 12.35 - Opijeni ljubavlju
 13.20 - Dan za danom, emisija
 14.30 - Vijesti
 14.45 - Normalan život - emisija o osobama s invaliditetom
 15.35 - Mijenjam svijet
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.45 - Najslabija karika, kviz
 18.35 - Sve će biti dobro
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - Latinica
 21.55 - Potrošački kod
 22.35 - Otvoreno
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.45 - Dnevnik 3
 00.10 - Dosjei X (2.), serija
 00.55 - Dr. House 4., serija
 01.40 - Specijalna postrojba 2., serija
 02.25 - Skica za portret
 02.35 - Mijenjam svijet
 03.05 - Potrošački kod
 03.35 - Latinica
 05.10 - Opijeni ljubavlju

07.00 - Pingu, crtani film
 07.05 - Nove pustolovine: Lucky Luke
 07.30 - Moj mali poni
 07.40 - Oban, crtana serija
 08.05 - Na kraju ulice
 08.20 - Čarobna ploča (2. razred)

08.35 - Učilica
 08.50 - Moji su roditelji izvanzemaljci, serija
 09.15 - Beverly Hills 6., serija
 10.00 - Antologija hrvatskog glumišta: Antigona, kraljica u Tebi
 11.45 - Daleko od doma, serija
 12.20 - XXL, francuski film
 14.00 - TOP 40
 14.45 - Prijatelji 10., serija
 15.10 - Dragi John 2., serija
 15.40 - Crveni patuljak 6.
 16.10 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
 17.00 - Obični ljudi, TV serija
 17.50 - Županijske panorame
 18.15 - Vijesti na Drugom
 18.35 - Na rubu znanosti: Ayurveda - nauk o životu
 19.20 - Veliki odmor: Brlog
 19.35 - Veliki odmor - tema
 19.50 - La linea, crtani film
 20.05 - Uzmi ili ostavi, TV igra
 20.40 - Dodjela nagrada Hrvatskog glumišta, prijenos
 22.40 - Vijesti na Drugom
 23.00 - Dr. House 4., serija
 23.50 - Garaža
 00.25 - Specijalna postrojba 2., serija

05:15 Ružna ljepotica, serija
 06:05 Čarobnjaci
 06:30 Power rangers, serija
 07:20 Tomica i prijatelji
 07:45 Graditelj Bob
 08:00 Pocoyo, crtana serija
 08:30 Nova lova
 10:30 Kralj Queensa, serija
 11:05 Zakon ljubavi, serija
 12:05 Čuvar pravde, serija
 13:05 Vijesti
 13:20 Nikita, serija
 14:20 Inspektor Rex, serija
 15:20 Nova faca, igrani film
 17:00 Vijesti
 17:15 Operacija Trijumf, reality show
 18:10 Zakon ljubavi, serija
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Ne zaboravi stihove, glazbeni kviz
 21:00 Operacija Trijumf, reality show
 23:40 Vijesti
 23:55 Seks i grad, serija
 00:25 Seinfeld, serija
 00:55 Život na sjeveru, serija
 01:50 R. Pilcher: Ljetna ljubav 1, igrani film
 03:20 Nikita, serija
 04:10 Inspektor Rex, serija
 04:55 Kralj Queensa, serija
 05:15 Kraj programa

05.40 Magnum, serija (R)
 06.30 Spužva Bob Skockani
 07.20 Sam svoj majstor, serija
 07.50 Korak po korak, (R)
 08.15 Puna kuća, serija (R)
 08.45 Malcolm u sredini, (R)
 09.10 U dobroj formi, emisija
 09.40 Kunolovac, kviz
 10.40 Dadija, serija (R)
 11.10 Reba, serija (R)
 11.40 Vijesti
 11.45 Ekkluziv, magazin (R)
 12.25 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 12.55 Punom parom, kulinarski izazov (R)
 13.25 Marina, telenovela
 14.15 Cobra 11, serija
 15.10 Magnum, serija
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Puna kuća, serija
 17.05 Malcolm u sredini, serija
 17.30 Dadija, serija
 18.00 Reba, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Big Brother, show
 21.00 Zaštićeni svjedok, film, akcijski triler
 22.40 CSI, serija
 23.35 CSI: New York, serija
 00.35 Vijesti
 00.45 Kunolovac, kviz
 02.45 CSI, serija (R)
 03.35 CSI: New York, (R)
 04.15 Big Brother, show

**UTORAK
25.11.2008.**

05.55 - Normalan život - emisija
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 07.40 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.10 - Sve će biti dobro
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.35 - Opijeni ljubavlju
 13.20 - Dan za danom, emisija
 14.30 - Vijesti
 14.45 - Među nama
 15.35 - Kuharice iz Martina, emisija pučke i predajne kulture
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.45 - Najslabija karika, kviz
 18.35 - Sve će biti dobro
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - Globalno sijelo

20.50 - Jane Eyre, serija
 21.55 - Poslovni klub
 22.35 - Otvoreno
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.45 - Dnevnik 3
 00.10 - Dosjei X (2.), serija
 00.55 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 01.45 - CSI: Las Vegas 8.
 02.30 - Specijalna postrojba 2., serija
 03.15 - Oprah show
 04.00 - Skica za portret
 04.10 - Kuharice iz Martina, emisija pučke i predajne kulture
 04.40 - Globalno sijelo
 05.10 - Opijeni ljubavlju

07.00 - Thomas i prijatelji
 07.05 - Nove pustolovine: Lucky Luke
 07.30 - Mali crveni traktor
 07.40 - Oban, crtana serija
 08.05 - Na kraju ulice
 08.20 - Danica
 08.25 - Vidrić, dok.film
 08.35 - Učilica
 08.50 - Moji su roditelji izvanzemaljci, serija
 09.15 - Beverly Hills 6., serija
 10.00 - Antologija hrvatskog glumišta: Ljubav u koroti
 11.30 - Daleko od doma, serija
 12.05 - Rape and Marriage: The Rideout Case, film
 14.00 - TOP 40
 14.45 - Prijatelji 10., humoristična serija
 15.10 - Dragi John 2., humoristična serija
 15.40 - Crveni patuljak 6., humoristična serija
 16.10 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
 17.00 - Obični ljudi, TV serija
 17.50 - @upanijske panorame
 18.15 - Vijesti na Drugom
 18.35 - Drugi format
 19.15 - Veliki odmor: Navrh jezika
 19.25 - Veliki odmor - tema
 19.50 - Uzmi ili ostavi, igra
 20.25 - Nogometna Liga prvaka - emisija
 20.35 - Nogometna Liga prvaka: Arsenal - Dinamo (K), 1. poluvrijeme
 21.40 - Nogometna Liga prvaka: Arsenal - Dinamo (K), 2. poluvrijeme
 22.35 - Vijesti na Drugom
 22.45 - Nogometna Liga prvaka - emisija i sažeci
 23.40 - CSI: Las Vegas 8.
 00.30 - Specijalna postrojba 2., serija
 01.15 - TV raspored

05:15 Ružna ljepotica, serija
 06:05 Čarobnjaci
 06:30 Power rangers, serija
 07:20 Tomica i prijatelji
 07:45 Graditelj Bob
 08:00 Pocoyo, crtana serija
 08:30 Nova lova, TV igra
 10:40 Zakon ljubavi, serija
 11:40 Čuvar pravde, serija
 12:40 Vijesti
 12:55 Nikita, serija
 13:55 Inspektor Rex, serija
 14:55 Ljubav, igrani film
 17:00 Vijesti
 17:15 Red carpet light, showbiz magazin
 18:10 Zakon ljubavi, serija
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Trenutak istine, obiteljski show
 21:00 Ljubimac, igrani film
 22:55 Pod nož, serija
 23:55 Vijesti
 00:10 Seks i grad, serija
 00:40 Seinfeld, serija
 01:10 Život na sjeveru, serija
 02:00 Ljubav, igrani film
 03:50 Nikita, serija
 04:35 Inspektor Rex, serija
 05:15 Kraj programa

06.10 Magnum, serija (R)
 07.00 Spužva Bob Skockani
 07.50 Sam svoj majstor, serija
 08.15 Korak po korak, (R)
 08.45 Puna kuća, serija (R)
 09.15 U dobroj formi, emisija
 09.45 Kunolovac, kviz
 10.45 Malcolm u sredini, humoristična serija (R)
 11.10 Dadija, serija (R)
 11.40 Reba, serija (R)
 12.05 Vijesti
 12.10 Ekkluziv, magazin (R)
 12.25 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 12.55 Punom parom, kulinarski izazov (R)
 13.25 Marina, telenovela
 14.15 Cobra 11, serija
 15.10 Magnum, serija
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Puna kuća, serija
 17.05 Malcolm u sredini, humoristična serija
 17.30 Dadija, serija
 18.00 Reba, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Big Brother, show
 21.10 Happy Gilmore, igrani film, komedija

22.55 Reži me, dramska serija
 23.55 Vijesti
 00.05 Kunolovac, kviz
 02.05 Zaštićeni svjedok, film, akcijski triler (R)
 03.40 Reži me, dramska serija (R)
 04.25 Big Brother, show

**SRIJEDA
26.11.2008.**

05.55 - Među nama
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 09.10 - Sve će biti dobro
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.35 - Opijeni ljubavlju
 13.20 - Dan za danom
 14.30 - Vijesti
 14.45 - Ekumena, religijski kontakt program
 15.35 - Alpe-Dunav-Jadran
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.40 - Najslabija karika, kviz
 18.30 - Sve će biti dobro
 19.15 - Loto 7/39
 19.30 - Dnevnik
 20.15 - Idemo na put s Goranom Milićem: Rusija
 21.10 - Luda kuća 4., serija
 21.55 - Proces
 22.35 - Otvoreno
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.45 - Dnevnik 3
 00.10 - Dosjei X (2.), serija
 00.55 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 01.45 - E-Ring 1., serija
 02.30 - Specijalna postrojba 2., serija
 03.15 - Oprah show
 04.00 - Skica za portret
 04.10 - Proces
 04.40 - Alpe-Dunav-Jadran
 05.10 - Opijeni ljubavlju

07.00 - Simfolije, crtani film
 07.05 - Nove pustolovine: Lucky Luke
 07.30 - Brum, crtani film
 07.40 - Oban, crtana serija
 08.05 - Na kraju ulice
 08.20 - Ninin kutak
 08.30 - Vidrić, dok.film
 08.35 - Učilica
 08.50 - Moji su roditelji izvanzemaljci, serija
 09.15 - Beverly Hills 6., serija

10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
 13.35 - Garaža
 14.05 - Prijatelji 10., serija
 14.35 - Dragi John 2., serija
 15.05 - Crveni patuljak 6., humoristična serija
 15.40 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
 16.25 - Veliki odmor - Ta politiká
 16.35 - Veliki odmor - tema
 16.55 - Scientia Croatica - znanstveni forum
 17.25 - Znanstvene vijesti
 17.40 - Županijske panorame
 18.05 - Vijesti na Drugom
 18.20 - Košarka, Euroliga - emisija
 18.25 - Košarka, Euroliga: Cibona - Avellino, prijenos
 20.25 - Nogometna Liga prvaka - emisija
 20.35 - Nogometna Liga prvaka: Inter - Panathinaikos, 1. poluvrijeme
 21.40 - Nogometna Liga prvaka: Inter - Panathinaikos, 2. poluvrijeme
 22.35 - Vijesti na Drugom
 22.45 - Nogometna Liga prvaka - emisija i sažeci
 23.40 - E-Ring 1., serija
 00.30 - Specijalna postrojba 2., serija

05:15 Ružna ljepotica, serija
 06:05 Čarobnjaci
 06:30 Power rangers, serija
 07:20 Tomica i prijatelji
 07:45 Graditelj Bob
 08:00 Pocoyo, crtana serija
 08:30 Nova lova, TV igra
 10:45 Zakon ljubavi, serija
 11:45 Čuvar pravde, serija
 12:45 Vijesti
 13:00 Nikita, serija
 14:00 Inspektor Rex, serija
 15:00 Miris slave, igrani film
 17:00 Vijesti
 17:15 Operacija Trijumf, reality show
 18:10 Zakon ljubavi, serija
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Lud, zburjen, normalan
 21:20 Bračne vode, serija
 21:50 Kućanice, serija
 23:45 Vijesti
 00:00 Seks i grad, serija
 00:30 Seinfeld, serija
 01:00 Život na sjeveru, serija
 01:50 Ljubimac, igrani film
 03:25 Nikita, serija
 04:10 Inspektor Rex, serija
 05:00 Kraj programa

05.05 Big Brother, show
 06.10 Magnum, serija (R)
 07.00 Spužva Bob Skockani
 07.50 Sam svoj majstor, serija
 08.15 Korak po korak, (R)
 08.45 Puna kuća, serija (R)
 09.15 U dobroj formi, emisija
 09.45 Kunolovac, kviz
 10.45 Malcolm u sredini, humoristična serija (R)
 11.10 Dadija, serija (R)
 11.40 Reba, serija (R)
 12.05 Vijesti
 12.10 Ekkluziv, magazin (R)
 12.25 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 12.55 Punom parom, kulinarski izazov (R)
 13.25 Marina, telenovela
 14.15 Cobra 11, serija
 15.10 Magnum, serija
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Puna kuća, serija
 17.05 Malcolm u sredini, humoristična serija
 17.30 Dadija, serija
 18.00 Reba, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Big Brother, show
 21.20 Kosti, serija
 22.15 Dexter, serija
 23.20 Grad uragana, kriminalistička serija
 00.20 Vijesti
 00.30 Kunolovac, kviz
 02.30 Happy Gilmore, igrani film, komedija (R)
 04.05 Big Brother, show

**ČETVRTAK
27.11.2008.**

05.55 - Ekumena, religijski kontakt program
 07.00 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.05 - Vijesti
 07.10 - Dobro jutro, Hrvatska
 07.35 - Vijesti
 09.10 - Sve će biti dobro
 10.00 - Vijesti
 10.15 - Vrhunska putovanja, dokumentarna serija
 11.10 - Oprah show
 12.00 - Dnevnik
 12.35 - Opijeni ljubavlju
 13.20 - Dan za danom, emisija
 14.30 - Vijesti
 14.45 - Trenutak spoznaje
 15.35 - Tihocić, dokumentarni film
 16.10 - Hrvatska uživo - Vijesti
 16.15 - Hrvatska uživo
 17.45 - Najslabija karika, kviz
 18.35 - Sve će biti dobro

19.30 - Dnevnik
 20.15 - 1 protiv 100, kviz
 21.20 - dossier.hr
 22.10 - Pola ure kulture
 22.50 - Otvoreno
 23.35 - Poslovne vijesti
 23.45 - Dnevnik 3
 00.10 - Dosjei X (2.), serija
 00.55 - U oblaku dima, film
 02.25 - Specijalna postrojba 2., serija
 03.10 - Oprah show
 03.55 - dossier.hr
 04.40 - Pola ure kulture
 05.10 - Opijeni ljubavlj

07.00 - Thomas i prijatelji
 07.05 - Nove pustolovine: Lucky Luke
 07.30 - Braća Koale
 07.40 - Oban, crtana serija
 08.05 - Na kraju ulice
 08.20 - Danica
 08.25 - Vidrić, dok.film
 08.35 - Učilica
 08.50 - Moji su roditelji izvanzemaljci, serija
 09.15 - Beverly Hills 6., serija
 10.00 - Prijenos sjednica Hrvatskog sabora
 13.35 - Garaža
 14.05 - Proces
 14.35 - Prijatelji 10., serija
 15.05 - Dragi Johnie 2., serija
 15.35 - Crveni patuljak 7., humoristična serija
 16.10 - Zvezdane staze: Deep Space Nine 2., serija
 17.00 - Obični ljudi, TV serija
 17.50 - Županijske panorame
 18.15 - Vijesti na Drugom
 18.35 - Indeks
 19.10 - Veliki odmor: Kokice
 19.25 - Veliki odmor - tema
 19.40 - crtani film
 20.15 - Nogometni Kup UEFA - emisija
 20.40 - Nogometni Kup UEFA: Dinamo - Spartak, 1. poluvrijeme
 21.45 - Nogometni Kup UEFA: Dinamo - Spartak, 2. poluvrijeme
 22.35 - Nogometni Kup UEFA - emisija
 23.00 - Vijesti na Drugom
 23.20 - Garaža
 23.55 - Šljam 2., serija
 00.30 - Specijalna postrojba 2., serija

05:15 Ružna ljepotica, serija
 06:05 Čarobnjaci, crtana serija
 06:30 Power rangers, serija
 07:20 Tomica i prijatelji
 07:45 Graditelj Bob

21. studenoga 2008.

08:00 Pocoyo, crtana serija
 08:30 Nova lova, TV igra
 10:45 Zakon ljubavi, serija
 11:45 Čuvar pravde, serija
 12:45 Vijesti
 13:00 Nikita, serija
 14:00 Inspektor Rex, serija
 15:00 Ravnatelj, igrani film
 17:00 Vijesti
 17:15 Operacija Trijumf, reality show
 18:10 Zakon ljubavi, serija
 19:15 Dnevnik Nove TV
 20:00 Istraga, kriminalistički magazin
 21:15 Provjereno, informativni magazin
 22:15 Navy CIS, serija
 23:20 Vijesti
 23:35 Seks i grad, serija
 00:05 Seinfeld, serija
 00:35 Život na sjeveru, serija
 01:30 Vratit æ se rode, serija
 02:25 Ravnatelj, igrani film
 04:10 Nikita, serija
 04:55 Kralj Queensa, serija
 05:15 Kraj programa

06.10 Magnum, serija (R)
 07.00 Spužva Bob Skockani
 07.50 Sam svoj majstor, serija
 08.15 Korak po korak, (R)
 08.45 Puna kuća, serija (R)
 09.15 U dobroj formi, emisija
 09.45 Kunolovac, kviz
 10.45 Malcolm u sredini, humoristična serija (R)
 11.10 Dadilja, serija (R)
 11.40 Reba, serija (R)
 12.05 Vijesti
 12.10 Ekkluziv, magazin (R)
 12.25 Večera za 5, lifestyle emisija (R)
 12.55 Punom parom, kulinarski izazov (R)
 13.25 Marina, telenovela
 14.15 Cobra 11, serija
 15.10 Magnum, akcijska serija
 16.05 Korak po korak, serija
 16.35 Puna kuća, serija
 17.05 Malcolm u sredini, humoristična serija
 17.30 Dadilja, serija
 18.00 Reba, serija
 18.30 Vijesti
 18.55 Ekkluziv, magazin
 19.05 Večera za 5, lifestyle emisija
 19.35 Punom parom, kulinarski izazov
 20.00 Big Brother, show
 21.00 Uvod u anatomiju, serija
 22.00 Kućanice, serija
 23.55 Vijesti
 00.05 Vatrene dečki, serija
 00.55 Kunolovac, kviz
 02.55 Dexter, serija (R)
 03.50 Kost, serija (R)
 04.35 Grad uragana, serija (R)

PRIZMA

Emisija na hrvatskom jeziku »Prizma« emitira se svake druge subote u 16.30 na RTV2 a repriza utorkom u 12.10 sati. E-mail emisije je: prizma@rtv.co.yu

KRONIKA

Polusatna televizijska emisija na hrvatskom jeziku »Kronika« emitira se nedjeljom na subotičkoj TV K23 u nedjeljom 13 sati, i na somborskoj TV Spektar, također nedjeljom u 13 sati. Polusatna radijska emisija »Kronika« emitira se na valovima Radio Sombora, nedjeljom u 12 sati.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku »Zvuci bačke ravnice« emitira se četvrtkom u 19 sati, na valovima Radio Bačke (99,1 MHz).

GLAS DOMOVINE

Emisija o životu Hrvata izvan domovine pod nazivom »Glas domovine«, emitira se na HRT1 petkom u 14,45 sati.

PROGRAM NA HRVATSKOM JEZIKU RADIO SUBOTICE

SHEMA ZA RADNE DANE:

18,00 - 19,00

- Najava programa
- Večernji dnevnik
- Agencijske vijesti iz zemlje
- Agencijske vijesti iz RH
- Kronologija - Dogodilo se na današnji dan
- Jezični savjetnik 'Govorimo hrvatski'

19,00 - 19,30

- Poetski predah
- 'Popularne melodije' - zabavna glazba (ponedjeljkom)
- 'Na valovima hrvatske glazbene tradicije' - narodna glazba (utorkom)
- 'Veliki majstori glazbe' - ozbiljna glazba (srijedom)
- 'Rock vremeplov' (četvrtkom)
- 'Minute za jazz' (petkom)

19,30 - 20,00

- 'Europski magazin' - magazin Radija Deutsche Welle (ponedjeljkom)
- 'Kulturna povijest' (utorkom)
- 'Putokazi' (srijedom)
- 'Iz hrvatske književne baštine' (četvrtkom)
- 'Tjedni vodič' (petkom)

20,00 - 20,30

- 'Aktualije' (ponedjeljkom)
- 'DW Puls' - regionalni magazin Radija Deutsche Welle (utorkom)
- 'Otvoreni studio' (srijedom)
- 'Kultur café' - magazin iz kulture Radija Deutsche Welle (četvrtkom)
- Emisija za mlade (petkom)

20,30 - 21,00

- Narodna glazba
- Blic vijesti i odjava programa

SHEMA ZA DANE VIKENDA:

Subota

- 18,00 Najava programa, Vijesti dana, Kronologija, zabavna glazba
- 18,30 'Deutsch - warum nicht?' - tečaj njemačkog jezika Radija Deutsche Welle
- 19,00 'Vjerska emisija', duhovna glazba
- 20,00 'Razgovor s povodom', narodna glazba
- 20,55 Odjava programa

Nedjelja

- 18,00 Najava programa, Vijesti dana
- 18,10 Nedjeljni mozaik (kronologija, komentar, zanimljivosti, zabavna glazba)
- 18,30 'Deutsch - warum nicht?' - tečaj njemačkog jezika Radija Deutsche Welle
- 19,30 Emisija za djecu
- 20,00 'Ljudi nizine' - talk show Bele Franciskovića
- 20,30 Narodna glazba
- 20,55 Odjava programa

104,4 Mhz

Prodaja kompleta tjednika »Hrvatska riječ«

NIU »Hrvatska riječ« počinje u prosincu prodaju neukoričenih kompleta tjednika od 1. do 300. broja, po cijeni od 3000 dinara. Komplet se može preuzeti osobno u prostorijama NIU »Hrvatska riječ«, Trg cara Jovana Nenada 15/II u Subotici ili preuzeti putem pošte. U tom slučaju, poštanske troškove snosi kupac.

Prodajem kuću u Rovinju 160 m², P+1, plac 660 m², 50 m od obale, sva infrastruktura.
Tel.: +381/24/527-213

Tražim u Zagrebu praznu garsonijeru ili jednosoban stan u novogradnji.
Tel.: +381/24/527-213

Izdajem namještenu sobu s kuhinjom i kupao-
nicom za učenicu ili radnicu, isključivo
nepušača, blizu Medicinske škole, KTC-a i
IDEA-e. Centralno grijanje i kablovska TV.
Tel.: 024/566-898

Prodajem crpku – dvoklipnu 30 atm i priko-
licu za moto-kultivator »IMT-506-DELUXE« i
peć »KREKA VESO« 12T. Informacije od 17
sati. Tel.: 022/591-264.

Prodajem staru kuću u Cabuni kod Virovitice
(Hrvatska), zemlju za malu industriju i šumu.
Tel.: +385/33/673-076 i 063/766-8808. Boris

Prodaje se očuvana ležea kada, umivaonik
sa slavinom, toalet školjka s poklopcem, veli-
ka plafonjerkica i tegle za med.
Cijena po dogovoru. Zvati na 064/587-9790

Izdajem namještenu sobu na Radijalcu uče-
nici/ku ili studentici/u, s CG, s korištenjem
kuhinje i kupao-
nice, za nepušače.
Tel.: 024/558-227 ili 063/597-021

Izdajem u Zagrebu dvosoban namještan stan
(3 kreveta) od 1. srpnja, Folnegovićevo nase-
lje (treća postaja od Autobusnog kolodvora
prema Savi, blizina tramvaja, 300 eura.
Tel.: u Srbiji +381/63/882-0654, u Hrvatskoj
+385/91/177-7700

Profesor elektrotehnike daje sate fizike i mate-
matike učenicima osnovnih i srednjih škola.
Tel.: 064/292-1043 ili 024/524-844

Prodajem novi svijetlo smeđi Željezničar«
kaput, prošlogodišnji model. Od vune–buklea,

broj 36. blago strukiran s remenom! Cijena
4000 dinara. Tel.: 063/826-6448

Prodajem vagu, s pripadajućim utegama, koja
mjeri do 450 kg. Cijena: 250 eura.
Tel.: 024/523-284

Potrebno 10 konobara na otoku Cresu.
Potrebno je imati hrvatsku putovnicu. Starosna
granica je do 35 godina.
Tel.: 063/110-7751.

Prodajem staru kuću u Čačincima kod
Slavonske Orahovice, pet jutara zemlje i jedno
jutro šume kod Voćina (sve u Hrvatskoj), ili
sve to mijenjamo za Vojvodinu (Irig, Ruma,
Srijemska Kamenica...).

Tel.: 063/714-6545 ili +385/33/673-076.

Prenočište na Paliću. Dvokrevetne sobe sa
zasebnom kupao-
nicom. Kanjiški put 58/b
Tel.: 024/754-543

Izdajem dvosobni apartman u Poreču.
Tel.: +385/5242-5035, +385/989-1627

Molim dobre prema invalidu suosjećajne ljude
ili udruge koje su u mogućnosti omogućiti da
nabavim natkoljenu protezu koja mi je hitno
potrebna da bih se mogla normalno kretati.
Tel.: +381/25-29-030

Prodajem pčelarsku prikolicu »Goša T-10«,
bez pčela, s 60+10 m AŽ košnicom.
Tel.: 063/8106991

Izrađujem umjetničke slike po narudžbi: por-
trete, pejzaže, sakralne, uljem na platnu. Slike
su vrhunske kvalitete, cijena povoljna. Naručite
odmah za rođendanski, svadbeni ili Božićni dar!
Tel.: 024/783-636 ili 063/729-3264

Prodajem toвне piliće (očišćene) – 200 din,
kuhani paradajz 60 din, ajvar 120 din, dostava
na kućnu adresu.
Tel.: 768-641 ili 064/346-8431

Besplatni mali oglasi uz kupon iz »Hrvatske riječi«

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika,
I dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojoj ćete moći objavljivati sve ono
što želite prodati, mijenjati, kupiti ili
darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg
malog oglasa je priložen kupon kojega
objavljujemo u svakom broju »Hrvatske
riječi«. **Jedan poslani kupon važiti će
za četiri broja.**

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti
više od 30 riječi.

Uredništvo

Nama je dovoljno da znate za nas...

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadordev put 2,

telefon (danonoćno): (024) 55-44-33

- Horgoš, Borisa Kidriča 7,

telefon (danonoćno): (024) 792-202

Raspored sprovođa i umrlice na

Internetu: www.funero.co.yu

e-mail: funero@funero.co.yu

Mogućnost odloženog plaćanja

PRIVATNO POGREBNO PODUZEĆE

"URNA"

A.D.-d.o.o.

Trg žrtava fašizma br. 1

PODUZEĆE ZA PRODAJU
POGREBNE OPREME
PRIJVOZ I CEREEMONIJAL
POKOPA

Tel.: 024-558-011

Cyjećara:
Tel.: 024/557-130

ADSL Light

(mjereni promet)

Brzina - Cijena*Paket sadrži

512/64 - 799 dinara

600 MB**

1024/128 - 1499 dinara

1000 MB**

1536/192 -

1999 dinara

2000 MB**

tel: 555-765

ADSL Flat

(neograničeni promet)

Brzina - Cijena

512/64 - 1199 dinara

1024/128 - 1799 dinara

1536/192 -

2399 dinara

ADSL

www.tippnet.rs

TippNet

Subotica, Karađorđev put 2

*Cijene su dane bez PDV

**U slučaju prekoračenja potrošnje, cijena dodatnih započelih 200MB je 120 dinara.

Pretplatite se!

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 800 dinara

☐ 1 godina = 1.500 dinara

INOZEMSTVO

☐ 1 godina = 70 EUR.

Dostavite nam kopiju uplatnice i
popunite adresu na koju želite da
Vaš stiže "Hrvatska riječ" svakog tjedna.

SWIFT: VBUBRS 22
VOJVODANSKA BANKA
AD MSITL, SUBOTICA
IBAN: RS35350000000200202421
NIU "Hrvatska riječ",
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime:

Ulica i broj:

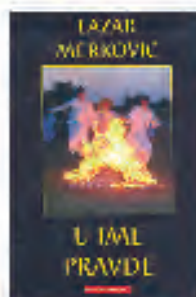
Mjesto i zemlja:

Telefon i e-mail:

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU "Hrvatska riječ", Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa 355-1023208-69

Rasprodano

400 dinara

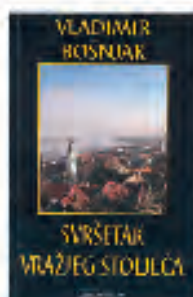
400 dinara

400 dinara

400 dinara

300 dinara

200 dinara

300 dinara

200 dinara

300 dinara

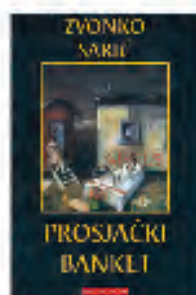
300 dinara

200 dinara

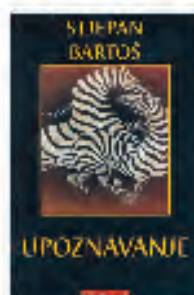
300 dinara

300 dinara

300 dinara

300 dinara

500 dinara

300 dinara

400 dinara

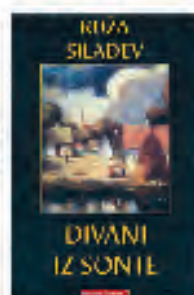

400 dinara

400 dinara

Drugo izdanje

400 dinara

300 dinara

500 dinara

2500 dinara

Naručite knjigu!

Dostava preporučenom poštom, plaćanje postaru po primitku.

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Poštanski broj, mjesto i država: _____

Telefon i e-mail: _____

Ovim neopozivo narudžbenicom:

1. _____, komada _____
2. _____, komada _____
3. _____, komada _____
4. _____, komada _____
5. _____, komada _____
6. Komplet knjiga s popustom 20% UKUPNO: 8.240,00

Vlastoručni potpis: _____

HRVATSKA
RIJEČ